De verlaten man

Kees van Bruggen

bron
Kees van Bruggen, *De verlaten man*. C.A.J. van Dishoeck, Bussum 1928

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/brug007verl01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

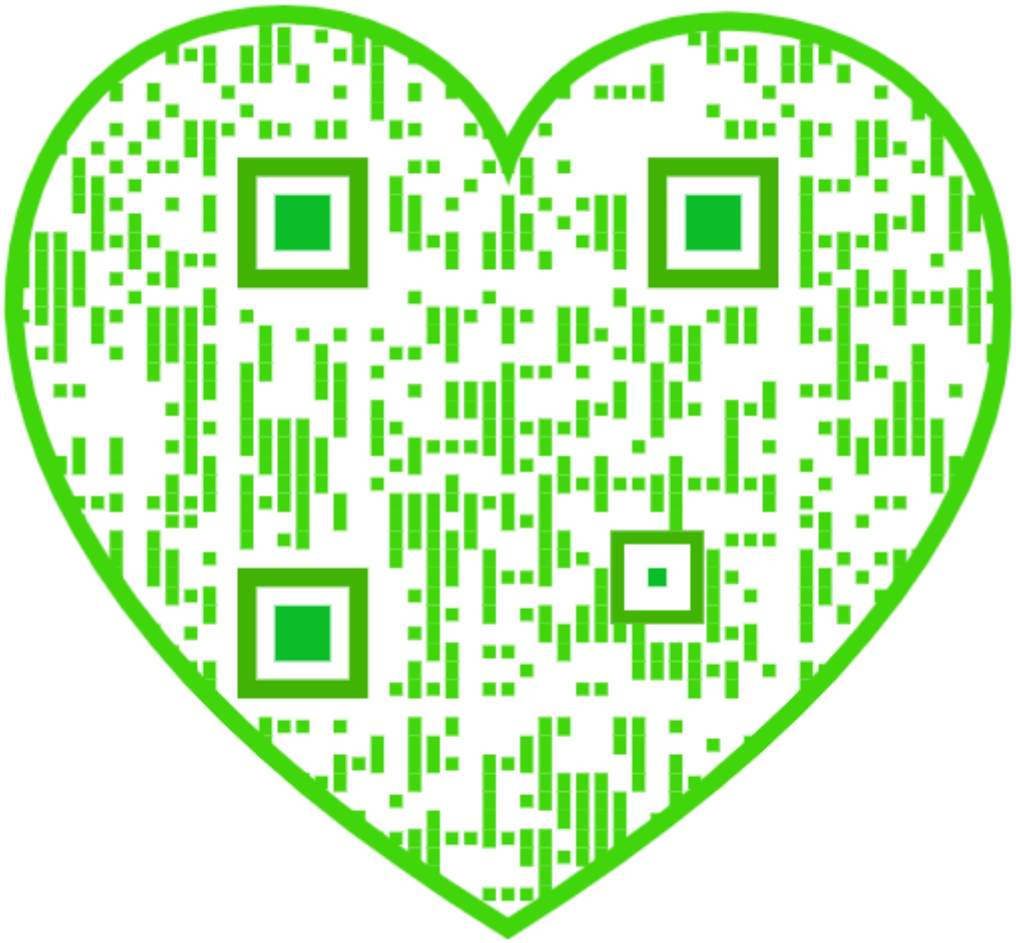

Vooraf:

De lezer zal in dit boek geen schrijver vinden.

Den àl-wetenden mijnheer, die kout, beschrijft, zijn opmerkingen plaatst, zijn levenswijsheid opdringt, figuren schikt en laat marcheeren 'naar zijn kunstenaars wil en welbehagen' - ook afmarcheeren als het zoo te pas komt in zijn kraam - men zal vergeefs hem zoeken in de bladzijden die volgen.

Cooks man-met-de-pet ontbreekt. Hij was voor luie reizigers door de landen der ontroering en verbeelding een gewaardeerd gezel. Zijn tegenwoordigheid werd zoozeer tot gewoonte, dat niemand meer zich verbaasde: hoe komt die man toch aan zijn wijsheid? Hoe kijkt hij zijn medemenschen tot in huns harten garderobe, en is aanwezig in hun dierbaarst uur, en speelt den filmopnemer bij hun hachelijkste avonturen?

Daar vroeg men niet meer naar. Alles was in verleden tijd geschied en dus geschiedenis, die geweten worden kon.

Ook de critiek stond niet meer critisch tegenover dezen toch eigenlijk verwonderlijken 'vorm'. Zij gaf

zich breed gewonnen aan de gewoonte. Zij slikte Goethe met Novalis - Novalis die van Goethe zei, dat hij de romantiek vermoordde en comedianten maakte van de goddelijke Muzen.

Ik heb daar weinig tegen. Doch vóór twee jaren deed zeker vriend van mij, geheeten Rein van Zanten, een boek verschijnen: Op dood Spoor. Men vond daarin te loven, men vond erin te laken, zooals dat gaat. Men sprak vooral bezwaar uit tegen den vorm.

Hoe is het mogelijk, vroegen sommige oordeelvellers, dat eene vrouw, Thilde, zichzelve, Rob, haar echtgenoot, Klepels, haar vriend, het snedig aanwezige meisje Kathleen en enkele bijfiguren van binnen en buiten beschrijven kan, nog wel in den directen 'Onvolmaakt tegenwoordigen tijd' (Présent de l'indicatif), alsof zij, alom aanwezig zijnde, kinematografisch vastlegde wat haar oogen zagen?

Zij konden, deze critici, een toch eenvoudige persoonsverwisseling van den schrijver met een zijner figuren niet verwerken.

Dezelfde Rein van Zanten beproefde zijn kansen met het overoude 'genre': brieven. Zoo heb ik, dacht hij, den Ik-vorm van nature mee. 't Gelijk was ditmaal ongetwijfeld aan zijn kant, doch brieven worden hier te lande niet gelezen.

Dat was het eind van Rein van Zanten.

Maar ik, in dezen Verlaten Man, ik neem hardnekkig den onmiddellijken vorm, omdat hij mij behagen blijft, weer op. Ziehier een verhaal (indien ik zoo mag

spreken) dat niet geschied is, - dat geschiedt. Geschiedt voor des lezers aangezicht. Radio, loudspeaker, film, gramofoon, sprekende film, of wat voor machinerie ge denken wilt, is doende om hem de aanwezigheid te suggereeren van levende, sprekende, handelende, minnende, zich verbindende, scheidende menschen. Geen schrijver, geen explicateur, geen gids dringt zich met zijn praatje tusschen hen en hem. Ook geen dierbaar leeringpuurder uit onzes naastens ongemak. De krukas draait - zóó gaat het schip.

Is zooiets nog een 'roman'? Daar breken we 't hoofd niet over. Een boek behoeft niet steevast een roman te zijn. Bijwijlen mag men denken aan tooneel, aan schimmenspel of dans. Bijwijlen aan Hilversum of Eiffeltoren. Hier is een wereld in gedurig nieuw ontstaan, rechtstreeks of in de voorstelling van haar belevende personen. Soms glijdt de trein langs het station, soms glijdt het station langs den trein.

De romanschrijver, zoo las ik onlangs een betoog, leeft van 'Redseligkeit'. Hij spint, borduurt, weeft, vlecht, knoopt op een stramien, beoefent allerhande vormen van vrouwelijke huisvlijt. Zulke arbeid adelt - amen!

In deze vellen echter wordt gesponnen noch geweven. Beelden verdringen zich naar een onvermijdelijk slot, dat zelf zich weder voordoet als een begin, zooals elk cijfer eener repeteerende breuk aanvang beteekent eener nimmer voltooide reeks.

Is zoo niet ook een beetje 'het leven'?

VIII

Ziedaar wat ik te zeggen had om de - trouwens nimmer als 'nieuw' bedoelde - bedoelingen van mijn thans verdwenen makker Rein van Zanten toe te lichten. De lezer stelle zich open om - te ervaren.

Ervare.... en vare.... hij wèl!

KEES VAN BRUGGEN.

I.

Ook naar den vorm is het nu in orde.

Philine woont op Maartens buitentje, aan den zoom der Soerensche bosschen. Geestdriftig schreef ze erover; zij blijft erop gesteld, ook mij van haar geestdriftigheden te onderrichten.

Ik hoor, door vrienden, ineens veel meer van haar. Een nog-echtgenoot licht men zoo niet in. Waarom onderstellen die menschen na het voltrekken der scheiding meer belangstelling? Bij mij, den teleurgestelde? Den bedrogene? Den man die ‘heeft moeten ondervinden’, naar de uitdrukking van rechtsgeleerde kieschheid, en die dus wel lekker vol wrok zitten zal? Voor welk zeer willig gehoor houden zij mij?

Juliaan, sinds hij in de politiek ging uit beginsel grappig, klampte mij aan. Zijn hand als een kleefvlieg op mijn arm.

- Wéét je, Jaap?

- Jàà̀p....?

Hij overhoorde mijn verwondering. Hij overhoort alles wat hem niet gelegen komt. Hij zal het ver brengen, deze zelfde Juliaan Pregel.

Pregel....

Vreemd, ik denk: Juliaan, als iedereen, en zijn gemeenzaamheid werkt op mijn zenuwen.

- Weet je het al? Ik ga trouwen.

- ....

- En weet je met wie, Jaap?

Lucas, de bediende, wachtte op zijn bestelling. Bescheiden en dringend. Als een rechthebbende.

- ... Ja, geef mij een Nummer Drie, bestelde Pregel, traag, alsof hij een probleem had opgelost.

Omstandig hing hij zijn jas met bont aan den Weener kleerstander, borstelde voor het spiegeltje aan zijn mouw, nam den tijd om zijn broeksknieën op te trekken, ging eindelijk dan toch zitten.

- Je wilt me wel toestaan...

Lucas bracht ook het mandje mee, stengels en blokjes kaas, die hij besteld had.

In onze broekspijpen, zaten wij.

- Nu weet je nooit met wie ik trouwen ga, schreeuwde Pregel, zijn hand nog eens op mijn mouw.

De vent praat over gaten heen, hij heeft de gewoonte zijner onbeantwoorde beweringen.

- Met jouw vrouw, Jaap! Met Philine. Is-ie even goèd?

Zijn dom lachen bedelde om mijn bijval. Hij dronk zijn port op het welzijn zijner onbeschaamdheid.

- Is-ie goèd?

Ik stond op, betaalde.

Misschien toch geprikkeld door de gedachte, dat

Philine mij zou kunnen beleedigen door zulk een opvolger? Welk gebruik zal zij van haar vrijheid maken? Ik zal mij eraan moeten gewennen, dat ik niets meer te zeggen heb. Ben ik ook zelf niet vrij?

Vrij...

?

Wij hebben tien jaren denzelfden weg gehouden. Tien jaren, en niet ik week af van de gewoonte der trouw. Ook niet toen... ook niet toen dàt had opgehouden mij verdriet te doen.

Gerard van Overen kwam mij de handen drukken als krentebollen.

- Kérel!...

- Dank je.

Niet altijd past een antwoord.

- Een zegen, dat jullie geen kinderen hebt.

Ons jongetje is gestorven indertijd. Een vergeten jongetje in zijn eigen grafje.

Maar van Overen gaat elke week zijn drie kinderen zien. Drie meisjes. Hij vertelde mij ervan. Zij wonen bij hààr. Zoo'n dag wandelt hij met ze, gaat eten aan de ‘Witte Brug’. 's Avonds weer weg.

- De tram gaat voorbij het huis, beste kerel. Soms is 't of mijn hart samen knijpt.

Ik hield mijn wijsheid voor me. Wij immers hadden geen kinderen, Philine en ik.

- Er kan noodzaak zijn, zeide hij, zwaar, te scheiden juist òm de kinderen.

Zijn oogen keerden zich naar binnen.

- Tot kijk, Gerard.

- Tot kijk!

En hij had nog iets willen zeggen.

Ineens is de wereld druk van uitbundige menschen. Menschen die iets moeten. Ik moet eens komen eten, ik krijg uitnoodigingen voor partijtjes, een alleenig heer in de veertig. Hun kaartjes hebben iets meewarigs. Tegelijk een ergerlijke allure van bescherming en vergeving: - hoe langen tijd, toen wij te zamen waren, hebben Philine en ik zulke uitnoodigingen moeten missen. Onze scheiding lijkt een eerherstel - voor mij, dat wil men mij duidelijk te kennen geven.

Voorloopig zonder behoefte aan meelij of bescherming, bedank ik. Mijn patent, dat nog niet onder dak is, houdt mij vast, anders ging ik een reis maken, de zoolang uitgestelde, naar de kleine steden van Italië, om mijn vrijheid te voelen. Hoezeer verlang ik naar ondervinding van mij-alleen! Want altijd heeft Philine willen deelen, zij gunde mij geen eigen reis-bezit. Wij deelden Rome, Napels, Florence, Granada en de Romeinsche steden van Provence. Daarbij bleven wij zelden zonder een derde, en ik weet wel zeker, dat in Philine's voorstelling die derde mee-deelde met grooter recht dan ik. Zoo is het meeste bedorven zonder mooglijkheid van herstel.

Zoodra mijn patentrechten zijn verzekerd, hoop ik te kunnen gaan, San Giminiano, Assisi, Rimini, Ferrara. In deze nieuwe streken zal ik beter tehuis zijn dan in mijn woonstad. Daar lijkt de wereld een park,

waarvan ik den aanleg heb vergeten, en ik ben een verloren hond zonder baas.

- Je kunt nu uitgaan, wekte Philine mij op, menschen zien, verkeeren waar aardige vrouwen zijn.

Haar feestelijke bemoeizucht wil voor mij blijven zorgen.

- Misschien, spoorde zij aan, misschien zul je weer trouwen. Het zou mij zoo gerust stellen, je goed verzorgd te weten!

Zelfs noemde zij namen.

Iedereen wil mij raad opdringen, of ik hulpbehoevend ben.

II.

Tkk - tktktktk - tktk - rrrrrrh! - tktktktktk... - Juffrouw Joosten!

De machine stuikt. Alles staat. Het tikmeisje wacht mijn bevelen.

In de teekenkamer vloeit het hooge licht om het stille werken daar.

- Heeft mijnheer Bus de berekeningen ingeleverd, Juffrouw Joosten?

- Ik zou er straks mee beginnen.

- Neemt u dit eerst op, alsjeblieft.

Potlood en bloc zijn gereed. Mijn tafeltelefoon slaat aan.

- Neen... neen, mijnheer Vassel is hier niet. U moet een ander nummer hebben. - Bent u klaar juffrouw Joosten?

Zij wacht.

- 'In antwoord op...'

Stug zijn wij bezig, ik voorlezend van mijn klad, juffrouw Joosten telkens in haar kortschrift eerder klaar. Zij is mijn gereedschap. In de daaglijksche gewoonte onzer samenwerking hebben wij geen drie menschelijke woorden nog gesproken.

Waarom let ik op haar? Het meisje ziet bleek, weggetrokken haar wangen.

- ‘Uw voorstel zooals het daar ligt...’

Ik zoek mijn zin, die verkorrelt. Juffrouw Joosten wacht. Zij wacht als een kat op springen.

- ...‘komt ons niet zeer aannemelijk voor’... neen, zet u liever: ‘gelukkig’... ‘komt ons niet zeer gelukkig voor.’

Het hindert mij, een mensch te bezigen als werktuig. Ik kan er niet aan gewennen. Moet ik het schaamte noemen? Onbeleefdheid jegens een jonge vrouw?... met haar banaal-mooi, weggetrokken snoetje.

- Hebt u: ‘minder gelukkig’?

- ‘Minder gelukkig’, verbetert zij.

Uit zesenveertig gegadigden op mijn dagblad-op-roep, heb ik, vier weken geleden, juffrouw Joosten gekozen. Sommige hadden betere aanbevelingen, meer kantoor-ervaring. Won zij mij door haar levend blond gezichtje? Misschien, eenvoudig, had ik genoeg van het zoeken. Een inval, een vermoeidheid.

Haar kapsel, ongekort, houdt nergens op tegen het licht der teekenkamer. Uitstralend bloeit haar hoofd tegen het ruiten lichtbeschot. Baak, Volker, de teekenaars, en een derde, dien ik niet herken, verdwijnen veel kleiner in den tweeden grond.

- Bènt u er? - ‘Het zal noodig zijn, in een nadere bespreking meer bijzonderheden vast te leggen, alvorens...’

Trager, verstrooid, lees ik van mijn haast onlees-

baar klad. Het machine-meisje voelt het kijken van den man; blijkbaar spant zij haar aandacht om bij te blijven.

Blok, mijn deelgenoot in zaken, dringt zonder kloppen binnen. Iemand in haast, een willer, een rijkworder. Mij, zijn jongere, verwijt hij beuzeling in boeken, schilderijen, muziek. En dat ik ben getrouwd en gescheiden. Zulke belemmeringen houdt hij uit zijn leven. Hij arriveert.

- Heb je even...?

Onze koppen dringen dicht bijeen over den staat, die niet klopt. Hij heeft het breed-geopend wit papier onder mijn oogen geschoven; zijn kale hoofd ademt naast mij.

Juffrouw Joosten is een pop. Zij is er niet.

- Maak het maar in orde. Zooals 't je het beste lijkt.

- Je weet, amice, weigert Blok, ik aanvaard alleen gedeelde aansprakelijkheid. Jij bent de man van 't vak, de technicus, de geleerde, ik maar een zakenmannetje.

In zulke grapjes uit hij vaak zijn afgunst - en zijn hoogmoed. Zonder zijn zakenmanschap beteekende ons kantoor niet veel, dat weet hij wel.

- Laat maar hier, dan kan ik het nog eens doorzien.

- Morgen de aanbesteding. Denk je eraan?

- Goed, goed. Ik breng het je vanmiddag.

In het ineens wijd-opene van de deur: tktk! tktk! -

tkke tkke tkke - de twee schrijfmachines, die Blok bezig houdt. En achter hem alles dicht.

Juffrouw Joosten, onder de zilverige stolp van haar kapsel, wacht. Zij is een stilgezette machine, die straks weer werken gaat, maar ik ben een man.

- Hoever waren wij? - Neen, ik wil eerst dat ding doorzien. Straks. Gaat u liever verder met uw werk.

Ik beslis het zoo om van haar af te zijn. Er is iets vandaag met haar. Zij voldoet niet aan de voorstelling die ik gewoonlijk van haar heb en die, naar mijn behoefte te haren opzichte, mij bevredigt.

Mijn domme gewoonte is, menschen aan bepaalde voorstellingen te binden, waaraan zij dan moeten voldoen. Herhaalde teleurstelling - want waarom zullen zij? - heeft mij dat niet kunnen afleeren. Wie licht die anderen omtrent mijn dwaze verlangens in? En mijn voorstelling, op welke wezenlijkheden kan zij berusten? Het is een uiterste onrechtvaardigheid, van anderen te verlangen, dat zij zijn gelijk gij wenscht. Wéét ik wel... wéét ik wel... Doch moet ik zelf niet lijden onder mijn geknutsel in menschen? Philine, als zij geweest was, zooals ik mij haar dacht...

Welk een gedicht had ik van haar gemaakt! Hoe weinig had het haar hoeven kosten... Slechts zooveel goeden wil om niet teleur te stellen...

Maar hoe onredelijk, goeden wil te eischen van een beminde vrouw! Zóóveel als noodig is voor het bewaren harer heiligheid. Een schijn, een tegemoet komen,

een glimlach: eer behaagzucht wellicht dan bekoorlijkheid...

Philine's heiligheid, welker eenige priester ik was, ging onder de religieuse artikelen engros.

En juffrouw Joosten? De kameraad-medewerkster. Niet uit socialen noodzaak of blauwkouserij zelfstandig meisje: fier, in den strakken wil zich-zelf te zijn, zich voegend in betaalde dienstbaarheid. Bij haar mededinging toonde zij eindexamen-cijfers, getuigschriften eener deeglijke handelsopleiding. Zij is een voortreffelijk snelschrijfster, tikt onberispelijk, toont, onder het opnemen mijner brieven, begrip.

Van haar leven wist ik verder niet af. Naar mijn verbeelding ervan moest het even recht-af, even stellig omlijnd zijn als haar persoonlijkheid op het kantoor. Kameraad met jonge vrouwen en - jonge mannen. Zij zou, stelde ik mij voor, niet trouwen. Waarom? Waarom zou zij zich binden in dienstbaarheid, huishoudster worden van een of ander ingebeeld heer, met zijn maatschappelijke meerderheid en zijn verwaand beter-weten?

Dit was maar een kader, waarin zij, onder de tafreelen, die ik mij op gelijke wijze van andere menschen maakte, wel leek te passen. Elk voor zich zelf. Een wereld - ik erken het - van *peintures de chevalet.*

- Tktk - Tktktktktktk - Tukke tukke! -

Even zie ik haar aandacht drijvende naar mij.

Naar mij...

Wij zien elkander.

- Tktktk! - tktktktktk...

Zij haast zich, tikt een bedeesdheid weg.

Het werktuig is mensch geworden.

Ik vind haar toch wel een mooi meisje en weet, dat ik haar heb gekozen omdàt zij een mooi meisje was.

Gelijk een muzikale begeleiding, veelal verdoken, dan weer naar voren springend, leven deze overwegingen onder mijn aandacht voor de aanbestedingsstukken, die Blok mij heeft gebracht. Het werk hindert mij, ik wil het als iets lastigs van mij slaan. Mijn hoofd is warm van iets wat te gelijk begeerlijk is en dwaas.

- Arrrh! de telefoon.

Juffrouw Joosten laat haar getik rusten. Zij weet hoe 't hindert bij het luisteren.

- Arrrrrrh!
- Ben jij daar? - Ja! -
- Philine...
- Philine!
- Philine - Philine - Philine... toet het ding, of ik doof ben.
- Ja. Ik hoor wel.
- Ben je niet verrast? - Ja. Philine. Ikzelf.

O, zij is het zelf. Zij is het altijd, op haar hinderlijke manier, zelf.

- Ik dacht dat je in Soeren...
- Bèn ik ook. Soeren, ja. Heb een uur moeten wachten op de telefoon. Stel je voor, een uur!

- Ja.

- Een vòl uur!

- Ik begrijp het. - Is er iets dringends?

- Vind je 't niet aardig dat ik opbel? Ik dacht...

Heeft ze dan niets te zeggen?

- Denk erom, als je niet gauw zegt wat je zeggen wil, zijn de drie minuten om.

- Heb je zoo'n haast?

- Nee, maar...

- Je bent onaardig, hoor.

Het ding knapt. De membraan loopt als een wekker af. In een droge pan bakt mijn trommelvlies.

- Hallo!... hier... ver... ergens...

- Jij daar? - Philine?

- ...ik versta je...

- Zoo beter?

- ...nauwelijks...

In een verren afstand, als in een diepen spiegel, wordt iets afgebroken. Gelijktijdig slaat het tikgeluid van Juffrouw Joosten, die maar gewacht heeft, weder aan. Haastig, hollerig, ongeregeld.

Heeft zij geraden?

Waarom zou ik niet willen dat zij geraden hebben zal? Zij is mijn machine, mijn aanvulsel, mijn *chose.*

Heb ik nu toch dien naam weer uitgesproken? Philine, den naam dien ik niet uitspreken zou?

Kent zij - Philine?

- Nu moet je dit nog even zien.

Blok's hoofd weer ademt tegen het mijne; hij houdt mij een eindbecijfering voor.

- Wij komen zoo nooit uit, vindt hij, bedenkelijk.

Zijn nabijheid is onaangenaam. Hij hindert. Hij beschaamt mij met zijn saamgetrokkenheid, zijn reeheid voor enkel zaken, zijn kijk op dingen die langs mij heengaan.

Z'n lichaam, ook, en vooral, ergert mij. Het ruikt naar vet. Het ruikt naar schapevet.

Vermoeid smeek ik:

- Ja, laat mij dit ook even... Zeker, ik zal nagaan.

- Kan ik er op rekenen?

Juffrouw Joosten, zoodra hij weg is, slaat een jazz uit de schrijfmachine. Letters spatten overal rondom. Haar hoofd is rood.

Weder zit ik met haar alleen, bang voor wat zal gebeuren. Niets zal gebeuren, toch ben ik bang. Ik weet mij een keurig, onberispelijk patroon, ik heb ook volstrekt geen lust in avonturen. Zelfstandige vrouwen en als zoo een zie ik juffrouw Joosten, maken mij schuw. Ik kijk er vreemd tegenaan.... een ding dat ik niet ken, het houdt mij op een afstand. Ik ben te oud, te achterlijk, om dit nieuwe wezen te begrijpen.

Gedurende de tien jaren van mijn huwelijk heeft mijn wereld stil gestaan, de groote wereld van alle andere menschen is voorbijgegleden. Zoo is er een wereld voor juffrouw Joosten en een voor mij, in deze verhouding ongeveer, alsof ik, tegen mijn wensch, haar schoonvader was.

De rekening.

Blok heeft gelijk: wij komen zoo niet uit. Tegen dien prijs zou het werk ons geld gaan kosten. Kan de storting voor de grondplaat niet een laagje dunner, de bewapening lichter? Mijn werk is, dat nog eens vakkundig voor elkaar te cijferen.

Driehonderdvijftig maal zeven achtste...

...waarvoor belde Philine?

...Philine. Ik heb toch met haar afgedaan. Een vonnis als een kwitantie. Wat moet dat mensch nog aan de telefoon...

...zeventig... zes duim...

...waarom staat de machineratel stil? Juffrouw Joosten tuurt op het blad.

En zij komt bij mij, zakelijk, vragen hoe het ook weer was?

Nu is haar hoofd dicht bij 't mijne, als het hoofd van Blok. Haar warmte hijgt aan mijn rechter slaap.

- ‘Geeren’ verduidelijk ik het woord, dat zij aanwijst met den vinger.

- ‘Geeren’ - o ja.

Maar zij weet nog niet.

- ‘Geeren’ is uit elkander gaan, ieder een richting, zóó.

Ik toon twee spreidende vingers, het meisje keert lachend naar haar plaats terug.

In het aquarium der teekenkamer zwalken twee monsters van hun plaatsen, nu blijven zij weer stil.

Een lange, lange poos - de schrijfmachine knettert in een gezellig takkenvuur - stoort niets mijn werk. Allengs verheugt mij ook de taak. Het plan krijgt plooi, de moeilijkheden effenen zich, de uitkomst komt mij bijna vroolijk tegemoet.

Straks alles nog eens nabepraten met mijn vennoot - ongenoeglijk!

...en wat in godsnaam moest Philine?...

De cijfers vallen, de optelling is fout. Een tegenproef dan maar. Nogeens, nogeens, ongeduldig, maak ik dezelfde fout. De cijfers krijgen gezichten, ze doen zich anders voor dan ze zijn. Een vier doet zeven, een twee hangt den negen uit.

...vanmiddag nog eens naar het patentbureau...

...en Blok...

...voor morgen heb ik, eindelijk en ten laatste, een eet-noodiging aangenomen bij de Tersteghe's. Waarom juist bij hen? Hoe - weet ik - hebben zij gelasterd van Philine en mij! Den man, met wien Philine zich aanstelde, als vriend-aan-huis ontvangen! Wat doe ik bij de Tersteghe's, juist bij de Tersteghe's?

...een negen - een zes - zoo is 't. Ja, zoo kan het weg.

- Gààt het weer niet, juffrouw Joosten?

Haar werk is klaar. Daar zit zij als een schildersmodel.

- Wacht u nog even...

Door iets zwaars heen, dat op mij lijkt aan te dringen, stap ik Blok's kamer binnen.

De twee machines keffen tegelijk.

Blok, dik en opgeblazen, werkt als een stoomketel. Hij heeft een waardeerend pluimpje voor mijn berekening; wij besluiten samen te gaan koffiedrinken bij Derks.

- En een fijn fleschje op den goeden afloop.

- Een fijn fleschje...

Twee tevreeë dikke heeren.

- Ben je gauw klaar?

- Even.

- Nu eerst de staten van mijnheer Bus, draag ik juffrouw Joosten kortaf op. Hebt u ze?

Het meisje knikt.

Achter den zekeren, zelfgenoegzamen, welgeslaagden Blok verlaat ik, patroon die heen gaat op zijn eigen tijd, nog vóór de klok van twaalven het kantoor.

III.

Naast mij, aan tafel bij de Tersteghe's, zit dan de zwijgende juffrouw, die zoo erg met mij in kennis komen moest.

Zij heet, geloof ik, Van Galen.

En zoowat dertig jaar zal ze zijn.

Wanneer ik, aangewezen - en met hoeveel uitdrukkelijkheid - tafelheer, haar glas volschenk, is zij gelukkig, zij is in 't algemeen gelukkig wanneer ik het woord tot haar richt. Maar ik kan niet. Zij wacht op mij, en ik kan niet.

Jeanne Tersteghe, de dochter des huizes, aan mijn linkerhand, noemt haar Toos. Waarom niet? Toos behoort bij haar bordeau-roode japon, haar getrouwden hals, haar rond hoofd, gedurig in verbazing over het voorbarig bobby-kapsel.

Binnen-in heb ik schik in de gedachte, dat ik opeens: ‘Toos’ zeggen zou.

Zij zal straks zingen, het dreigt in haar dat zij heengaan en zingen zal.

- De ‘Kindertotenlieder’ van Mahler. Toos, dat moet je bepaald doen.

Toos van Galen - ‘Kindertotenlieder’.

Ik hoor mij verklaren veel van Mahler te houden, dus zal zij bepaald de ‘Kindertotenlieder’ zingen.

Mijn linkertafelbuurvrouw, Jeanne, praat met iedereen. Zij heeft den naam geestig te zijn en in kranten te schrijven. Veelal praat zij naar de overzijde; daar, een smalte tusschen twee breede dames, zit, als op een slecht gezaaide plek, de dunne doctorandus in de letteren wiens naam mij is ontgaan. Haar eigen tafelheer, kapitein der artillerie, weduwnaar vol kwasten, komt er ellendig bij tekort. Wellicht is hij van haar belezenheid wat stil gevallen. Wij zijn ook allen zeer ten achter, alleen de doctorandus, als tweede of aangesproken persoon, kan mee.

En plotseling in de leegte zegt juffrouw van Galen (Toos):

- Leest u gedichten?

Er gebeurt iets met de crême brulée, mevrouw zet een boos gezicht, het dienstmeisje slaat gloeiend uit, als ijzer. En ineenen zie ik voor de eerste maal, dat het arme kind witte garen handschoenen draagt, die haar domme handen vergrooten.

In een minzame verontschuldiging antwoord ik, naast mij:

- Ik ben een zakenman, juffrouw...

...zal ik nu ‘Toos’ zeggen?...

Maar zij, met de overhaasting van menschen, die gewoon zijn vergeten te worden, vult aan:

- Van Galen.

- Ik vrees, juffrouw van Galen, kout ik, dat u mij zeer ongeletterd zoudt bevinden. Vroeger volgde ik met veel belangstelling.

In het *jeu de grâce* harer conversatie, neemt Jeanne Tersteghe bemoeizuchtig het tafelgesprek in beslag; zij blijft er langen tijd mede spelen zonder een onzer ook een kans te laten.

Inmiddels: crême brulée.

Na tafel juffrouw van Galens wapperende zangen in den salon. Een salon als een etui. De heeren verlangen naar hun sigaar, staan even op één been, alvorens...

- Zij is lief, verzekert Jeanne, die een oogenblik voor mij vindt. Zij is lief, maar te beschroomd. Zij kan veel beter. Ik vind bepaald, dat zij te veel zich op den achtergrond houdt, zoo komt zij nooit tot haar recht.

In Philine's oogen was, toen wij nog bij de Tersteghe's verkeerden, de dochter des huizes een onuitstaanbare meid. Mijn gade raakte, in die dagen, aan haar dertigste. Behaagzucht maakte haar overgevoelig.

Waarom is het meisje Tersteghe eigenlijk niet getrouwd? Ik kijk er haar op aan. Zij is niet kwaad. Moet iedereen dan trouwen? De jongedame schijnt volmaakt tevreden zoo.

- Waar woont Philine tegenwoordig? wil zij weten.

‘Philine’...

Vroeger, komt het mij voor, zou dat ‘een pijnlijke

vraag' zijn geweest. Een vraag om te vermijden. En nòg... hoe komt zij te denken, de meer dan tien jaar jongere: 'Philine'?

Maar zij heeft vlak-weg gesproken en wacht een antwoord.

- In de buurt van Soeren - geloof ik.

- Bij de Rooyers?

Zij weet heel goed, dat Maarten alleen daar woont. En daarom vraagt ze. En daarom wil ze dat ik het zeg.

- Neen, Maarten is op reis. Zij heeft de hut geheel voor zich. Tot November.

- Tot November?

Is dit iets grappigs? Wij beiden lachen in onze gedachte, dat Philine het zoo lang niet uithoudt, en mij maakt het boos, zoo over Philine te lachen.

Wat is er te doen? Het wijnroode meisje - Van Galen, Toos van Galen, godnogantoe - heeft haar 'Kindertotenlieder' uitgezongen. Iedereen klapt, Jeanne of ze dol van blijdschap is, ik met afwezige handen, vooruit dan maar. Ik voel mij beschaamd, afgezonderd, beetgenomen. Vereenzaamd toeschouwer, zie ik Jeanne zwatelend gaan langs al de gasten van haar huis. In drukletters staan de banaliteiten op haar lippen, waarmede zij de uitgezongen jongedame huldigt, het lijkt of ik ze zie, als op een primitieve 'Aankondiging'; vervolgens haast zij zich naar haar moeder, zij beiden knikken 'ja ja', 'ja ja', waarop dan ook de gastvrouw de zangeres voor haar lieve nummer gaat bedanken. In het langsgaan telkens zich wendend voor

nog een woord, een glimlach, wenk, instemming, onderhoudt Jeanne nu den kapitein der artillerie met kwasten, doch eigenlijk blijkt zij onderweg naar den doctorandus in de letteren, wiens naam ik niet meer weet noch ooit zal weten; daar vormt zij met nog twee andere gasten een groep, een vroolijke groep, een geestige groep, een groep waar ik niet bij ben. Ik zie hun étalagekoppen nijgen tot elkaar, schaterend spatten zij weer vaneen, ik kijk toe in een soort naijver en schaamte, of ze 't hadden over mij.

Daar zit mijn tafeldame voor de piano met ledige handen, hopend op een verzoek om nog een bijdrage.

Koffie en zoete likeur brengen andere verdeeling in de groepen; zij bewegen zich Japansch-versteven, op de manier van een avondpartij in een modetijdschrift; telkens vertoonen dezelfde dames en heeren zich op den rug, ‘trois-quarts’ en van terzijde.

De dame des huizes geeft mij de eer van haar bezoek, mij afgezonderdheid verwijtend. Nietwaar, het leven moet aanvaard worden.

- Zeker mevrouw.

De weduwlijke staat van den artillerie-kapitein blijkt ook haar wel zeer bezig te houden; het is de derde keer dat ik ervan hoor.

- Hij heeft er véél van geweten, maar wordt nu toch opgewekter.

- Zeker mevrouw.

Ook andere aanwezigen verkeeren in meer of minder gevorderden staat van huwelijksontbinding, dan-

wel hebben zich na scheiding opnieuw gepaard; het is een opwekkende gedachte. Zelfs verneem ik van den doctorandus, dat hij tegenwoordig ‘is met’ een door lichte ongesteldheid hier te zijn verhinderde pianiste.

- En onze Jeanne is zoo begaafd! besluit de moeder, fier. Haar dochter onderhoudt briefwisseling met vele bekende menschen, leest alle uitkomende boeken, heeft zooveel goeden smaak, staat in vriendschapsbetrekking met den dichter P...

- P...., mevrouw?

Haar huis is met dien omgang blijkelijk vereerd.

Al deze bizonderheden schijnen de bedoeling te hebben, mij op mijn gemak te brengen in een zoo modern gezelschap, tegelijk getuigenis te geven van den vrijen geest, waarin ten huize Tersteghe wordt geleefd. Het wordt mij duidelijk hoe verkeerd ik eraan doe, mijzelf te zien als een uitzondering, een vreemde in dezen kring, een ontwende, een uit zijn baan geloopen kegelbal, en het opeens in een raar filmbeeld zich verhelderend besef mijner ware verschijning in dit gezelschap, bewerkt, met koffie en triple sec tezamen, een opgewondenheid, waarin ik, dansend van het eene been op het andere en zwetsend (en waarom niet ik?) onder het wegdragen der stoelen, om plaats te maken voor het gezellig nadansje, mij als op een meubelveiling voel, waar ik de afslager ben.

- Aanpakken!

- Waarheen?

- Plaats!

- Kunnen die twee nog in de hall?

Dat stoelen sjouwen is een beveiligende gymnastiek. Het maakt mij rustig. Wanneer ik terugkom, hebben de helften van het gezelschap elkaar al dansende omvat. Zich lepelvormig buigend twee aan twee, werken gladde lichamen zich door de te geringe ruimte. Negen paren tel ik aandachtig, die zonder spreken, in berouwvolle boete, aanschrijden op hun somber levensdoel.

- Dànst u niet?

Nogeens neemt de oude mevrouw Tersteghe haar gastvrouwplichten waar bij den ongewenden gast.

- Ik ben, vrees ik, reeds van den ouden stijl.

- U moet even beproeven. Straks met mijn dochter. Het gaat, geloof me, vanzelf.

Die menschen doen hun best. Waarom doen ze hun best? En welke reden heb ik, mij daar wantrouwig tegenover te stellen? Ben ik meer, anders, iemand van een betere wereld? Het lijkt mij dwaas, op het gieren van een paar fagotten te cancaneeren door een kamer. Maar wanneer anderen daarin vreugde vinden - lààt ze. Die Jeanne lijkt te zwijmelen in de omhelzing van den weduwnaar-kapitein, en was het niet mijn plicht de zingende juffrouw - Toos van Galen godbetert! - ook zoo te omarmen als een kostbaarheid en een prooi? Zij is ervoor gekomen, er voor bestemd door de Tersteghe's. Ook Philine... ik dànk!

Opstandige klanken slaan uit de krassende gra-

mofoon. Een menigte lijkt bezig, zich op de knieën te kloppen van onstichtelijke lol; gongen dreunen, jengelen; een triangel vonkt met gemeene tonen en onder alles jammert nasaal een saxophoon.

Wat heb ik eigenlijk te stellen tegen dit? Sommige menschen vinden hun stuur aanstonds, als raak geschoten pijlen. Heb ik wel ooit iets van een levensinhoud bezeten? Mijn huwelijk met Philine, opgezet als iets houdbaars, iets dat bleef, leek toch meer noodzaak dan vervulling. Voortaan zat daar de plicht aan vast 'in zaken' te blijven, om een degelijken bodem te bereiden voor ons samenleven, mogelijk met kinderen, die wij, zonder daarnaar smachtend uit te zien, beiden verwachtten. Alreeds toen onze jongen kwam was de bodem losgewoeld, later, in onze twisten, die onvermijdelijk de teleurstelling begeleidden en de bevrijdende oplossing der slecht beraden verbintenis, is, naar mijn herinnering, geen van ons beiden ooit de verzuchting ontgleden:

- Hadden wij maar ons kind behouden, hoe anders zou alles zijn!

Neen, ook in het vaderschap zou mijn leven geen richting gevonden hebben. Het daaglijksche vulde zonder te vervullen: de kantoordag in onverschillige zaken, tusschen gelijkwillig hun werk verrichtende ondergeschikten, het overleg met een vennoot enkel voor de zaken, en die mij, den vakman van ons beiden, in een haast vaderlijk beleid de zorg liet voor ontwerpen en berekenen.

Gelukkig kon een muziek- of tooneeluitvoering mij daarnevens meer dan een uitgang zijn, al werd het genieten door Philine's wereldsch gezelschap bemoeilijkt, niet zelden bedorven. Zonder daarvan een bedacht stelsel te maken, school ik de laatste jaren meer en meer in eenzelvigheid terug, mijn echtgenoote niet langer betwistend aan haar vrienden of vriendinnen, welke zij de behoefte had telkens de een na de ander in ons huis te halen en nimmer, wat ook gebeurde in de schielijke wending harer genegenheden, weer los te laten.

In de middeljaren van ons huwelijk was dit zoo een onstuimig bestaan geweest, in een wildernis van verplichtingen voelde ik mij soms verstrikt.

Neen, ik was daartegenover geen krachtig levend eigenwillend man. Ik droeg den last, dien men goed vond mij op te laden. Toch heb ik in geen enkel deel mijns levens, noch thuis als knaap, noch in mijn kameraadschappen aan de technische school, noch zelfs in mijn huwelijk, mij laten overmeesteren, een veeleer taaien dan hevigen weerstand biedend aan elken invloed, strijdig met mijn aard.

Zoo is onze echtscheiding ook voor mij geen pijnlijke amputatie geworden, eer nog voor Philine, wier behaagzucht haar nimmer toestaat geheel te breken, iets heel en al te verliezen, waaraan zij zich eenmaal heeft gehecht. Hoe bemoeiziek blijft zij zelfs na de wettige regeling onzer breuk! En wellicht juist in dit geleidelijke van al mijn levensvoering, waardoor mijn

daden en gevoelens nimmer geheel begonnen, nimmer geheel geëindigd zijn, moet ik de redding vinden van mijn ongeschonden zelf, dat geen behoefte heeft zich vast te leggen aan een stelsel. Het schijnt van innerlijke stevigheid genoeg om al het komende, evenals het voorbijgevlodene, met kalmte, ja zelfverzekerdheid te weerstaan.

Maar dezen avond blijk ik een wèl verachterlijkt man. In opgewekte gehoorzaamheid aan haar moeder komt Jeanne Tersteghe mij den volgenden dans verzoeken. Reeds moppert de drummer door de gramofoon. In evenwijdige stappen, die mij belachelijk maken, passen wij schuifelend tusschen de beide behangselmuren van het salon.

- Kleinere passen! - Het bovenlijf stil! beveelt mijn dame.

Haar zijden lichaam gonst tegen mij aan; het is koel en dringend; het beweegt zich doelzeker naar de stuwgolven uit het jammerend muziektoestel.

- Overgeven! - U moet u overgeven. Ik ben de heer, die u leidt!

Eenige malen gaan wij rond, en dwars-over, door den elastischen tegenstand der paren.

- Zoo, het gaat al aardig, merkt u wel? Nog een paar keeren en u bent er.

Zonder plichtpleging heeft zij mij verlaten. Mevrouw Tersteghe, van haar afstand, glimlacht mij minzaam instemmend toe. De kapitein, handen wijd-uit, maakt ruimte voor een solonummer.

- Attention, mesdames - messieurs!

En Jeanne Tersteghe is weder naast mij.

- Vriendinnen! licht zij in. Zij zijn van gelijke grootte, beiden blondines - vindt u niet dat ze zoo op elkaar gelijken? Josine is een pràcht. Zij heeft een volmaakt lichaam, ik heb nog nooit een zoo mooie aanhechting van armen gezien. Haar voeten loopen stilgeleed in het rhythme. Zulke fijne enkels zult u lang moeten zoeken!... Neen, Gracia haalt er niet bij. Alleen haar heupen zijn goed, soepel en krachtig, men zou zeggen, dat haar dansen uitgaat van de heupen. Zij dansen als rijmende verzen, zegt P.... zoo mooi. P.... is een groot dichter. Kent u P....? - Even de gramofoon... de veer loopt af... Zóó. - Meer dan een jaar wonen zij nu samen, hebben samen hun werk aan het lab van professor Dels, geen uur van den dag zijn zij zonder elkander.

Nuchter als een schooljongen laat ik mij inwijden in dit nieuwe. De vriendinnen schijnen inderdaad elkanders rijmen; de slankere Josine doet haar dansgenoote in haar omarming zwalpen over de figuren van het karpet. Zij lijkt de leider, de manlijke partij. Dan ineens zetten zich de evenwichten om, Gracia's zwaardere kracht krijgt de overhand, speels beweegt zich de bevallige toestel van Josine's voeten, haar enkels zwenken op de lange lokroepen der viool, waaronder de saxophoon goedig pruttelt, met een haast melancholieken humor.

- Zij dansen zonder gezicht, vindt Jeanne een pas-

send woord, dat klinkt alsof zij het van een ander heeft. - Ik vind het gezicht doet er niet meer toe. Josine is nieteens mooi, eigenlijk mooi zijn ze geen van beiden.

En voortdurend is het of ze met de gedachten van een ander praat.

- Een der winsten van den nieuwen tijd, herneemt zij, is de vereering van het lichaam. Men zegt niet meer: ‘wat heeft ze een lief gezichtje’, men zegt: ‘wat heeft ze een mooi lichaam.’ Ik bedoel, het lichaam komt meer in tel. Sport, olympisch spel, dans, oorlog. Wij hebben weer mooie jongens en mooie vrouwen, dat wil niet zeggen met hun neus in het midden en twee leege wangetjes aan weerskanten.

ja ja ja ja...

- Dansen, herneemt ze, is zingen van het lichaam, de voeten, den romp, de schouders... Gracia's golvende heupen zijn minstens zoo mooi als Josine's fijne enkels. Ik ken ze allebei, haar lichamen... schòk ik u?

- Geef ik daar den indruk van?

- Ik dacht... misschien anticipeer ik op mijn eigen onderstelling. Neen, eigenlijk bent u er de man niet naar om ouderwetsch te zijn. Menschen als Philine...

...Philine...

- ...zou ik vreezen te onthutsen. U niet. Weet u, Philine is zoo hopeloos ‘vieux jeu’. Altijd de oude middeltjes om de oude effecten te bewerken. Vrouwen, meen ik, zijn niet meer behaagziek zooals zij, zoeken

goedkoope successen in banale avonturen met gezichten van: zoo'n dùrver ben ik! - Doe ik u pijn?

- Volstrekt niet. Wat u zegt is misschien waar.

- Er is zooveel nieuwe waarheid aan het komen. Men heeft u natuurlijk verteld, dat ik veel vrienden heb.

- Dat was toch zeker geen geheim.

Zij bijt op haar lippen, als Philine. Zij stelt zich aan, als Philine. Zij moet het zoo erg zeggen, als Philine. Ik kan het niet laten haar te taquineeren, als Philine.

- Neen, daagt zij uit. Het is een feit. Ik heb met mijn vrienden een even drukke briefwisseling als u misschien in uw zaken. Wedden? Moeder laat mij, op mijn eigen kamer, vrij. Zij is, voor een oude vrouw, merkwaardig bij. Nooit heeft zij er op aangedrongen dat ik mij zou verloven. En ik blijf ook ongetrouwd. Niet uitdagend, niet op de kom-eris-op-manier van een vorig geslacht van vrijgevochten dames... er steekt ook geen beginsel onder, geen overwinning, zelfs geen besluit, eenvoudig een feit.

- Gelukkig toch geen beginsel...

- Waarom gelukkig? Bent u dan nog voorstander van het huwelijk, mijnheer De Gouwe?

- Ik zou er mij op moeten bedenken. Voorloopig voel ik mij weinig geneigd tot recidive.

Alles klapt. De danseressen hebben geëindigd. Jeanne zoent haar beiden op de wangen, brengt ze bij me, ik duikel in een conversatie vol mij onbekende namen.

- Kent u Strawinsky... kent u de ‘Chauve-Souris’?... kent u het Russisch ballet?

- Welk?

Ieder bedoelt een ander en praat daarover. Maar het muziekmachien schudt als een wan het gezelschap door elkaar. De charleston.

Opnieuw schenkt de dochter des huizes mij de eer.

- Neen, alsjeblieft...

Maar reeds om mij heen zijn haar armen. In een zonderlingen dribbel doet zij mijn beenen slingeren onder het driftig bezeten lichaam.

- Ziet u wel!

- Wàt zie ik?

- Het gaat vanzelf. U hebt rhythme.

De aanmoediging bemoedigt mij nauwelijks. Een schudderig klankamalgama karnt de paren doorelkander. Alle intellect is naar het onderst van de ruggegraat gezakt.

- Komt u mij eens bezoeken?

...hoor ik goed?...

Het gezicht bij mijn gezicht zwijgt, alsof het niets gevraagd had. Wij dansen. Onze hoofden staan naast elkaar, mijn mond is voor haar rechter oor, dan, in een wending, hebben onze hoofden een anderen stand gekregen, wij staren in elkanders blikken.

- Moeder is zoo echt verstandig met mij geweest. De mooiste kamer, die van vader, voor mij. Een gemetseld schouwtje, een stukje veranda... zie ik u eens?

...dus toch...

- Ik wil graag.

Wij dansen.

Onze slapen leunen aan elkaar. Uit de gramofoon slaat in gemeen Engelsch een vent aan het schreeuwen. Wij zwaaien andersom, ik voel mijn hand, naast mij aan mijn langen arm, omhoog, omlaag gezwengeld.

En niemand lacht. Niemand lacht om mij, om anderen, om zichzelf.

- Komt u niet op mijn ontvangdag. - Kent u Pregel, het Kamerlid? Hij slaat nooit over.

- Pregel wordt minister.

- Gelooft u?

- Zeker. Hij weet zijn gezelschap te kiezen.

Recht staan in mijne de oogen van mijn danseres. Zij begrijpt niet goed. Ik ook niet. Wat moet ik met mijn korzeligheid over Pregel bij deze wereldwijze jongedame. Wat heb ik tegen Pregel? O veel, maar zij zou nooit begrijpen wat ik tegen Pregel heb.

- Dan kom ik dus niet op uw jour, beslis ik. Afgesproken.

Wij dansen.

Die vent daarginder in de houten kast is met zijn schreeuwen opgehouden. Een hooge hobo neuriet verder. Maar van onder op stompen slaginstrumenten het stokend negerrhythme in onze lendenen, daar waar de beenen aan het bekken zijn gehecht, en weer begint mijn dame onkuisch te dribbelen. Het smalle zijden reepje, dat haar jurk moet houden, is van den rechter

schouder gegleden: ik glimlach critisch in haar open hals.

- Ik moet u mijn van Goghs laten zien, u gaat door voor een kenner.

Over haar naakten schouder staat mijn correcte kin.

Wij dansen.

- Ik heb veel teekeningen van hem. En Redon. U houdt toch van Redon?

Het antwoord, dat ik bepaald niet houd van Redon, dat hij krast in mijn zenuwen, wacht zij niet al. Zij wacht niets af. Zij praat. Zij voert het gesprek alleen. Zij étaleert. Zij moet heel erg alles tegelijk, en terwijl met een paar harde schreeuwen weer van dien verwenschten kerel de muziekmachine eindigt, beslist zij:

- Kom, laten wij even nu gaan. Wij hebben tijd, terwijl de kapitein zijn Chopin-mazurka's speelt. - Hij speelt heel goed.

Dansend zijn we de deur uit.

De trap.

De piano achter gesloten deuren.

Het saumon schemerlicht.

Een rood blok ligt in de schouwdiepte traag te vlammen. -

IV.

Philine schrijft:

‘Lieve jongen, waarom ben je zoo dadelijk van de telefoon weggeloopen? Als een razende heb ik staan bellen. Maar nee. Mijn heer gemaal geeft geen geluid. Hij heeft andere dingen te doen.

Ik weet niet of het opzet is, maar je kan, vind ik, meer beleefdheid hebben voor je vrouw. Ben ik nu ineens heelemaal niets meer? Je weet hoezeer ik altijd het beste voor je heb gewild. Zeker, ik vind het erg, erg leelijk van je.

Wanneer je naar mij had geluisterd, zou ik je voorbereid hebben op een ontmoeting bij de Tersteghe's - je gaat immers naar de Tersteghe's nu ze je weer in genade aannemen - met een lieve jonge vrouw, een freule Van Galen. Ik weet zeker dat je haar aardig vinden zult, ze is voor je geknipt. Neen, niet zoo heel erg mooi, maar ze is van jouw genre. Muzikaal, ze zingt, dertig jaar zal ze zijn, en niet onvermogend. Van moeders zijde heeft ze nog veel te wachten.

Heb je haar gevonden? Ik schreef mevrouw Ter-

steghe, je plaats aan tafel te geven naast haar, - ja, dat heb ik voor je over gehad, een brief aan mevrouw Tersteghe, na de bejegening die ik van Jeanne heb moeten ondervinden! Schrijf mij eens over haar, over Toos van Galen meen ik, want die intrigante gaat mij niet aan. Ik zou je zoo graag weer gelukkig zien!

Nu wat anders. Maarten is terug, Ada moet een jaar minstens in Davos blijven. Zielig! Voorloopig ben ik nu de vrouw des huizes, zorg dat de goeie jongen het rustig heeft voor zijn werk, houd hem gezelschap. Met het Fordje zijn we gister samen wezen toeren - ik heb langs de rechte wegen mogen sturen. Gaat mij al goed af. In een week, zegt Maarten, ben ik een volleerd chauffeuse. Leuk! Gegeten in Apeldoorn. Maarten valt heel erg mee.

Laat mij nu spoedig eens van je hooren, jongelief. Hoe je Toos hebt gevonden. En of je je niet alleen voelt, m'n arme jongen! Waarom kan ik niet bij je zijn, voor je zorgen! Zul je oppassen met de naderende kou? Je bent zoo vatbaar. Wij hier hebben, rozig van den auto-tocht, al het haardje moeten aansteken. 't Was erg gezellig, maar wij hielden het niet lang uit, gingen vroeg naar bed.

Laat juffrouw Donker je wintergoed in orde maken, zul je?

Ik kreeg een langen brief van Beelaert. Uit Venetië. Toch sneu, dat ik niet meegegaan ben, hij drong zoo aan. Waarom eigenlijk niet? Wat zijn we nog conventioneele menschen, wij modernen!

Ik mag nog wel even m'n handen om je hoofd houden, niet? Zóó. - Zoo goed?

Philine'.

En Jeanne's brief:

'Beste Jaap...'

...waaraan ik toch altijd dat gejaap te danken heb...

'Beste Jaap, in zóó prettige herinnering aan ons uurtje op mijn kamer, praat ik nog wat na over "De Zelfstandigen". Was het niet ècht gezellig? Wij loopen toch niet zoo ver uiteen in onze opvattingen (och, alles is van één tijd, nietwaar?) al doe jij, naar mijn stellige overtuiging, er verkeerd aan, de waarde van elke poging afzonderlijk zoo te miskennen. Ja, wanneer ik hierover terugdenk, ben ik daar wel heel zeker van. Ik heb het niet zoo dadelijk een vorm kunnen geven, achteraf zie je de dingen, uit een afstand, duidelijker.

Wij moeten samen een tentoonstelling gaan zien - ik zal je een uitnoodiging bezorgen voor de vernissage van "De Twintig" - dan hebben wij voorbeelden bij de hand. Er is zooveel gebeurd in de vijf jaar, sinds jij je belangstelling voor beeldende kunst - schandelijk genoeg - liet verslappen. Vijf jaar is tegenwoordig een tijdperk, een generatie.

Ja, ik begrijp het wel. 't Is of ik je allang vertrouwelijk gekend heb, jou, zwaartillenderd, die om een scheef geloopen gemoedsgeval je leven hebt laten verwaarloozen. Mag ik het zoo zeggen? Neem toch die dingen niet zoo hoog. *Moi, je ne suis pas si bête,* -

voor geen man zou ik mijn recht op mee-leven of bijblijven, mensch-zijn van mijn tijd, verslonsen. Voor geen man en geen vrouw. Het is maar verouderde romantiek te meenen, dat trouw of ontrouw - wat men dan zoo noemt - iets hebben te maken met den wezenlijken inhoud van ons leven. Ja, nu schandaliseer ik je. Nu zeg ik weer gewaagde dingen, die je pijn doen en ben ik een harteloos, cynisch monster, op mijn vijf en twinstigste jaar. Mijn vijf en twintigste - tweemaal heb jij het herhaald! Wat doen die vijf en twintig jaar ertoe! Terugdenkend, heb ik zoo om je moeten glunderen - neen wezenlijk, jij baby, ben jij dan zóó veel ouder dan ik? Of wijzer? Mag ik vrijmoedig (en in vertrouwen) terugrekenen: onze ervaringen in zake liefde (wat 'n ellendig, stug, tegenstribbelig woord, niet? hoe krijg je 't voor mekaar en wat zegt het: lief-de!) loopen, wat duur van jaren betreft, zoo erg niet uit elkaar. Toen Philine jou nam (aanvaard die beschamende waarheid - MAN! - nu maar van mij) je opslikte als een oestertje, was ik (o horror! horror!) meisje van veertien, aan mijn (laat eens rekenen) dèrde liefde (alweer dat liefde: “lief” gaat nog, maar dat flodderige “de”: leeg-te, stil-te, ik vind zoo gauw die nòg slappere “de” - ja: vreug-de - niet weer terug) - ik wou dan zeggen: aan mijn derde lief-de ('t is of ik een kurk moet slikken) toe. Mijn Kloris was van jouw leeftijd, jij had het zelf kunnen wezen, groote man!

Begrijp mij goed, dit is - bewaar me - geen uit-

noodiging, nog minder een aanmoediging. Al heb ik heel gezellig met je gebabbeld en hoop dat nog vaak weer te doen. *Pas plus! Pas ça!* - Begrepen?

Eigenlijk had hier een verhandeling moeten komen over alle belangrijke dingen, die wij vergaten te bespreken. Daarvoor ontbreekt op het oogenblik de stemming. Die lief-de heeft mij van de wijs gebracht en ik heb mijn schrijfmiddag. Ik ben al een half uur met mijn ziel bij jou, wie weet waar ik straks ben. Ik moet ook Pregel nog antwoorden op zijn gewichtigen staatkundig-amoureuzen boom. En Toos van Galen over je lompheid.

Kom nog eens spoedig oploopen, zoo maar zonder afspraak. Ik kan niet zeggen of ik “thuis” ben. Dat zie je dan wel.

Een kameraadschappelijke handdruk van je

Jeanne.’

V.

- Tktktktktk!... tkke...

- O ja. - Bent u daar juffrouw Joosten?

Het kantoor. Het kantoor verdrinkt in wit licht. Achter hun ruiten, die telkens even sidderen, zwemmen de teekenaars voorbij, en Bus, en Blok, mijn vennoot, die, van gewichtigheid gezwollen - hij heeft zoo juist de aanbestedings-stukken ingediend - recht door gaat naar zijn privévertrekken.

In mijn nabijheid schemert juffrouw Joosten's lieve gezichtje. Het wacht, ik ben vergeten waarom.

Iets hindert...

Philine, alléén met Maarten in zijn huis? Het Fordje? Pregel, de vlegel Pregel? De priegel Pregel? Hij maakt mij kregel, zijn naam alreeds.

Wat doet Jeanne brieven te wisselen met hem?

...Jeanne?...

Jeanne wisselt met iedereen brieven - och kom! Zij wisselt brieven met mij, waarom dan niet met anderen.

- Ja, juffrouw Joosten. Morisson & Co. moeten nog antwoord hebben. - Neemt u even op.

Ik klets een brief over metaalspecie. Wij hebben het genoegen, en wij hebben de eer...

- Meteen maar aan Gebroeders Leepel, gaat in één moeite door. Denkt u erom: Leepel met twee ee's, daar zijn ze gevoelig voor.

Een klein lichtje gaat op in juffrouw Joosten's gezichtje. Het is prettig zoo.

Wij werken naarstig aan Gebroeders Leepel's brief. ‘In het bezit uwer geachte letteren...’

- Waarom wacht u, juffrouw Joosten?
- Ik heb: letteren.
- Dat is idioot: letteren.
- Het wordt altijd zoo geschreven.
- Daarom is het niet minder idioot. Wanneer men een woord aankijkt, wordt het idioot. Hebt u weleens een woord zoo aangekeken? Het woord ‘liefde’ bijvoorbeeld?
- ...
- Wanneer ik weer ‘letteren’ zeg, maakt u er dan maar iets anders van.
- ‘Schrijven,’ ‘brief’....
- Wat u maar wil. Hier worden voortaan geen letteren meer geschreven.

Dit dagwerk doet mij zweeten. Afkeer, neen angst. En schaamte. Het maakt mij stompzinnig. Wat dan? Liever met juffrouw Tersteghe - met Jeanne, ja ja! - boomen over hedendaagsche schilderderij?

Zij zegt scherpe dingen, en die flitsend juist zijn: Philine's bemoeihonger...

Eén zoo'n woord kan een leven - ons samenleven - belichten.

...wat moet Philine nu weer met die juffrouw Van Galen? Wij zijn, dacht ik, gescheiden....

Waarom tikt juffrouw Joosten niet? Zij kan zoo onzijdig zitten wachten, een afwezigheid die hindert.

- ...?

- Ik heb er 'brief' van gemaakt, mijnheer. 'In het bezit van uw geachten brief...'

- 'geachte brief'... nee... zet u in vredesnaam maar weer 'letteren', dat zijn ze zoo gewoon. Wacht even: 'geachte letteren'... de narigheid zit, geloof ik, in 'geachte', - zonder franje dan: 'in het bezit van uw brief onder dagteekening...'

- U weet dat mijnheer Blok gesteld is op...

- Mijnheer Blok kan naar de weerlicht loopen.

Nu heb ik haar ontsteld, ik zal dat moeten in orde brengen. Ja, Blok heeft graag de oude opsierselen in onze zakenbrieven. Het kost niets, zegt hij, en de menschen zijn er gelukkig mee. Zij merken het niet op wanneer zij krijgen wat hun toekomt, maar zouden het missen, wanneer zij het niet kregen. En zoo zal het wel zijn. Zakendoen, beweert hij, is menschenkennis gebruiken. Menschenkennis! Wat zou ik ervan terecht brengen zonder zijn leepe hulp?

- Ja, dan zullen wij ons richten naar de inzichten van mijnheer Blok, juffrouw Joosten. Wanneer hij weigerde de brieven te teekenen, wat moesten we dan? Laat u niet hinderen door mijn gezeur en herstel de

‘geachte letteren’. Die Gebroeders Leepel zijn niet meer dan geachte letteren waard, al was het alleen om hun overbodige e. - Hebt u gister prettig gedanst, juffrouw Joosten?

Haar gezichtje zwelt in bessenvla. En ze flirt:

- Hoe weet u dat ik gedanst heb?

- Ik houd u voor een meisje van uw tijd. Meisjes van dezen tijd dansen. Zelfstandige meisjes van dezen tijd dansen op eigen beenen.

Wij vinden het grappig.

- Ik, juffrouw Joosten, heb gister de charleston zien dansen. Neen, zelf meegedaan. Met allen eerbied voor mijn gewichtigheid - kunt u je mij nog als patroon voorstellen, charleston dansende? - moet ik bekennen: ik heb zelf meegedaan. Iemand had mij zóó midden om mijn lichaam vast en rammelde, rammelde, of ik door een zeef heen moest. Kunt u je dat voorstellen, juffrouw Joosten en den verschuldigden eerbied voor mij behouden?

Zij ontwijkt niet onaardig:

- Ik geloof niet, dat mijnheer Blok charleston dansen zou.

Samen hebben wij pret over Blok en charleston en over de geachte letteren aan Gebroeders Leepel met hun twee ee's.

Ineens zie ik haar bleek worden, zij lijkt te slinken. Dat heeft zij vaker den laatsten tijd. Verzorgt zij zich wel goed? Chlorose... of liefde met d.e.? Wat gaan mij die dingen aan...

Meestal merk ik haar niet, zie haar niet als jonge vrouw leven in mijn nabijheid. De werkgever, de tikjuffrouw. Toch vind ik het wel prettig dat zij een aardig gezichtje heeft. Zij kleedt zich goed in zwart fluweel met Iersche kraagjes. Dat weet ik toch. Ik bezie haar als een aangenaam meubelstuk, waarvan men de houding, de stof, de bruikbaarheid bewondert. Soms - niet altijd - bekijk ik haar als een man. En weerhield mij niet de weerzin jegens dien andere: - Bus, onze chef-de-bureau, getrouwd man van middelbare jaren, die zich vergrijpt aan een aankomend werkstertje op de teekenkamer... zijn opgezet gezicht, zijn roode oogen, het vaag-dreigend gezwollene van zijn gang, wanneer hij, behoedzaam of het niemand zag, langs haar draalt om haar hals te streelen - bah! walgelijk zijn mannen!

- U moet flink eten, juffrouw Joosten. Doet u dat wel?

Haar oogen blinken open. Dankbaarheid, verwachting.

- Wat ziet u weer betrokken.

- Zal wel overgaan. Dank u.

Zij weet haar houding niet, hamert maar wat los op de toetsen.

- Let u er maar niet op, het zal werkelijk wel overgaan.

Om ons, benauwd, perst de kubus van het vertrek. Wij schamen ons. Er gebeuren weer, in de teekenkamer, schemerende dingen. Menschen die voorbijgaan, maar ik onderscheid ze niet.

Kunnen een man en een jonge vrouw niet samen zijn, zonder...

Geërgerd - ben ik dan een vlegel van twintig? - spring ik uit mijn stoel, treed met deftige stappen Blok's kamer binnen. Hier wordt gewerkt. Hier wordt alleen gewerkt. Het is of ik een schoollokaal betreed.

- Ja? - zegt Blok, boven zijn paperassen.
- Heb je de aanbestedings-stukken ingeleverd?

Thans eerst, opziende, herkent hij mij.

- O ja. - Natuurlijk.

‘Natuurlijk’ klinkt korzelig, een verwijt. Blok vergeet nooit iets, zeker niet zulke dingen van belang.

- Krijgen wij 't?
- Coops & Braak dingen mee.
- Geen plokje?
- Je weet, die houden zich er buiten.
- Ze toonen karakter. 't Is infaam geknoei.

Ik weet, Blok te hinderen. Ik heb daar nu zin in. Hij vindt afspraken bij aanbestedingen niet erg. Een gewoonte. Wat eenmaal in de dingen en de menschen ligt, aanvaardt hij zonder oordeel. Aan moraal heeft, meent hij, een koopman niets.

- Karakter? Heb karakter in je eene hand en s.... in je andere. Zie dan waar je 't meeste hebt.

De tikjuffrouwen lachen om zijn grove mop. Hij zelf ook.

- Laten we daar niet over harrewarren. Wat is je indruk?

- Krijgen we.

- Denk je?

- Zeker.

Ik ben teleurgesteld. Als wij het krijgen kan ik niet weg. Niet naar mijn kleine steden van Italië.

En ik weet ook, dat ik niet meer zooveel lust heb naar Italië te gaan.

Blok lijkt er iets van te raden.

- Zal véél werk geven.

- O ja.

- Is je dat niet welkom?

Mijn schoolmeester. Mijn voogd. De mij toegevoegde mentor - ik ben door mijn familie in deze zaak gezet met kapitaal en de garantie van een commercieelen bijstand.

Weer voel ik mij onvolwassen, een jongen die wil spijbelen. Waarom laat ik mij dit doen? Is het niet mijn eigen recht, er zin in te hebben? Iets onpersoonlijks, de ‘zaak’ (wat is de zaak: het geld van mijn familie tegen vijf procent? Is het Blok, zijn het mijn verplichtingen, bij rechterlijk vonnis opgelegd, tegenover Philine, of misschien tegenover Leepel met twee ee's?) de ‘zaak’, dat onbepaalbare, legt op mij beslag, het knauwt me, stelt mij zedelijke eischen, waaraan ik niet ontkom. De zaak zou mij achtervolgen naar de kleine steden van Italië. Alreeds het denken aan zoo'n reis is plichtsverzuim.

- Op het oogenblik, wil ik dan toch zeggen, schikt mij zooveel nieuw werk niet.

Ik had er uit gewild.

Blok schokt zijn opgevulde schouders. Zulke stemmingen begrijpt hij niet. De zaak, beweert hij, is zijn leven. Zal wel. Hij voelt daarin zich verreweg mijn meerdere, maar ik, van mijn kant, gun mij dezelfde pret. Toch lukt het mij thans niet. Met eenige moeite werk ik mij uit m'n schuldbesef naar boven, naar een haast arrogant gevoel van meerderheid.

Blok weet dat. Hij ziet het. Ik merk dat hij het ziet. Voor zooveel menschenkennis geef ik hem wel crediet.

- Wij kunnen best een flink stuk werk gebruiken, beslist hij. Vijftig mille zit eraan. Coops & Braak zijn natuurlijk hooger - als gewoonlijk te hoog. Dan blijven wij tweede. - Steek je op?

Zijn dikke sigaren komen als vijf bruine vingers naar mij toe.

- Neen, dank je.

- Ga toch even zitten, houdt hij mij terug. Ik heb je... Juffrouw Berk...

De machinejuffrouw en haar helpster staan op om weg te gaan. Maar hij bedenkt zich.

- Neen. Blijft u maar.

- Tkkttktk!

- Tktktk!... tktktktktk! - Tkk...

- hrrr! tktktktktktk!!

Stug wedloopen de gehamerde machines.

- Kom even mee in de spreekkamer, noodigt Blok. Een oogenblik.

Z'n kop zwellend aan mijne, heimelijk of hij zich toch beluisterd vreest, fluistert hij over Bus, den chef-

de-bureau, die voortgaat de jonge teekenares lastig te vallen.

- Ik dacht...

- Nee, het duurt voort. Tòch. Ik kan zulke verhoudingen op mijn kantoor niet hebben.

- Zoo! zeg ik dom.

En om toch wat te zeggen:

- Heeft het meisje zich beklaagd?

Blok voelt z'n meerderheid. Z'n menschenkennis.

- Beklaagd? Heb je het kind weleens aangekeken?

- Ik dacht... Ze wil er toch niet van weten...

- Nee, natuurlijk niet, ze wil er niet van weten. Ze lacht hem uit.

- Waar zullen wij ons dan mee bemoeien. Alles komt vanzelf in orde.

Weer schokt Blok met z'n lompe, opgevulde schouders. Z'n geschoren mond trekt zich hard samen, z'n dikke bovenlip is een ladetrekker.

- Leer dàt van mij, al wil zoo'n nest niets van den man weten, een eindje meeloopen doet ze toch. Den chef vasthouden in die kleine handjes, spelen met hem als met een Jan Klaassen, baas-zijn, heerschen, hem uitlachen, katjes-spul.

...Philine...

- Ik dùld zulke verhoudingen niet langer op mijn kantoor, verzekert Blok nogeens, zwaar.

- Natuurlijk niet...

...de bovenmeester. De bovenmeester. Wat weet die man dat alles zeker!...

- Zou je niet, aarzel ik, met hem gesproken hebben?

- Ik hèb met hem gesproken, natuurlijk. Wat geeft het? Zoo'n vent schaamt zich - je wordt er beroerd van, iemand op zijn leeftijd. Hij beloofde... ja, zoo iemand belooft alles.

Nogeens pompen Blok's schouders omhoog naast z'n dikke roode hoofd, ze lijken het te willen stompen. Wij zwijgen. Wij zwijgen of wij een contract aan het maken zijn.

- Er zal nog wel een ander aankomend teekenaartje te vinden zijn, onderstel ik, slim op mijn manier.

Blok wordt ongeduldig.

- Zulke eenvoudige oplossingen ken ik ook. Je weet toch hoe het met dat meisje zit. Mevrouw Egelsteen, mijn huishoudster, heeft mij drie maanden aan mijn kop gezanikt om haar een plaats te geven. Moest voor haar moeder zorgen en zoo meer. Eigenlijk geloof ik niet eens, dat die moeder getrouwd was toen zij de zonde beging. Heb maar niet te veel gevraagd. Maar 't is een frisch geval, een leuke kattekop. Eerlijk gezegd...

Als Blok iets ‘eerlijk zegt’ is het wat gemeens.

- Heb je gezien, jubelt hij, hoe dat kleine ding zich kleedt? Zóó - niks meer. Een paar fijne schoudertjes, altijd een bandje afgezakt naar rechts, en zóó'n rokje... godbeware, toen ik een jongen was, hingen de vrouwen zes rokken boven elkaar, als uien, en tot hier, tot op haar sloffen. Als je bij ongeluk een meisje h'r kuit

had gezien - een roman! een schande! Je kreeg den oudeheer op bezoek: wat dat nou moest? Zelf heb ik gevaar geloopen - 't is waarachtig waar wat ik je zeg - met een juffrouw die ik een zoen gegeven had. Met schandaal weggejaagd, vadervloeken, - goddeloos wat een geschiedenis! En zoo'n prachtkind als die Roosje... Elsje... Willemien, hoe heet ze? loopt met al haar lekkers te koop. Een schat! een banketwinkel! een hollandsche nieuwe! Die Bus - onder ons gezegd en gezwegen, niet ik zal het hem kwalijk nemen, maar hij moest wijzer zijn op zijn jaren - die Bus bijt als een baars. Als een baars!

Blok, hengelaar, gnuift. Roode ooren, glitterende oogen. Z'n beetje haar, naast z'n kale hoofd, maakt roode borsteltjes.

- Wat kan een mensch doen! pleziert hij verder. Kan ik heengaan en het meisje bij mij laten komen en zeggen: ‘juffrouw Elsje, Truusje... u moet u voor mijn kantoor een beetje stemmiger kleeden. De heeren kunnen er niet tegen’? Ik zie haar in staat mij in mijn gezicht uit te lachen - ja dat doet ze. Wat een stuk aas, wat een levende pier, wat een lekkere hap, - zoo voelen zich die kleine dingen onder de bewonderende groote oogen van mannen - ik zie haar al staan, hier, 'r rechte beenen zóó hoog in haar hakke-laarsjes, rokje tot de knieën, - niet verder - en dan wàt voor 'n rokje, een stukje lap, vlamrood, dat ze zoo maar ergens opscholvert en roef-roef om de heupen slaat... de hemel bewaar me op m'n oude dag wàt voor heu-

pen... ik zie haar met die brutale jongenskop, 'r nek heelemaal kaal en twee kurketrekkertjes vóór haar ooren langs - weet je, zóó dààr vóór langs, en oortjes om op te zuigen!... nee man, daar waag ik me niet aan, dat is te gevaarlijk werk.

Hij kirt in z'n dikke manne-pret, wrijft een zangetje uit z'n vormlooze week-sensueele handjes, zijn geel kaashoofdje zweet vettig tusschen de borstelrestjes aan zijn ooren. Hij ziet eruit of hij wijn gedronken heeft.

En plotseling beslist hij:

- Praat jij dan eens met Bus.

Uit zijn stoel gesprongen, opgespannen, beukt mijn vennoot zijn onweerhoudbare daaddrift in het kleine spreekkamertje uit. Als een horzel gaat hij te keer tusschen de suffe, glimmende lincrusta-muren, die mij altijd ergeren, maar dat was zoo zijn smaak, zijn besef van wat de deftigheid onzer zaak eischte.

- Praat jij met Bus, amice, wil je? En als het niet helpt - hij zal je alles beloven, maar het is als dronkenschap bij den man - zeg hem dan eenvoudig, dat het op die manier niet langer gaat... dat we hier geen gribus hebben,... dat hij op zijn leeftijd... ja, zeg dat wij van 'n man op zijn jaren verwachten... godallemachtig, je kunt zoo'n ezel, die hier dertig jaar meeloopt, toch niet z'n ontslag geven! Voor mijn part liep die juffrouw naar de hel, waar ze vandaan komt... ik geloof nooit dat haar moeder getrouwd is geweest, ze is, ze doet als een snollebol - ken je haar moeder? -

Ja, kerel, ik heb gedaan wat ik kon, probeer jij het, zeg wat je het beste voorkomt... Jij bent een getrouwd man, jij hebt verstand van die dingen.

Meteen heeft hij de deur geopend en maakt dat hij wegkomt.

Zijn beide dames tikken onverdroten.

Maar in mijn kamer zit juffrouw Joosten voor haar machine met het kinnetje in de hand...

VI.

‘Lieve kind, bemoei je met je eigen zaken’.

Zoo had ik Philine moeten antwoorden. Om velerlei reden zou dat goed zijn geweest.

Maar wanneer ik zoo kon schrijven - doortastend en op mijn tijd een vlegel - zou dan mijn huwelijk met haar zóó zijn mislukt?

Toen zij voor de eerste maal een vriend verkoos boven mij...

...mij ‘bedroog’, zegt de wereld...

...zonk de grond van mijn geluk.

Daar was ook veel conventie bij. Teleurstelling om het zoo-gezegd bedrog, geschonden eigendoms-besef, ijdelheid.

Misschien vooral ijdelheid. En ook een recht, dat te niet gaat, een geluks-voorstelling, die haar onwaarheid verliest.

Zoo zal het altijd wel zijn. Het was als een aanval, waarin ik zonder verweer bleef. Ik was er niet op verdacht. Mijn vesting leek zoo veilig, neen eigenlijk had ik nimmer het besef van een vesting, van iets om te versterken of te verdedigen, gehad. Ik was een man,

die in een open huis slaapt, en zich verwondert wanneer hij nachtelijk wordt overvallen.

Ik was niet boos, ik was alleen ongelukkig. Het deed zeer.

Later meende ik wel: was ik zelf met het bedrog begonnen, had ik Philine door mijn nieuwen voorkeur vernederd...

...sommige vrouwen bloeden daaraan dood...

Philine, neen, die is niet van dat soort. Taai is ze en verstandig; zij zou een levenslange wrok hebben behouden; haar leven, met mij of zonder mij, zou wraak zijn geweest.

Zóó als het kwam, was het natuurlijk, rechtvaardig, in de lijn der dingen. Ons samenleven was een dans, meer niet.

Ben ik voor haar ooit anders, méér geweest dan een episode? Term eener reeks? Nummer uit het boek in afleveringen van haar ijdelheidsbestaan?

Thans kijk ik kalm daar op toe als een geleerde op zijn preparaat. En weet: indien ik thans zoo'n brief kon schrijven en - verzenden: kort, onbeleefd, grof-afwijzend, hadden ook vroeger de verhoudingen anders gestaan.

Eerst maar aan juffrouw Tersteghe schrijven. Aan Jeanne. De naam Jeanne is mij niet sympathiek en eigenlijk weet ik wel zeker, ook zij zelve niet. Neen, ik houd niet van dat soort bemoeiallige vrouwen dat spint en spint, en overal bij is, en van alles weet, en brieven wisselt met onverschillig iedereen.

Mijn betrekking tot haar, die ik geen gevoel, zelfs geen vriendschap wil noemen, heeft de werking, mij onvermijdelijk te doen redeneeren. Of er iets weg te praten viel. Bij het graals-lampje, dat haar kamer vol geheimen spon, bij den rooden haard, het samen-alleen-zijn, de gekweekte stemming, hebben wij onze verhandelingen uitgewisseld over hedendaagsch geschilder. Daar kwamen velerhande platen bij te pas; de gastvrouw bezit een arsenaal van monografieën, catalogi, losse afbeeldingen, die zij ergens treft, uitknipt en bewaart, of medeneemt van reizen. Met alles tegelijk bezig, als een kranteman, heeft zij voor ieder voorkomend onderwerp, geloof ik, haar archief.

Ik vond het, toen, gezellig en opwekkend. Het beurde mij uit mijn verlatenheid. Het was ook voor een enkelen keer - neen, neen, ik voel toch weinig voor herhaling.

En waarom sloof ik mij dan uit? Dan tòch voor deze juffrouw? Hoe vaak zijn wij bespottelijk, ons noemende en schrijvende intellectueelen, wanneer wij, nauwelijks met nieuwe menschen samen, uitpakken gaan. Paaien als hagedissen. Ik heb het stuk litteratuur nog niet verzonden, maar overlezend, weet ik dat het toch gebeuren zal. Antwoord van vele, vele vellen - en ziedaar ook mij onder Jeanne Tersteghe's briefwisselaars.

‘Beste Jeanne’ - schrijf ik - ‘Ja, ik ben je dankbaar voor het gezellig uurtje, meer dan voor de avondpartij, die mij - mag ik het vrijmoedig zeg-

gen? - zoo weinig paste, en heb, onder het nuchtere werk, waar een kantoorman als ik toe is veroordeeld, veel vruchtbare gedachten gehad over ons onderwerp.

Mijn bezwaren tegen kunst van dezen tijd zijn, geloof ik nu te herkennen, mijn bezwaren tegen dezen tijd. Geen andere. Niemand kan helpen dat hij in een bepaald tijdsbestek geboren is en leven moet. Alle kunstenaars vinden daarin hun verontschuldiging. Hun tragiek bestaat in de tegenstelling hunner bezielde persoonlijkheid - laat ons fratsenmakers en arrivisten buiten beschouwing laten - en de ebbende zee der samenleving, die hen niet draagt, omhoogstuwt, maar hen aftrekt van hun doel.'

Lalalala!

'Zie', - ga ik verder - 'deze voorstelling brengt mij misschien op een verduidelijkend beeld. Zulk een zwemmer verdoet al zijn kracht aan drijvend blijven, vorderen kan hij weinig. Zou het zoo ook niet met talenten zijn? Al hun inspanning brengt hen ten hoogste tot zwemsport, tot niet-verdrinken in de veelvuldigheid der levensgolven...'

Lalalala!

'Indien daarentegen eensgezindheid, vloed, dragende kracht aanwezig was...'

Nu ja, nu ja. Ik kom niet verder. Langzaam en degelijk verscheur ik den brief. Zulk geklets ligt mij niet, het maakt mij belachelijk. Ik laat het over aan zwamneuzen en vakmenschen: mijn vak bestaat in de bere-

kening van draagvermogens en spanningen. Blok moest mij - en op ons heilig kantoor nog wel - zoo zien!

Gesterkt door mijn wijs inzicht en een beetje prat daarop, lees ik verdraaid toch op de brokken verder. Er zit wel kern, zin, houding in, blijf ik vinden. Had ik zooeven niet besloten deze verhandeling onverzonden te laten - en kan ik haar nogeens schrijven? - ik zou er zeker geen dwaas figuur mee slaan tegenover Jeanne. Ja, ik neig te gelooven, dat zulk een briefwisseling heen en weer opwekkend voor mij zijn kon, opnieuw mij brengen in het leven. Wat anders? Ja, wat anders? Mijn persoonlijkheid, mijn zelfvertrouwen hebben geleden in den strijd met Philine, die mij een nul vond en een prul. Nul, prul, sul, knul, onbenul - zij had altijd tegenstelling noodig voor haar eigen zelfverheffing. Ook - als verontschuldiging wegens vrijheden die zij nam. Een slecht geweten redt zich in den aanval. En zij is wel geslaagd. Zij heeft mijn zekerheden ondergraven en verzwakt.

Zoo zou gedachtenwisseling met een jonge, ontwikkelde vrouw als Jeanne...

...ik houd haar voor een dilettante...

...zij loopt zoo met haar kennis en kennissen te koop. Zij doet mij denken aan een bankroetier, die uitgeeft om zijn crediet te steunen...

Wat doe ik dan toch met dat mensch! Ik ben Pregel niet. Pregel schrijft zij ook brieven en ontvangt hem bij de laag gedraaide lamp. O ja, met Pregel wisselt zij brieven over politiek.

Pregel maakt mij kregel als een egel.

En vast besloten, scheur ik den brief verder aan reepen, de reepen dwars aan snippers. Zoo blijf ik scheuren, scheuren de steeds stijvere lagen papier, tot duimen en vingers er pijn van doen.

Iets...

Juffrouw Joosten ziet op.

Ik glimlach.

Zij glimlacht.

Wij zijn kameraden en zij vraagt:

- Gààt het niet?

Haar gezicht slaat in een blos als ik niet antwoord. Waarom ook niet? Neen, nu gaat het niet meer.

Ik voel mij vernederd, of ik een vrouw onbehoorlijk had bejegend, haar in de wangen geknepen of ontuchtig gestreeld. Ik denk aan Bus, den chef-de-bureau, ons pijnlijk onderhoud dat komt, en hij zal liegend ontkennen en mijn gezag zal gering zijn tegenover hem, den ouderen man.

Met haar mandje voltooide brieven gaat juffrouw Joosten Blok's kantoor binnen. Ik weet zeker, zij heeft alles nog niet klaar.

Mijn derde opzet, dan, voor Jeanne. Ik kan haar toch niet zonder antwoord laten. Maar eerst zal ik Philine schrijven, kort, zakelijk, dat zij mij haar bemoeizucht spaart. Laat ik ook haar geen volle vrijheid?

...Neen, in dien kijftoon gaat het niet. Honderd gesprekken hebben wij zoo gehad, honderden aan tafel,

of wanneer wij, eindelijk, eindelijk slapen gingen, elk door zijn eigen deur.

In ironie vind ik mijn redding, gelijk zoo vaak.

‘Lieve Philine’ - schrijf ik - ‘Welk een aardige verrassing was het mij, bij de Tersteghe's je beschermelinge te vinden. Zij zingt werkelijk heel aardig, die jongedame, wier naam ik vergeten ben. Ik had zoo juist een brief van Jeanne’...

Over Jeanne weid ik uit, zoo krijgt mijn brief zelfs lengte. Ik weet nu ook ineens hoe ik aan Jeanne schrijven zal. ‘Laten wij liever nog eens wat praten, ik druk mij op papier zoo moeilijk uit. Het komt mij als alleenspraak voor’.... en juist het van meeningen wisselen met haar is opwekkend, het haalt de gedachten naar buiten, geeft ze den goeden, levenden vorm.

Veinzaard - schreef ik zoo juist niet het tegendeel? Dat schrijven gelegenheid geeft te preciseeren, te herzien?

Wat maakt zulke omgang in de ruimte ons oneerlijk en onecht! Waarom bemoeien menschen zich met elkaar, die buiten elkanders leven staan!

In een vlaag doe ik meteen een rist zakenbrieven af. Vergeten, vervelende dingen, belastingaanzuivering, en Philine's uitkeering, en de notaris - ook die nog - wegens de boedelscheiding.

- Mijnheer...

- Ja... Dag, juffrouw Joosten.

Ik heb haar niet zien terugkomen; zij heeft nu haar

hoed op, gaat naar huis. Ik tracht nog, meer aanwezig, wat vriendelijker te zijn:

- Dag, juffrouw Joosten!

Reeds heeft zij de deur weer achter zich gesloten.

In stilte bevroren blijf ik achter.

Het alleen-zijn wordt voelbaar.

- Ga je mee een borrel drinken?

Blok staat in zijn deur, zijn duffel aan met een bisam kraag.

Graag zou ik weigeren, maar ruim mijn rommel weg, sluit de laden van mijn schrijftafel, ga mee.

VII.

Wie trouwt, vestigt zich in een ander land, tusschen aanvankelijk vreemde menschen en gewoonten, aan welke men gewent en allengs gelijk wordt. Het vreemde is dan weer het andere, het achtergeblevene.

Deze manne-avond onder Bloks geleide komt mij een reis naar andere gewesten voor, gewesten waar ik voorheen al eens moet hebben vertoefd, maar ik weet niet meer: een kind gaat met zijn ouders ergens heen, vergeet en hoort daar later over spreken.

Mijn vennoot in zaken was, toen wij nog samen waren, Philine en ik, geen vriend van ons huis. Niet vaker dan volstrekt beleefd en noodzakelijk was, bezocht hij ons, en sinds heb ik ervaren, waaraan dat, behalve aan zijn geringe geestesgemeenschap met ons, te wijten was.

De oude ervaring. Zulke vriendschapsgeschiedenissen kwamen vaak voor in de jaren van ons huwelijk. Philine trok gedurig menschen, nieuwe menschen, zij slond menschen als een exhauster. Mannen, want van vrouwen hield zij niet, die hielden ook niet van haar. Haar ijdelheid zwolg mannen als een brandstof. Zij stalde haar bekoringen voor hen uit; dan, wanneer zij

verdwaasd toegrepen, keerde zij zich om en liet hen liggen voor anderen.

Zelfs Blok met zijn befaamde menschenkennis was deze ervaring niet ontgaan; hij kende den regel, maar weerstond de bekoring van het uitzondering-zijn - naar hij meende - evenmin als anderen. Hij had te ver zich laten verleiden om niet in schaamte terug te denken aan zijn nederlaag; ook wrok hield hem van onzen drempel en Philine schattende naar den eenigen waardemeter tot zijn beschikking: - hij kende slechts vrouwen die betaling verwachtten, in geld, levensonderhoud, geborgen-zijn, voldoening harer ijdelheid of pronkzucht, - kan hij geen hoogen dunk van haar hebben gehad.

Al zoo wij gaande door de levendige midden-stad, twee zakenheeren, met gewichtige gesprekken bezwaard, houdt hij opeens mij bij den arm met een vraag:

- Ken je de Club-bar?

In de roezemoes, veroorzaakt door ons onverwacht stremmen van den voortgang der menigte op het te smalle voetpad, raakt mijn ontkenning zoek, ik stap langs twee dames heen, groet voor een groet...

...wie is dat? wil Blok, nieuwsgierig, weten...

...ik noem een naam...

en hij herneemt:

- De Club-bar is een nieuwe gelegenheid van Basterd in de Rembrandtstraat... hier den hoek om... je drinkt in 't heele land geen beter sherry.

Bij den elleboog schuift hij mij binnen in een smal, diep vertrek, aan de straatzijde betimmerd met een zitje, als een poffertjeskraam. 't Lijkt of het licht wordt uitgedraaid, zoo donker is het eensklaps; wij loopen door de smalte als door een gang, tusschen herrie van overal drinkende menschen; ginds in de diepte branden lichtjes achter glas in lood in een mahoniehouten ruimte, drie treedjes op, achter een balustrade.

‘Twee nummer veertien,’ bestelt Blok. De bediende neemt onze jassen, wij begraven ons beiden, elk aan een zijde van een marmeren driepoottafeltje, in een lagen lederen stoel.

- Hoe vindt je 't hier?

Mijn deelgenoot geniet, hij is thuis.

Sigarenrook kruit herfstig onder de bruine, met wingerdloover en silenen beschilderde vakzoldering; wij zien van ons tooneel in de benedenruimte, waar in de dikke neveling veel heeren zitten, maar andere gaan en komen aan de met nikkel beslagen toonbank, een metalen glansbaan, zoover als het lokaal, tot aan de kleurruitjes van den straatkant. Op te hooge krukken hijschen zij zich, de hoofden aandachtig in hun fonkelende glazen, waaruit ze met behulp van rietjes, de koude tinteling zuigen van tusschen het gebrijzeld ijs. Even zitten zij stil; als hadden ze iets vergeten ontvluchten zij schielijk weder het lokaal, en aanstonds komen er weer anderen.

Bedaarde bedienden schuiven op vilten zolen door

de verwarring, nikkelen blaadjes voor hun roode vestbuiken; achter de tapkast staat een driekwartsheer zorgvuldig te schenken uit genummerde flesschen of draait met plechtigheid de eendensnavels der bierkranen boven schuimende glazen; zwijgend, binnen drie glazen wandjes bij de telmachine, zit de kasjuffrouw, een melig hoofd boven het zwart-lustren schort.

Verwonderd zie ik mijzelf op deze plek, alsof ik er al eens geweest ben, alsof ik mij zelf terugvind op een oud portret. Wat doet mij zoo verwonderen? Natuurlijk heb ik als student en ongehuwd man in zulke lokalen menigmaal verkeerd en ook wel later, wanneer Philine... neen, er valt niets te verwonderen; vreemder dan het vreemd-zijn dezer omgeving lijkt dat ik de gewoonte, hier te zijn, zoo zonderling heb afgewend.

Blok heft den gouden kogel van zijn te vol glas in het licht, zeggende:

- Prosit!

Hij drinkt, en ik, met dezelfde plichtspleging, ineens bemoedigd, doe als hij. Tezelfder oogenblik zetten wij onze glazen op het voosnatte viltje en zitten, twee heeren die hier behooren, vervreemd van elkander.

In de gewoonten van het drinken is een kalmeerende onveranderlijkheid. Oude wijn, rook, zijn conservatief. Zij bewaren hun waarde in de troebele donkerte van kelderachtige lage lokalen, waar de wanden ernstig zijn, zwaar hout, bestorven goudleer, bij mannen-alleen, in hun eenvormige kleedij van altoos de-

zelfde logge looden stoffen: bezits-zekere zaken-seniores en jongelui in welverzorgd linnen, die hun gelijken eenmaal zullen worden; ja, zoo leven oude wijn en oude klare. Ik word er haast overmoedig van:

- Prosit! Blok.

Wantrouwt hij mijn ongewone stemming? Hij ziet mij, teugend, met een gluurvraag aan. Iets is er wat hem niet bevalt.

En ik aan het doorslaan, nu het mij langer niet vertikken kan, de geest van het lokaal heeft mij te pakken - of ik soms hem? - onverhoeds, zonder verweer, glijd ik van mijn toch altoos ietwat preutsche geestes-hoogte - wat ben ik méér dan hij? handelaar in sluizen en betonkarkassen, waar andere tijdgenoot-architecten, mijn vrienden van de school, kunstenaars, hun genie aan plakken, als schilders aan doeken van een onverschillig plemuurder; - ik Jacob, Jaap of Giacomino de Gouw, daar gaat íe! daar sul ik van mijn lang bewaarde hoogte. Wat gaat dat hard! een schip waar jaren en jaren zorgzaam aan is gepeuterd, en op een dag, bij 't brijzelen van champagne, de koorden los, in godsnaam! - zijn bestemming.

Er moet genot ook in sterven zijn, als 't langzaam kan gebeuren, gelaten, zonder pijn. Uit-leven. Een slaap die aansluipt en ge omhelst hem als een vrouw. Op 't oogenblik van den ondergang, zaligheid der bevrijding.

Blok zit als een remstoel, resoluut, stevig. Een drinkmachine. Standardized, louter nuttig effect. Wel ja,

wij nemen er nog een, onder gelijken die den rookbak vullen. Mijn rondje. En vroolijk laat ik mij bebroeien in hun smook, hun dampende warmte, hun jassenlucht. Een van hen ben ik. Hun dikke, geruchtige mannen-bezigheid, het roodzwellen der koppen, het oppikken van die-en-die, met kloppen op den schouder en in elkaar kletsende handen, het binnenvallen aller gewichtigheden van ons belangrijk handelsstadje, - is 't geen plaisant tafreel, stierengevecht of worstelwedstrijd, waar ik van geniet, in gemelijke laat-maar-waaien gemoedelijkheid van iemand, die, voor niet-veel-zaaks geboren, zich langen tijd boven zijn peil verrekte en eindelijk, zuchtend van soulaas, toch neerkomt op de plek waar hij behoort?

- Hé - Jaap!

't Is Pregels hand die op mijn schouder klopt, vlegelig zelfverzekerd.

- Wel kerel, doet me toch genoegen, je ook weer eens in de wereld te zien. Iedereen had je verloren. - Màg ik?

Reeds zit hij op een driekant leeren stoeltje, de armen wijduit gesteund, schuift bij, dringt aan:

- Stel mij eens voor. Je compagnon geloof ik, mijnheer Blok?

Mijn handen wuiven; de heeren heffen beiden halverweeg zich uit hun zit, nijpen de handen, ik geef het verbond mijn zegen:

- Mijnheer Pregel, lid van de Tweede Kamer - mijnheer Blok, mijn compagnon.

- Aangenaam! vinden ze beiden en gaan zitten.

Ik weet het al, Blok ziet er wat in. Overal snuift hij nut voor zijn zaken: een kamerlid, een mogelijkheid voor later... wie weet waar zoo'n man het nog toe brengt.

- Hoe gaat het Philine? vraagt Pregel onbeschaamd, maar zonder antwoord te wachten zet hij door:

- Weet je met wie ik over je gesproken heb? Jeanne Tersteghe. Je hebt een succes te boeken, jonge man! Trouwens, mannen omtrent de veertig, en die al eens dienst gedaan hebben, zijn in trek...

Hij lacht geestig. Blok lacht mee.

- Wij hebben niet te klagen, grapt hij, gezellig, wij hebben niet te klagen.

Z'n wattige ronde hoofd wenkt den bediende.

- Nummer dertien, mijnheer Pregel? Wat zal 't wezen?

De vlerk gaat er voor zitten. Hij heeft een manier alles wat hij zegt gewichtig te maken, dat niemand het overhooren zal.

- Ik zal een simpel glaasje oude Bols verkiezen. Niets gaat boven zuivere genever.

Blok, gastheer, geeft de bestelling door, vraagt om een mandje snoepgoed, dan, de korte handen op de knieën, maakt zich gereed de kennismaking te bevestigen.

De heeren spreken over het gedaalde geld, de kansen der belastingwetten.

- Ja, ja, jij bent een vrijgezel, heeft Jeanne mij verteld! valt Pregel onverhoeds in mijn afwezigheid. Een man, zegt zij, van ultra's - wie had dat achter je gezocht? - Ja, dànk je Jozef.

Hij draait z'n vochtig glaasje van het hem voorgehouden blaadje, drinkt op de kennismaking. Weer zitten wij alle drie in plechtigheid na het zware moment, maar Pregel - gelukkig, nu kan ik zijn uitval laten gaan - haalt met Blok geleerd uit over hun wederzijdsche staatkundigheden. Ik volg den draad niet van hun gezwets, aangenaam dolend in verwaaide losse gedachten.

- Ken je die van rebbe Sichem en mijnheer de pastoor?

Nu moet ik mee luisteren naar de laatste mop.

Pregel vertelt goed, hij heeft een talent voor moppen-tappen dat hem, den taaien indringer, in vele gezelschappen welkom maakt. Al luisterend met dat dom-geopend verwachtingsgezicht ad hoc, bewonder ik zijn gave. Daarom ontstemt hij mij weer. Blok daarentegen laat van pret, die eigenlijk nog moet komen, zijn bollen kop rollen tusschen de schouders, slaat, als de grap eindelijk verlost is, zijn glas leeg, bijwijs van dààd van zijn kant, grinnikt nogeens na, schielijk noodigend of hij vreesde in verzuim te zijn.

- Maar u drinkt niet, mijnheer Pregel, u drinkt niet!

Tot mijn bevreemding wikkelt nu ook Blok zich los. Misschien voor de eerste maal zie ik hem niet als man-

van-zaken. Z'n hoofd schommelend als een roulette-balletje dat zijn kans niet weet, de slip van zijn mond naar rechts uitgetrokken, met daar nog weer onder de vette plooi van zijn te korten kin, doet hij Pregel bescheid met een ‘goeie’ uit zijn voorraad, neemt er den tijd voor, trekkend en rekkend en schuddend van plezier, en Pregel, met zijn glimmend luistergezicht, dat allang wéét, wacht maar, wacht maar op het eindelijke eind, om illico weer aan zijn beurt te komen.

Zoo houden zij elkander aan den gang en ik ben een vervelende derde, ik knik, ik lach, ik mijmer weg naar Jeanne en wat die wel over mij gesproken hebben zal met dien proleet.

Plotseling rijst Blok in een verwondering omhoog. Een dikke brongod in wier en druipende draden. Hij neemt zijn sprong, hij vat met beide handen iemand, die plaats zoekt, bij de schouders.

- Sander, ben jij dat!

Zij hangen over elkander heen, bekloppen hun wederzijdsche ruggen, jubelen in het weerzien; wij worden voorgesteld aan een langen gelen Indischman, hoofd van de firma Labberdoes & Sander, een grooten klant van ons kantoor.

- Mijn compagnon, ingenieur de Gouwe - het kamerlid Pregel.

Allen schurken wij ons in verheuging, wij schuiven achteruit, in een kring, die ruimte noodig heeft, de bediende, beredderig, weet nog een tafeltje bij te zetten tusschen de in elkaar gepaste borrelaars, er komen

versche glazen met drank, een algemeen gesprek schiet bij brokken en scherven overal heen.

Langen tijd, terwijl de razernij van het drankhuis geleidelijk luwt, blijven wij plakken, aan elkander ons beste best doend.

- Waar eten jullie? dreigt opeens de vraag van den Indischman.

...zou ik mij nu mogen verontschuldigen?...

Doch Blok, met een groote stem, nog eens kloppend op Sanders vierkanten knookrug, haast zich te verzekeren, dat hij gastheer is. Het treft zoo mooi, zijn compagnon gaat anders zelden uit... een beetje eenzelvig... ik moet meer de wereld in... hè, watte? (en ook mijn rug wordt vroolijk beklopt) en of mijnheer Pregel ons de eer wil aandoen van zijn gezelschap, wij zijn maar eenvoudige handelslui, maar mijnheer Sanders, zóó als hij daar zit een steunpilaar van onze Indische nijverheid, iemand op wien elk land trotsch zou mogen zijn, hij is een man met wien een minister zich niet geneeren zou te eten. En aldoor kloppend op die harde vierkante ruggedoos, veegt hij ons vieren tot een eetgezelschap bij elkaar, rekent met den bediende af, bestelt de jassen, hoedt ons allen door de lange smalle zaal in groot gerucht naar buiten.

Wij eten in ‘Le Lièvre perdu’, zoeken vervolgens de vroolijkheid van een bedenkelijke dancing. Ik mag geen spelbreker zijn, dringt Blok aan, en het bezoek verplicht tot niets.

Hij grinnikt vettig, mij duwend in de taxi.

VIII.

Kantoor, negen uur.
Geef juffrouw Joosten achtereen zes brieven op.
Zij slaat aan het tikken, jachtig, ongeregeld.
- Tktktktk... tk-e ttk...
...rukt het papier eruit, zet een nieuw vel aan...
- tktktktktktk...
Ik herken mijn woorden aan de rusten.
Bus, door de teekenkamer, gluurt in of ik hem zie. Ik zie hem en hij haat mij.
- Mòrgen! doet Blok, in zijn deur.
- Mòrgen!
- Heb je Vliersman offerte gemaakt?
Mijn hand wijst naar de schrijfmachine.
Maar Blok komt binnen.
- Ik voel me niks lekker. Niks!
Een hoog zangetje gaat door zijn wrijvende, droge handen.
- ...
- ...
Hij geeft het op.
De deur.

Goddank!

Weer is er een brief van Philine. Wéér. Zij heeft nu geld, een vriend en mijn zegen.

Ik laat hem ongeopend.

Het lijkt of de dag geen begin heeft, nergens een begin...

IX.

Aan de telefoon: Jeanne.

Zij wil mij opzoeken, thuis. Belangstellend, zien hoe ik woon.

Haar opdringendheid hindert. En vleit.

Wij lachen, ieder voor ons toestel.

- Ja, goed!

Bonbons van Prakken. Theekoekjes. Sigaretten. Bloemen.

Alles ga ik zelf koopen, mij verwonderend over de realiteit van zulke dingen. Koop ik voor het eerst van mijn leven bonbons van Prakken, theekoekjes, sigaretten, bloemen?

...Philine...

Daar is ook nog haar brief.

Mijn kamer ziet er betooverd uit, de lok-kooi van een *homme à femmes.*

Ik?

Wat moet iemand als ik in dit galant avontuur?

Is 't niet mijn schromelijk verouderwetschte aard, in zulk een bezoek een avontuur te zien? Wie vindt er nog iets in: een man, een jonge vrouw? Andere jonge vrouwen. Ik ben wel hopeloos ten achter!

‘Pas ça!’ heeft zij geschreven - heb ik op zulk een ‘ça’ gedoeld? Denk ik daarover, geef ik er den indruk van, of komen dergelijke onderstellingen vanzelf, zoodra vrienden worden een man en een vrouw?

Dat tafeltje met het lekkers staat te dicht bij de divan, alsof het aandrong. Alsof ik wilde... verwachtte...

Hoe kom ik aan zoo'n schunnig meubelstuk? Divan is verleiding in de huiskamer. Opdringende vrijpostigheid, een wijze om verwachtingen uit te spreken. De divan is gekomen met de ‘vrijmaking der vrouw’. Vrij is ze. Zij is nu vrij, zich daarop uit te storten, zich aan te bieden, zich vleierig te laten winnen.

De divan en de schemerlamp.

Vijf uur komt zij. Mijn dag. Mijn beurt.

Nu lees ik, leunend aan den raamhoek, toch Philine's brief. Geld...

Bloemen... theegoed... de snoeperij... alles staat daar te opzettelijk bij elkaar.

...maar wat is dat, moet Philine alweer geld?...

De thee gaat naar het buffet, zoo is het beter.

...Philine... alweer van Maarten weg?... ze gaat naar Beelaert, tòch, die haar zal wachten in Verona...

‘Toe, wees jij lief’, lees ik. ‘wij hebben geen van beiden meer een cent. In Italië leef je zoo goedkoop. Later kan je alles immers afhouden.

...ja afhouden...!

...'t Gaat regenen...

Blok en die Indischman - vuilakken. Heeren ‘in

de kracht huns levens' en die de duiten hebben. Men gaf ons in dat huis de fictie van een mondain bezoek.

...Philine krijgt geen cent! Geen cent! En voor die juffrouw Tersteghe laat ik de boodschap achter dat ik verhinderd ben.

...juffrouw... Tersteghe...

Midden in de kamer, luisteren...

Neen.

Paskwil! De niet-meer-getrouwde-man - modeartikel, grinnikt Pregel - krijgt gelegenheid tot vrouwenstudie. Toemaar, toemaar! Niet zoo dringen. De bel.

Zij!

Jeanne!

In het midden van mijn kamer groeit plotseling iets prachtigs van lang, purper fluweel, jeugd, blinkende oogen. In mijn handen haar hand, haar gezicht in mijn gezicht.

- Lièf dat je komt!

- Je hebt het echt gezellig hier!

Ik ben blijven wonen in ons vroegere huis, dat voor ons huwelijk is gebouwd. Sinds vier jaar had ik er mijn eigen kamer, waar ik verbleef als een verwijderd gast. Eerst na Philine's heengaan heb ik haar ingeleefd. De dingen zijn nu eindelijk van mij.

- Ga zitten.

Maar neen, zij gaat niet zitten. Ik ben toeschouwer in mijn eigen huis. Ik ben een dwaas man met zijn koekjes, zijn thee. Ik ben een schilder die ongenoodigd zijn werk laat zien. Mijn tegenwoordigheid is over-

bodig. Ik ben overbodig als een vader bij de geboorte van zijn eersteling. Niet zoo veel houding heb ik over om zeil mijn prulletjes te toonen. Alles staat waar het moet staan, te gereed, te wachtend, te tentoongesteld.

Ik zie alleen de fouten van mijn proefwerk, terwijl professor inkijkt en zou wel alles te laat nog willen veranderen.

Zij, Jeanne, beweegt zich naar het venster. Mijn groot, hoog venster staat vlak voor de hooge gele boomen van den tuin.

- Wat heb je een heerlijk uitzicht! De tuin lijkt wel veel grooter van hieruit.

Zij wacht geen antwoord, zij maakt ook haar gedachte niet af. Reeds is zij bij mijn tafel, zij vindt Philine's nog niet weggezet portret. Het staat nog in zijn marokijnen lijst, ik heb het noch vergeten, noch opzettelijk gelaten, waar het stond. 't Is er. Het was er altijd, misschien zou ik het missen. Ik weet niet. Maar op dit oogenblik hindert het mij afschuwelijk dat het er staat.

- Zoo heb ik haar gekend, spreekt Jeanne, wat afwezig.
- Verleden jaar nog.
- Is het niet langer?

Philine heeft dit portret mij opgedrongen, met lijst en al. Dat wou ik zeker wel nemen, ter herinnering. Herinnering waaraan? Den vroolijken tijd toen wij besloten te gaan scheiden?

Jeanne's aandacht blijft zich scherpen daar in de buurt van het portret. Wat ziet ze? De lijst, het bronzen vouwmes, de boeken, 't Chineesch ivoortje op de plank bovenaan? De kast, Philine's palisanderhouten kast?

In de spits van haar vingers kneust zij het molkleurig velvet gordijn, neuzend naar mijn Wilde, mijn Verlaine, mijn Poe, mijn Browning. Zij neemt mijn Keats en zet hem weder neer. De ingegeelde Chinees, boven, keert nog eens terug, dan, met een sprong, is zij verloren in het Kopenhaagsch marmotje dat op den schoorsteenmantel staat. Of is het toch de spiegel? De spiegel is een lapsus van den architect. Hij wilde daar een spiegel. Het moest. Hij maakte er haast een portefeuillekwestie van. Goed, de spiegel is er. Achter dien spiegel staat Jeanne, twee Jeanne's tegelijk, in purperen fluweel, de oogen weg onder haar diepluikend parisienne-hoedje. Mij kan ze nu ook zien. Zij glimlacht.

- Ik kijk wel heel erg onbescheiden rond...

- Pleizierig. In dien tijd zet ik de thee.

Terwijl ik bezig ben, scharrelt haar aanwezigheid achter mij. De boekenmolen wentelt. Ik weet, nu bewondert zij het Florentijnsch stylet, dat dient als briefbezwaarder. En, snoepend van de theekoekjes:

- Màg ik?

- Ze zijn er voor.

Al knabbelend verliest zij zich in verre afwezigheid. Langzaam laat zij haar mantel zinken van den rug.

- ...Laat mij!

- O nee... ik leg hem hier neer.

Verloren blijft zij bij dien stoel, waarop nu de mantel glanst. Zou zij gaan zitten? Zou ze eindelijk gaan zitten? Wat wil zij met dat ongeduur bij mij?

- Ik ben zóó klaar, verontschuldig ik mij.

Zij slaat de pianoklep omhoog, wekt een paar noten, die schielijk weer verdwijnen. De klep blijft open, zij neust in mijn muziek. Het theewater, eindelijk, raast, ik giet wat in de trekpot om vóór te warmen.

Zij bladert... bladert... Maar merkt toch:

- Je zet thee, of je het vaker hebt gedaan.

- Een verlaten man...

- Zóó mag je niet spreken!

Met groote oogen, drijvende in tranen, is zij plotseling dicht bij mij. Haar beide handen liggen op mijn schouders.

- Zul je zóó niet meer spreken, Jaap?

Ik kan den toestand niet aan. Ik ben er niet aan toe.

- Ik meen er niets verdrietigs mee, zeg ik, afwerend. - Houd je van stèrk?

Haar handen laten los, zij vallen. Ik zie, zij draagt frambozenroode zij, een toon maar anders dan den mantel. In glanzend frambozenrood staat zij, of zij geschilderd worden moet. Dat weet zij ook. Ik heb een sterk besef dat zij het weet, en dat zij langen tijd zoo staat om zich te doen bewonderen. Ik houd mij bezig met mijn zetsel en zij bewondert in den spiegel mee. Zij let op mij, zij let op mijn vereering. Zij ziet zich in het lang, hangend, glanzend frambozenrood - en dat hetzelfde rood gloeit om haar mond - en dat haar oogen,

oogen die nu kijken, niet meer de oogen zijn die ik zooeven zag, oogen zooals zij het wilde - toen - dat ik zou zien, groot en in tranen. Thans sperren zich haar oogen van het ingespannen kijken. Al zoo kijkende, nadert zij opnieuw den spiegel, volgt plotseling een andere gedachte, bladert weer, als tevoren, in mijn Mozart.

En nu eindelijk, moe en tevreden, laat zij zich neder bij den divan op de pouf, die voor mij zelf bestemd was.

Zij wacht. Zij schijnt te droomen.

Voorzichtig nader ik met de thee.

Zij gaat er voor zitten, recht, hoofd in den wind, om uit te roepen, uitbundig dat ik er haast van schrik:

- Je hebt een mooie, een héérlijke kamer, Jaap!

- Vind je niet?

Ik schenk voor ons beiden in.

- Ik kan begrijpen dat je er tegen op ziet, die te verlaten.

- ...?

- Het valt je moeilijk.

- Een of twee...?

- Graag twéé. Ik ben zoo'n zoetekauw.

Met onze zilveren lepeltjes roeren wij. Ik staande. Wachtende.

- Blijf je zoo?

Ik zet mij op den divan. Wij wachten.

Wij wachten.

Wat hadden wij ons voorgesteld? Wat zij? Wat ik?

Daar zit ik op het onbeschaamde meubel, en zij zit op

mijn pouf. Ze is mooi. Ze is mooi in haar roode zij, en ver van mij.

Had ik dat anders gewild? Zoo even nog gaf ik haar ‘niet thuis’. Walgend van alles: ‘niet thuis!’

Het bladzijdje romantiek is omgeslagen. Olalala! niet thuis, wel thuis.

- Jeanne...

Juist kiest zij in het schaaltje haar bonbon.

- Je moet die groote nemen. In rhum gedrenkte kers.

- Zoo, kenner! - Ik geloof je nooit meer wanneer je beweert, geen dames te ontvangen.

Wij lachen.

- ...

- ...

- Wat wilde je zeggen?

- Wilde ik wat zeggen?

- Je begon: Jeanne.

- Ik wilde zeggen, snauw ik agressief: doe mij het genoegen, spreek met Pregel niet over mij.

Alles staat aan haar stil. Eindelijk:

- Als jou dat hindert...

- Het hindert me.

Haar boventanden bijten kortdriftig in den rechterkant van haar onderlip. Een lange hand komt naar mij toe; onze vingers blijven in elkander.

- Je ziet er moe uit, zeg ik na een poos.

Onze handen glijden weder los.

- Ik bèn moe.

Niets.

- ... mag ik wat liggen?

Ik heb niet willen vragen. Schielijk ontruim ik; zij nestelt zich op mijn plek, Jeanne.

Was het zóó als ik mij had voorgesteld? Ik, suppliant, op het tapijtje of op de pouf?

- Lig je zoo goed?

Ik vlij haar in met twee fluweelen kussens.

- 't Is echt goed bij je! fluistert zij zwak en dankbaar. Ik heb het ècht goed.

De toestand is onuitstaanbaar van banaliteit. Verwacht zij nu dat ik die stemming volgen zal? Mij moeite geven, en de demi-vierge kans op een triumf je?

Beveiligd in den grooten stoel van mijn bureau, vertel ik in één langen boom van den vorigen uitgangsavond, met Blok, met Pregel en met dien Indischman.

Benieuwd spant zich haar gezicht.

- En toen?

- Toen?

- Wat daarna?

Mijn verhaal is gebleven bij den laten maaltijd. Vier mannen aan het dessert, dikke sigaren, drank.

- Heeren die eenmaal uit zijn, gaan om elf uur niet naar huis.

- Vraag Pregel!

- O, hij vertelt mij er alles van. Hij is zoo onbeleefd niet, halfweg op te houden.

- Dancing...

- Zoozoo.

- Vraag Pregel liever.

- Pas op, ik vraag het hem. En hij moet alles zonder voorbehoud vertellen.

Halverweeg opgericht, beproeft zij haar ondeugendste gezichtje. ‘Wat ben jij’, denk ik ‘een goedkoope juf’.

- Vooruit ermee. Van Pregel wil ik het toch niet weten. Ik wil 't van jou. Jaja, van jou!

- Meisjes als jij behoeven niet te weten, waar vier heeren van middelbaren leeftijd...

- Kalf!

- Veulen!

- Ik weet meer dan jij. Lekker!

- 't Is mogelijk.

- Wedden?

- Ik begeer geen kampioenschap op dat punt. Best mogelijk dat een zoo vrij gevochten vrouw...

- Nu ben je onbeleefd.

- Waarom?

- Omdat je, ja ik zie het heel goed, leelijke dingen onderstelt van mij.

- Ik onderstel wat jij mij ingeeft. Was 't niet jouw toeleg, zulke meeningen uit te lokken?

- Kan zijn. Ik zeg niets en ontken niets. Mag jij dan als wellevend mensch en gastheer je overal heen laten lokken, waar ik je hebben wil?

Het spel verveelt me. Doodeenvoudig het verveelt me.

- Spitsvondigheid noem jullie, als ik 't wel heb, raffinement. - Wat heb je? Tranen?

- Je bent zoo geméén tegen me. Zoo smerig!

En waarlijk, zij heeft tranen in haar drift. Ik voel mij onontroerd. Kan ik er tegen? Thans? Eindelijk?

Versteend vraag ik:

- Nog thee?

Een wilde furie op den divan. Rechtop.

- Beul!

Godlof, daar heb ik Philine weer. Philine van duizend, duizend maal. Gehuil, razernij, onredelijkheid, ondoorgrondelijkheid, spel. Spel om mij week te maken. Al die vele jaren van mijn huwelijksgeluk heb ik dat spel niet als spel gezien. Komedie, welberaden toebereid op verteedering en applaus. Hoevele malen liet ik mij foppen, roeren, tot bijval verlokken! Al de oude trucs - raakt een mensch eenmaal wijzer? Ja, toch? Vrouwen, als honden, ruiken wien zij voor hebben. Ik ben geen hard man, geen held, geen maître. Dat weet zij, beter dan ik. Altijd, altijd hetzelfde. Hoe jammerlijk banaal is deze moderne vrouw!

Voorzichtig laat ik twee klontjes glippen in de zorgzaam door het zeefje geschonken thee. Nog ben ik den toestand baas. Iedere mijner bewegingen is ironie.

De vrouw springt op den grond, haar witte kaakspieren kauwen een denkbeeldigen tegenstand.

Haar mantel...

- Jeanne...

...hoe was toch het begin van deze verstruikeling...

- Je wilt toch zoo niet heengaan, omdat ik de kieschheid heb je niet te vertellen waar...

- Je weet heel goed: dáárom gaat het niet.

- Waarom dan wel?

...een ruk aan den mantel...

- Met ieder woord beleedig je!

- Jeanne...

- Wat wou je van me? Wat wou je? Wou je soms de erkenning dat ik gesteld ben op het verhaal van jullie onsmakelijke avonturen?

De vraag, absurd, raakt als een kogel. Alsof daarnaast geen mogelijkheid meer was.

Ben ik nu weer - de schuldige?

Toch?

En ik begin te wankelen.

- Wanneer ik je heb beleedigd, vraag ik vergeving. Het was niet mijn bedoeling.

De mantel valt haar uit de handen.

- Ga jij nu kalm weer zitten. En drink je thee. Ze is juist lekker.

En waarachtig, weer doe ik hetzelfde. Weer hetzelfde. Achter mij hoont Philine's laatste portret. Mijn voorzichtige handen leiden de nu weer lijdzame Jeanne naar haar gemakkelijken lig terug. Genadig laat zij zich plooien, neervlijen, bedienen.

Wat nog?

Mijn handen op haar hoofd... zal ik het durven? Streelen? Zachte dingen zeggen?

Ik blijf zoo staan, met de thee.

- Jeanne...

Van wel heel ver keert haar aandacht in een lange reis terug. Haar oogen kwijnen. Zij lijst:

- Ja... jongen... zet maar neer.

Philine is in mijn rug. Zij plooit ironisch haar mondvleugels. Haar oogen glimmen.

Ik sta.

Vaag, ergens, zet ik de thee maar neer.

Wij zwijgen.

Maar een hand komt naar het kopje, dat ik haastig nader schuif; Jeanne, herstellend, zuigt langzaam versterkende teugjes.

Schuldig zie ik toe. Plotseling is er een vreemd en sterk besef in mij. Jij, man van vijf en veertig, vijf en veertig jaar, jij hebt dit vreemde meisje onrecht aangedaan. Vrouwen zijn broos. Zij zijn kiemen die men niet raken mag. Wat wilde dit sterk zijn, zoo doelvast, zoo vrij, zoo geleerd, zoo zeker! Een robbedoes. Een die zich voorstaan liet, schaamteloos - en waarom ook schaamte? - op haar ervaring van veel jaren reeds.

Waarom zal ik het uur, dat zij mij biedt, niet nemen...

Stak in mijn aarzelen de beleediging?

Philine, achter mij, weet. Die weet.

Driftig om haar alwetende aanwezigheid, smijt ik het glunderend portret in een lade.

Thans glimlacht Jeanne ook.

- Wat ben jij nog een groote jongen! bewondert zij, verteederd de hand uitgestrekt naar de mijne.

...vooruit dan maar...

- Jullie hebt de oudste wijsheid, geef ik toe.

En nogeens zitten wij hand in hand, en Jeanne heeft moeite niet te geeuwen. Dan praat ze maar weer, praat ze maar weer voor zich heen:

- Mannen worden nooit wijzer... mannen zijn kinderen. Ik zou geen man verdragen als mijn meester. Zooiets is absurd, en alleen denkbaar wanneer hij ongevoelig was en ik gevoelig, hij hard en ik de zwakste. En dàn juist nièt. Ik zou mij schamen toe te geven aan een man, die te kort schoot in zijn - het malle onmogelijke woord - in zijn liefde. Liefhebben is, geloof ik, zwak zijn. Daarom houden wij van mannen, die zacht als kinderen bij ons komen.

Wij gaan. Wij glijden. En ik volg, banaal:

- Moet ik daarin dan een bekentenis verstaan?

- Welke?

Verteederd ga ik nu toch zitten op mijn pouf. De plaats, aan hare voeten, die ik mij had besteld. Wij zijn zoo ver! *Je marche.*

- De bekentenis dat ik...

- Mijn groote jongen! O mijn groote domme lummel!

- Jeanne!

Zij laat mijn hand, toegevend, op haar hoofd, maar geeft mijn streelen niet terug. Ik ben alleen. Ik kan die hand, die zich gekrenkt voelt, zonder te krenken niet

verwijderen. Scherp wacht zij of ik te veel zal doen of te weinig, middelerwijl speelsch genietend van mijn gevangenschap. En een gedachte volgend, waar ik geen deel in heb, zegt zij ineens:

- Wat dat betreft, lieve jongen, zou Pregel meer kans maken dan jij. Nu ben je beleedigd, niet waar? Iemand als Pregel! En juist daarom, òmdat hij iemand als Pregel is - je onderschat hem trouwens. Iemand *sans consequence,* geen kans je met hem te vergissen, geen gevaar voor ernstigheden, hoogdravendheid, vervoering, liefde - Pregel en liefde! - teleurstelling of tranen. Geen trouwen en scheiden - jij getrouwde en gescheidene. Pregel... neen laat je hand niet los, het is zoo heerlijk zoo... wil je wel? over mijn slapen en langs mijn achterhoofd... Pregel is een betrouwbaar partner in het spel. Beiden weten waar zij aan toe zijn, beiden beginnen met gelijke kansen. Misschien wordt het geanimeerd, opwindend zelfs. Fladderende haren, zwoegende harten. Maar 't einde is zekerlijk 2-1, of wellicht *partie remise*...

...nu heb ik toch mijn hand terug genomen en zij bemerkt het niet...

- Neen, dank je. Voor zulk spelen deug ik niet.

Zij blijft gelaten en superieur.

- Dat zei ik toch. Jij niet. Jij zou de meester willen spelen...

- Geloof je...

- En het niet kunnen. En de nederlaag dragen als een dilettant. - Wees maar niet boos!

Zij heeft zich opgericht, moederlijk laat haar hand over mijn haar het zacht spel der streelende vingers glijden. De kleine jongen wacht. Zonder bewegen, oogen gesloten, wacht ik de duizeling.

Zwak ben ik en vernederd en gelukkig.

- Adieu!

Reeds staat zij in haar mantel bij de deur.

- Bonjour, en dank je wel voor je onthaal.

Haar hand nijpt als een mannehand.

De trap af, zwijgend, geef ik haar tot de straatdeur mijn geleide.

IX.

- Gaat u zitten, mijnheer Bus. Ik had gehoopt, den vorigen keer, dat wij elkander goed hadden begrepen - ja, een oogenblik! - Meer dan ik u zeggen kan doet het mijn compagnon en mij leed, een man van uw jaren en uw verdiensten - ik verzoek u mij te laten uitspreken. Wij bemoeien ons niet met de zaken van anderen. In uw particulier leven hebt u de meest volkomen vrijheid, mijnheer Bus... op ons kantoor... wat blieft u? zegt u?... er is een formeele klacht bij ons ingekomen - zeker zeker - van die jongedame.

- Een...

- Juffrouw Drees heeft ons geschreven: of wij er niet voor konden zorgen, dat de overlast die u haar aandoet - de overlast, ja - ophoudt.

- ...!

- Ons is zooiets niet minder pijnlijk dan u zelf. Het meisje...

- De meid! -

- 't Is mogelijk dat u reden hebt, mijnheer Bus, mij op zoo ongepaste wijze te corrigeeren, daar wil ik

natuurlijk niet op ingaan... wat zegt u?... dat is een zaak die mij niet aangaat... Ik voor mij vind geen aanleiding over juffrouw Drees in dien toon te spreken, noch het aan te hooren - verstaat u mij goed, mijnheer Bus? - dat anderen dat doen. Uw verhouding tot haar, uw wenschen ten opzichte van dat meisje, brengen u misschien wel in een andere positie... daar treden wij niet in, neen, u kunt niet van ons verlangen - wat zegt u? - wees eens even stil...

- Ja - hallo! Hallo wie? - Met Jeanne zegt u? Wie Jeanne? ik ken geen Jeanne... Jeanne Tersteghe, o, bent u het? Ik had zoo gauw uw stem niet... neen. - En wat is uw wensch - neen, ik versta het niet goed, geen syllabe. - O. - Ja, best geslapen, en... Ik ben in conferentie... Neen, er is niets: in conferentie. - Ja, tot straks. -

- Dus, mijnheer Bus...
- Ik heb eerlijke bedoelingen, ik wil haar trouwen.
- U bènt gehuwd, mijnheer Bus.
- ...
- U hebt groote kinderen.
- Ja, zeker...
- Ja, zeker...
- En juffrouw Drees is van uw voornemens niet gediend.
- Neen...
- ...
- Zij is niet beter dan de rest. Dansen, uitgaan, achter kerels aansjouwen - dat doet ze!

- Daarover te oordeelen ligt buiten mijn bevoegdheid. Ik ben niet meer dan haar patroon. En een man van uw leeftijd moest begrijpen...

- Ik hoùd van 'r. Ze zou 't zoo goed bij me hebben.

- Niemand twijfelt eraan, maar...

- De slèt!

- ...

- Stomme poppekop!

- ...

- ...

- Luister nu even in vriendschap naar mij, Bus. Ik mag wel Bus zeggen, wij kennen elkaar zoo lang. Wij zijn haast van denzelfden leeftijd, - ja, ik schiet ook al op. Mannen als wij, alwat gevorderd in het leven...

...ik praat... ik praat...

...Mannen als wij... als wij...

... ik praat... praat...

- en het is zoo moeilijk, wanneer men zelf verder, ouder is, te begrijpen hoe jonge menschen...

...ik praat... praat...

- Neen, het is er niet op verbeterd. De vrouwen, naar onze opvatting, verliezen wel... Haar zoogenaamde vrijheid...

...ik praat... ik praat...

... - gebruiken ze op een wijze...

- Gister, mijnheer, ben ik haar nagegaan. Ik heb met haar gesproken. Ik heb haar gezegd, wat ik voor u herhaal: ik wil voor haar gaan scheiden, met haar

trouwen. - En op den hoek, geen vijftig pas van het kantoor, stond een vent te wachten.

- Ja...

- Ze zijn samen gaan eten. Toen naar de bioscoop, en naar een dansgelegenheid.

- Dat schrijft ze. U hebt daar een scène gemaakt.

- ...Schrijft ze dat?... En vindt u dat een lokaal waar een behoorlijk jong meisje...

- Wij hebben daar als werkgevers geen oordeel over, Bus. Misschien konden sommige menschen hun tijd beter besteden. In elk geval u deedt verstandiger, mijnheer Bus, niet zoo precies te weten waar juffrouw Drees gaat en met wie, en in een openbaar lokaal u op te winden, terwijl uw vrouw...

- Zondag... Zondag is ze de stad uit geweest met een kassier van Overgouw. God weet waarheen.

- Mijn bevoegdheid...

- Verleden week was het een man van mijn leeftijd. Zoo'n ouwe zwiermaker, en 'n pret dat ze samen hadden...

- Nogeens...

- Ze hangt de godganschelijke dag om aan het raam...

- Wanneer ze... maar...

- Ik heb toch het recht haar te zeggen wat ik er van vind! - Ik wil haar trouwen, ik kan niet buiten haar. Geen gedachte heb ik meer die niet is voor haar. Wanneer een mensch zooveel beteekent voor een ander, is hij niet meer vrij. Neen, zeker niet.

- Ja, mijnheer Bus, ik heb met u te doen. Ik weet...

- Het leven zag er eenmaal anders ook voor mij uit. Tusschen den artist, die ik wezen wilde, en den teekenaar-op-een-betonkantoor, dien ik geworden ben... Mijn oude drift om te vermooien, idealen te zien, is niet dood. Die vrouw zou ik op de handen dragen...

- Laten wij nu eens vrienden zijn, Bus. Laten wij als vertrouwde vrienden en verstandige mannen...

....Wat wenscht u, juffrouw Joosten? Hè? Wat? Ik wil niet gestoord worden heb ik u gezegd. Voor niets. Laat dien mijnheer wachten of stuur hem weg, ik ben in conferentie...

...Hallo!... Zeven - acht - vijftien. Ja. Londen twaalf-acht. - Neen, dank u...

- Waar waren wij ook...

- Laat maar. Ik dank voor de goede bedoeling. Wat hebben anderen ermee noodig. Ik ben geen kind. 't Is een zaak tusschen haar en mij. Tusschen haar en mij, begrijpt u.

- Mijnheer Bus...

- En ik verdraag niet, dat zich iemand dringt tusschen haar en mij. Niemand. Mijnheer Blok niet, u niet. - De slet!...

- Let nu eens op, hoe weinig consequent u bent, mijnheer Bus. U scheldt dat meisje uit...

- ...het krèng! De sloerie! Stom stuk ijdelheid! En dat heeft de brutaliteit te klagen! Ik sla haar de hersens in!

- U spreekt over juffrouw Drees in woorden, die

wij moeilijk in ons kantoor kunnen toelaten, mijnheer Bus.

- Och jij! jij kan ook... Voor mijn part...

- ...En met datzelfde kreng, die sloerie, dat stuk ijdelheid wilt u...

- ....ik verzoek u....

- ...wilt u gaan trouwen!

- Haha, die is goed! Dat heb je mooi verzonnen. Daar zit ik in, wat! Dik. In de drek. Laten we lachen... Nee, daar klopt niks van, niks. Dit en dat, dit en dat, - een slet en dan trouwen! De hoogere consequentie maar, meneertje. - En wat gaat joù dat aan?

- ...

- ...waar steek jij je neus in, snotaap!

- Mijnheer Bus...

- ...

- ...

- O God, mijnheer, ik ben ook zoo ongelukkig!

- ...Hallo! nee, verkeerd verbonden. Neen!!!! - Zeg aan mijnheer Blok dat ik nog niet gereed ben. - Neen. - Nog niet klaar.

- ...Hallo - afbellen.

- Droog nu die tranen, wees een kerel, Bus. Dat meisje zou je geen grooter onheil kunnen aandoen dan naar je te luisteren. Wij ouderen zijn voorgoed - oud. Ik even goed als jij. Bedenk wat je leven zijn zou met een te jonge vrouw, die enkel uitloopt op sensatie. Wij mogen niet oordeelen. Iedereen heeft het recht, zijn leven in te richten naar zijn wil. Dat is nu eenmaal

zoo. Hoe kan je haar verplichten, van je te houden. Al deze dingen zijn dwaasheid, Bus, en je bent alleen zoo boos omdat je het evengoed weet als ik.

- Ik kan er niet tegen op. Geen seconde of ik ben met haar bezig, dag en nacht. Ik loop haar na, kijk waar ze weer zit, wat ze weer doet, met wie. 't Is zoo vernederend... ik kon me voor m'n kop slaan. Al haar gedachten volg ik, achtervolg ik, speur ze na, ik krab ze open, ik heb ze in m'n kop, elken weg dien ze loopen, elken schuilhoek dien ze zoeken, ken ik... ik ben ze vóór, ik weet ze nog eerder dan zij zelf, - soms is het of ze denkt met mijn hersens. Nu zal zij zóó doen, denk ik, en zij doet het. Zij zal dàt zeggen, en zij zegt wat ik heb gedacht. - 't Maakt me zoo moe en ik kan het niet laten...

- ...

- Wat moet ik u nu beloven...? wat kan ik doen...

- Wij zullen je een maand verlof geven, Bus, met behoud van je salaris. Een kleine toelage er bij voor wat extra's. Maak met je vrouw een reisje. Huur ergens pension.

- Kunt u een vrouw, die in je vleesch zit als een teek, ontloopen? - Kunt ù dat?

- ...

- ...

- ...Bus, méér kunnen wij niet voor je. - Je begrijpt, juffrouw Drees ontslaan omdat jij... Het meisje heeft geen schuld.

- Dus dan zit mijn ontslag er op, wil je zeggen.

- ...

- Het varken! nu gooit ze mij met vrouw en kinderen op straat.

- Denk er eens over, Bus, geef je goed rekenschap van alles... - Is die mijnheer daarginder nog? - Ja, laat maar binnen. - Wees een verstandig man, Bus! Geen vrouw is waard dat een man voor haar lijdt.

X.

Zoo schrijft Philine:

‘Lieve jongen, wil je heel erg lief zijn?

Ik zit er zoo vreeselijk erg moeilijk voor.

Ja, tusschen mij en Sander is het uit. Hoe kon het anders! Hij is charmant, maar zoo verschrikkelijk egocentrisch, hij ziet alleen zich zelf.

Natuurlijk zijn we als goede vrienden gescheiden. Moeite heeft het wel gekost. Hij was onredelijk, hij wilde mij niet laten gaan, hij was razend van afgunst op Maarten, op jou, op iedereen. Jaloersch op alles wat was gebeurd en nog gebeuren kon. O, die laatste nacht in Venetië!

Neen, beter zoo. Maar, lieve jongen, ik heb geen soldo meer, geen soldo zeg ik je. Je begrijpt wat het mij kost, jou te vragen. Van Sander kan ik toch niets aannemen, dat zie je wel. En ik moet - - de koude dagen komen hier ook - - noodig naar het zuiden.

Palermo, Sicilië, zeggen ze, is een paradijs. Daar gaat de antieke wereld open als een zon. Zeggen ze dichterlijk, geloof jij ook niet dat het altijd tegenvalt? Och, het zal daar ginds wel zijn als overal, maar tot in

het merg van mijn botten voel ik me koud. Als het daar niet warm is, ga ik naar Algiers.

Kon ik mij zelf ontvluchten, als een alikruik zijn schelp, ik deed het. Je weet, ik heb op Sicilië vrienden wonen, de Wimpels zijn nu, geloof ik, in Catania. Smaakt dat niet naar rozijnen? Ja, naar Catania ga ik met mijn eenzaamheid. Willem was altijd lief voor me en Gerdi is een goed zacht schaap.

Zeker, de reis zal niet goedkoop zijn; ik ga tweede klas, ik voel mij avontuurlijk gestemd. Tweede klas, de interessante jonge vrouw: de heele boot - want ik zie mij op de boot van Genua, een zeereis zal mij goeddoen - wil weten wie zij is. Zij ben ik. Ik houd mij geheimzinnig. Aan tafel zit ik tusschen Italiaansche onderofficieren met hun fiere snorren en verleidelijke blikken. De steward met z'n zoeloekop probeert zijn kans, terwijl hij mij bedient. Ik heb een langen stoel in 't beste hoekje van het dek, daar lig ik mijmerend den langen blauwen dag.

Morgen ga ik bij Cook hooren, wat dat allemaal kost. Geen kleinigheid. Maar in Italië leef je van lires, die staan laag. Je weet niet half hoe ik mij schaam, jou lastig te moeten vallen om dat vervelende geld. Over drie maanden kan ik pas aan den notaris schrijven: de “Woodlands” betalen geen dividend en jouw uitkeering heb ik in Venetië verdaan. Ben ik nu niet een stoute kleine meid? Die nooit verstandig wordt? Zoo'n nietsnutte *cigale?*

Nee, hè, jij weet wel beter. Ik zie je goeie oogen,

als ik ze hier had zou ik ze zoenen. Een vrouw mag toch ook enkel voor haar schoonheid leven! Vindt jij mij ijdel, omdat ik het zeg? Voor een vrouw over de dertig?

Bij Maarten trok ik gummi handschoentjes aan voor al het grove werk. Wij hadden daar niemand om ons te helpen. Aardappels schillen deed hij, ik mocht daar niet aankomen. Lief van hem! Hij kon zoo echt voor mij zorgen. Heel anders dan Sander, Sander is een verfijnde bruut. Zijn liefde was altijd zelfzucht, of hij mij streelde als een bijou, of uitschold en mishandelde. Want ja, hij heeft mij ook - arme jongen, maar waarom vertel ik jou dat nou! - mishandeld. O, echt mishandeld. Eenmaal heeft hij mij geslagen, aldoor op dezelfde plek op mijn schouder, tot zijn hand er lam van was. Toen klaagde hij over de pijn.

Waarom moet ik jou dit vertellen? Ik had hem en mij zelf gezworen het in eeuwigheid te verzwijgen. Vooral aan jou. Nu staat het er ineens, ik kan het niet meer wegmaken, 't is net of ik het jou bekennen moest. Spreek er in godsnaam met niemand over, die dingen raken verder, en worden veel erger dan ze zijn. Geloof je ook niet, dat zulke geheimen zich zelf vertellen? Vóór je het beseft weet iedereen: “hij heeft haar geslagen - geslágen! Geslagen tot zijn hand er lam van was en hij zelf huilde van de pijn.” Mijn schouder bleef twee weken blauw, ik moest een jurk met lange mouwen koopen om de plek te bedekken.

Doe ik je verdriet, m'n jongen? O, zoo in woorden ziet het er nog afschuwelijker uit. Toch - vreemd hè - leek het toen anders, alsof het eigenlijk zoo hoorde. Hij wilde mij geen pijn doen, hij was enkel driftig en jaloersch. Misschien had ik hem wel gesard, ja, ik weet haast zeker, ik had hem gesard, in een verlangen, dat hij mij zou mishandelen. Wij huilden beiden als verdoemden. Herinner je je Masaccio's Eerste Menschen in de Cappella Brancacci van Carmine te Florence?...

Vind je mij literair? Voor mij behooren al die omwikkelingen en associaties bij het gevoel van een oogenblik, ze zijn ermee verbonden tot één enkele werkelijkheid. Nooit heb je het van mij willen aannemen en begrijpen. Geloof het toch deze keer! Jij, die zoo eenvoudig bent, zoo echt, neem nu eens aan, dat anderen, dat een opgewonden vrouw als ik oneenvoudig zijn kan, alleen echt in haar onechtheid. Ook Sander was zoo, beiden huilden wij. Toch is het sindsdien niet weer echt goed geworden. Dat ééne bleef tusschen ons - moet ik het zeggen? je zult het toch weer niet als waarheid aannemen - bleef tusschen ons als een verlangen, dat hij mij weer zou slaan, en zijn aandrift, dat opnieuw te doen. Menschen zijn schorpioenen.

Gelukkig jij maar, vent, die met zulke ingewikkeldheden - je mag gerust in jouw taal perversieën zeggen - niet hebt te maken. 't Idee dat jij mij aanraken zou! Van jou zou ik het nooit hebben verdragen.

Ik had je zeker gebeten en gekrabd. Sander is heel anders. Wij zouden ons leven lang vechtende samen kunnen zijn, mishandeling ondervinden als een bestanddeel van ons geluk.

Toch - zoo is 't beter. Ik ben nu weg, in Milaan. Van hem kan ik geen soldo aannemen, dat begrijp je wel. Jij bent als mijn vader, jij lieve, zachte, goeie, goeie, vent. Hier, met je lobbeskop tegen mij aan!

Laat spoedig van je hooren. Zelf reken je wel uit, hoeveel ik noodig heb om den eersten tijd ook daarginds - stel je voor, dat ik de Wimpels niet zou vinden, zooiets kan toch gebeuren - het uit te zingen. Hoe verheug ik mij op de zon! Ik zie mij liggend op het marmer van een tempel - neen, ik zal je niet weer verdriet doen door te beschrijven, hoe ik mij zelf daar zie. Geloof je niet ook dat sommige menschen, ik bedoel vrouwen, kunstenaars-geboren zijn met de middelen van hun lichaam? Schrik niet, lieve, domme jongen! Jij bent zoo heel niet ingewikkeld.

Ik brand natuurlijk op je antwoord. Hier een zoen. - Philine.'

Driftig, om af te doen, schel ik om den kassier. Vraag aan het reisbureau... Milaan - Palermo eerste klasse... Neen, dank je, Pluijm, ik zal zelf wel verzenden.

Een goed deel van den middag ga ik de penitentie door, rekenen, wat zij zal noodig hebben voor reis en verblijf, het koopen van den wissel, den brief.

‘Beste Philine, ziehier ruim genoeg. Op 't oogenblik heb ik geen tijd te antwoorden op je brief. Later eens.
Heb een goede reis, - Jaap.’

Mannen zijn sukkels. Omdat zij geld verdienen, dat vrouwen niet kunnen missen.

XI.

Alles heb ik overhaast, nu bezwaart het mij als binnen geschrokt eten.

'Vrij-maken!' dacht ik. Afdoen, niet zeuren, niet wachten.

Zoover is het dan. De brief is weg, de taak van mij af, de zorg vergeten.

Maar de spanning van die haast trilt na. Mijn arbeid om haar weg te werken, brengt Philine dichter bij mij. Haar tegenwoordigheid is tastbaar, ik kan met niets anders meer bezig zijn.

- Juffrouw Joosten...

Verstrooid dicteer ik brieven, brieven die mij niet aangaan, ze ontglippen mij. Juffrouw Joosten, verwonderd, vraagt, herneemt, corrigeert.

- Ja, maakt u er maar wat van.

Eindelijk ben ik dan weer binnen mijn muren, thuis. Ik heb Blok's aansporing, den avond met hem door te brengen, afgeslagen en aan de telefoon de goedmoedige familie Dufour - ook zij raakt zich van haar plicht bewust, iets aan mij te doen, mij met een hap gezinsleven te helpen - bedankt voor haar diner.

Gelukkig vind ik thuis geen brieven. Eindelijk eens geen brieven! Wat ga ik doen? Geen brieven, geen opgedrongen vriendelijkheid, geen avondverpoozing.

Al mijn gereedschap ligt voor de hand, wat ga ik er mee doen?

En zagend komt Philine weer de leegte vullen. Den heelen dag is zij er geweest, zij heeft haar zin, haar geld, haar vrijheid en mijn zegen, wat wil ze nu nog meer.

Dringend als kwelwater komt ze, onweerhoudbaar.

Wat moet ze dan nog? Wat moet ze dan nog! Zij is geen heden, zij is herinnering. Ik wil, dat zij herinnering zal zijn. Al wat zij mij gedaan heeft, wat zij voor mij geweest is. Al onze vroegste vreugde aan elkander, de kwelling van den aankomenden val, al de beleedigingen van haar ontrouw.

Ja, als een made heeft ze in mij geleefd. Het blad verslapt, de knoppen tieren niet en, rooiend, vindt ge het dikgezwollen monster in den wortel.

Zoo is zij naar haar bestemming, zoo ging het mij naar mijn bestemming.

Ontkennen wij niets...

Het was, de eerste - was het de eerste? - de eerste maal een avond op onze Italiaansche reis. Firenze bond ons langer dan was geraamd, voor Rome bleef nog krap een week, toch wilde Philine Pisa niet verzuimen om de malligheid van dien scheeven toren.

- Siena liever, Philine. Het ligt op onzen weg.

Neen, Siena offerden wij voor den scheeven toren.

Een paar uur sporen door de wingerdslingers van Toscane, des avonds konden wij met de Simplon-Rome-expres weer door.

't Was reeds gevorderde middag, nog echter stond het krijtwitte hitte-licht tusschen de ruftige paleizen der oude, weggestorven stad. Wij gingen van het station te voet. De kleine dikke koning maakte een bronzen bombarie op zijn pleintje, traag slikte de okeren Arno in haar gemetseld bed, er was de gearcadeerde straat met de gezellige nadrukte van een markt.

Toen liepen de straten nergens meer heen; wij stuitten op den stadswal. Zonderling nieuw stonden de suikeren heiligdommen bijeen in hun even grasveld: Doopkerk, Dom, de manke gashouder der Campanila.

Reeds was het Camposanto, waar wij Orcagna's ‘Trionfo della Morte’ zouden zien, gesloten; een avondlijke zon begon de marmeren monumenten met een roze vlade te bepleisteren; alles kwam ons banaal, ontheiligd voor en van een kinderlijk goedkoopen smaak.

- Zullen we maar?

Philine echter scheen noch teleurgesteld, noch, als anders meestal, moe. Wij liepen het grasveld om, ontdekten de argelooze bronzen deuren van den dom, bezagen spotziek de malle uitstallingen der marmerwerkers, die vreemdelingen vangen met de reuzelen monumentaliteit van scheeve torentjes in alle maten; daarna, mijn voorstel afwijzend den langen weg terug

door een stuk trammen te bekorten, verkoos zij, Philine, de wandeling, het had nog in de ruimte tijd vóór 't eten.

Argwanend lette ik op haar montere jeugd, haar opgeschroefd gesprek, het kwinkeleeren van haar stem. Argwaan was nog - toèn - mijn eerste vernedering. Ik durfde niet omzien; ik voelde, ik wist de nabijheid van een man. Stappen schoten schielijk nader, ons langs: twee onderofficieren, hun te korte lichamen in poffe, plotseling versmalde broeken, hun dikke oliekoppen in de dwazelijk uitgezette pettendoozen van schimmelgroen laken, hun ordinaire knevels, hun zwellende Rinaldini-oogen.

Een hunner, de vingers aan zijn knevel, keek om.

En ja, Philine, mijn vrouw, mijn dame, raapte de hulde op, onbeschaamd in het vertoon van haar gevleide ijdelheid.

De kerels hielden hun schreden in. Zich spiegelend in de vensters van een winkel, lieten ze ons voorbij.

- Doe mij het genoegen, Philine...

- Welk genoegen, schat?

- Je weet, wat ik niet uitspreken wil.

Driftig korf zij de lippen met de boventanden; haar oogen staken.

- Je bent niet over-duidelijk, hoonde zij, zich uitstallend voor een fruitwinkel om haar bewonderaars niet te missen.

Ik zweeg. Mismoedig zwierven wij onder de arcaden, die twee soldaten achter ons, om ons heen. Ein-

delijk bereikten wij het hotel aan de Lungarno, waar wij het maal gebruiken zouden.

Het eten was er slecht, in olie. Gewichtige burgers van de plaats kwamen met krakend krakeel van conversatie het lokaal bezetten. De meesten vonden hun vaste stoelen en omringde servetten, wat ons, toevallige gasten, nog meer afzonderde van hun gezelschap.

Wij zaten aan een dessert van druiven en droge vruchten, elkander hinderend met ons gesloten zwijgen, in biddende angst voor het verkeerde, misbegrepen woord, toen zich Philine plotseling verhief, en, de witte gordijntjes wegschuivend, uit het venster over de reeds ingedonkerde Arno keek.

Verwonderd wachtte ik, stakend het amandels kraken op haar bord.

- Zou je niet gaan zitten?

- Dank je.

Na een poos:

- Wat interesseert je zoo?

Philine gaf geen antwoord: zij repte zich naar de vestibule, als wachtte zij daar iemand.

Een verre zangstem zwol in deining van guitaren.

Driftig sprong ik op. Ik vond haar bij den uitgang spreken met dien overschoonen militair. Onder den wal steeg de tenor van den onzichtbaren zanger.

- Philine!

- Het is zoo vreeselijk aardig! de signore komt vragen of wij lust hebben in een avondtocht langs de Arno en de vestingen.

- Dank je!

- En waarom dank je? Ik heb er veel plezier in, het te doen. Ik heb ook al gezegd, dat wij met veel genoegen - je zult mij geen gek figuur laten slaan, wil ik hopen.

- Niet met, niet zonder genoegen. Ik heb geen lust, mij door wildvreemde menschen te laten fuiven. Wanneer ik behoefte heb aan een gondelvaart, kan ik die zelf bestellen en betalen.

- Jij altijd met je betalen!

Vrouwen, die veel geld gebruiken, minachten geld.

- Goed, goed! verweerde ik mij, ik dank voor de terechtwijzing en ga niet mee.

- Ik ga!

Glimlachend triomfant stond de man te wachten op het eind van onzen twist. Toen boog hij - de signora zou komen.

Philine liep naar binnen om de zijden sjaal, zij liet mij zonder een verder woord aan tafel.

Wonden zetten zich in litteekens vast - waarom deze dieper dan andere? Om dat ‘eerste’? Misschien herinner ik mij nog vroegere, van toen wij ons verloofden en zij, Philine, zich wel scheen verloofd te hebben met alle mannen in onzen kring. Zij werd gehuldigd, zij liep de huldiging tegemoet en na. Zij woog, zij mat niet, zij kende geen onderscheid en geen onderscheiding. Oude galante heeren bedelde zij om een compliment.

Ik bleef niet lang in het allengs verlaten restaurant,

betaalde, ging de leege avondstraten in. Een bar tingelde met goedkoop rumoer van dansmuziek. De Arno sleepte zich stil door haar wijden steenen geul, er was niets op dat water, het leek een diepte, een leegte, iets dat geweest was en niet weer terugkomen zou.

Soldaten, officieren in hun parmantige bravour, slenterden onder de arcaden of zaten achter hun wijn. Waarom begunstigde mijn vrouw niet hen? Waarom niet dien? dien anderen? Zie wat een haan met zijn groen-gouden pluimen - waarom niet hij, wel de andere? De eerste de beste waren zij toch allen. Kom kerels, daar is een dame - dame! - die naar je hunkert.

't Werd laat, alleen bij het station bleef drukte, waar de hotels hun zonnen ontstoken hielden voor de reizigers der late treinen. Hoe keerde zij, Philine, - waar was zij? waar brachten deze goedkoope ridders haar heen? - hoe keerde zij van dit smakeloos avontuur terug?

Ik zou in elk geval de stad verlaten met den nachttrein. Wat ook gebeurde. Alleen. O, allerliefst alleen!

Hoevele malen - later - heb ik dergelijke voornemens gevormd! Haar laten gaan naar haren wil, vluchten, haar zetten voor de gevolgen harer onbezonnen daden...

Over het water rees het vonkend gegons der instrumenten. Lichtjes dreven in de ledigte aan. Donker wachtte ik haar bij den aanleg.

- 't Was verrukkelijk! verrukkelijk! prees zij. E mille grazie, signori, mille grazie!

Ceremonieel kuste de vent haar uitgestoken hand.

Dien nacht naar Rome.

In Rome...

Waarom dit klieven van de wonden?

Omdat ik - de bekentenis steekt als gif - omdat ik - nóg - niet van haar ben bevrijd. Omdat ik alles wat ik toen beleefde, het wreede, beleedigende samenzijn met een vrouw, die vlucht, die nimmer leeft in aanwezigheid, altoos in plannen, heimlijke begeerten, in zich verwijderen voor knoeierig, vulgair vermaak, omdat dit alles nog wroet en schrijnt, een scherpe kwaal en elke aanval wond weer de organen, die nog niet zijn genezen van hun pijn.

O duizend, duizend maal heb ik haar leeren zien! Ik zie haar, tast haar, haar ziel is in mijn handen, ik houd haar tegen het licht, al wat daar laag en leegte is, wat ijdel, grof en voos, ik ken het, noem het, ik herken het!

En menigmaal, dit weet ik, was zij in voorbedachtheid wreed. Halve bekentenissen hitsten mijn jaloezie. Nimmer oprecht, nimmer geopend, leek zij voortdurend met onbekenbare zonden bezig. Zij schreef, zij las, zij telefoneerde, zij ging uit, zij had haar dag bezet, neen nooit gaf zij zich eenvoudig kameraadschappelijk beschikbaar. Zij entte in mij het vermoeden, altijd te storen. Menigmaal... was er iets? was er niet iets? neen, er was niets... speelde zij, veinsde, insinueerde, of ik toch ongelegen kwam.

Heb ik mijn avond vrij gemaakt om al dien smaad, al die verdrietigheden te overdenken? Voor de schandelijke erkenning: indien zij keerde, op dezen oogenblik, hoe zwak zou ik weer zijn!? Ten volle weten, erkennen, doorgronden, oordeelen en haar verachten - ja, verachten: verachting is het duizendvoud van haat - tóch, ware zij aanwezig, smeeken aan hare voeten?

Is dat mijn avond, is dat mijn tijdverdrijf?

Duidelijk spreek ik, elk woord staat gebeiteld, ik spreek:

'Zij is niet meer met Beelaert - niet meer met Beelaert in Venetië - zij gaat op reis naar Catania, naar Willem Wimpels, Willem Wimpels in Catania - ik heb het reisgeld zelf voor haar afgezonden...

Mijn geld verzonden voor haar reis naar den nieuwen minnaar...'

O, wist ze, zou zij niet komen om te triumfeeren?

Ik wil aan Jeanne denken, haar schrijvend mij vertreden.

De tweede zin reeds knapt af.

Langzaam verscheur ik, mijmerend, het papier.

Verlaten man.

XII.

Het avondweer is schraal, leeg zijn de straten.

Vereenzaamd, uit mijn woning gevlucht, zit ik in herrie van biertjesmenschen aan de verlichte leestafel van ‘Columbia’.

Elf uur.

Als dit de oplossing zijn moet, waarom ben ik dan niet op Blok's voorstel ingegaan? Ik moest zoo noodig wat maken van mijn avond - o, inderdaad, wat heb ik er veel van gemaakt!

Toch ben ik blij, aan Blok niet gebonden te zijn.

Er komen ineens veel menschen, de schouwburg gaat uit. Iedereen die er is gaat plaatsmakend verzitten onder het licht. De doorloopen zijn gepropt van zoekenden.

Hoe heeten die meisjes ook? Ik herken de assistentjes van professor Dels, Jeanne's vriendinnen.

Ja, bij de Tersteghes heb ik ze ontmoet, ik weet ook nog wel de namen: Josine en Gracia.

...potsierlijk van sierlijkheid zijn haar namen...

Uit haar verte glimlachen zij een groet.

...waarom glimlachen vrouwen?...

Neen, het zal moeilijk voor haar zijn een plaats te

vinden... Josine en Gracia... hoe heette toch ook weer dat meisje, dat toen zong? Zij had een wijnroode jurk aan, die juffrouw Toos - ja Toos - van Galen.

Het maakt mij vroolijk: Toos van Galen, ik vind een wreed vermaak in haar zieligheid.

Philine wilde... Philine wil altijd koppelen... Ik voel hoe zij gemeten heeft: van haar naar mij, van mij naar Toos van Galen.

En helsch van woede en spijt zou zij zijn, deed ik haar zin.

Josine en Gracia staan ineens dichtbij. Blond zijn ze en groot; zij hebben nog geen plaats; zij staan groot boven de menschen in haar lange rijzige lijven. Haar blonde hoofden verheugen mij, ik ben blij om haar glanzende oogen.

Staande praten wij in de gonzende volte.

- Er is geen plaats - zullen wij ergens anders gaan?

Een wonderlijke kameraadschap is eenklaps ontstaan. Als in een feest dringen wij door de menigte naar buiten.

Wat is de lucht nu levend en frisch! Vernieuwd, verjeudigd, voel ik mij een avonturierend cavalier. Ik zou zoo willen wandelen in een lommerig gobelijn.

- Hoe was 't?

't Is naar hun uitgang dat ik, hoffelijk, vraag.

Zij hebben veel critiek. Candida is haar een te huiselijke vrouw. Een dominees-dame.

- Met Leonardo's glimlach!

Dat juist maakt haar zoo onuitstaanbaar, vinden zij. De dame stelt zich aan.

Haar meeningen dringen om mij heen. Alles tegelijk. Ik heb van Leonardo geen verstand. Geen Monalisa Gioconda zou haar dichter zoo toegesproken hebben.

- Vrouwen denken aan geen jaren, jaren zijn nuchter, beweert Gracia, de hoogblonde.
- Dat was toch de bedoeling, meen ik.
- Een vrouw, die de buitenkans heeft bemind te worden door een dichter...
- ...overgedicht!...
- Zeker, licht Josine toe, want wat anders is zij als een schepping zijner liefde...
- Vrouwen, houdt Gracia vast, die kans zien gedicht te worden, halen haar dichters zoo niet uit de stemming.

Ik stel, feestelijk, een soupeetje voor.

- Mogen wij dat?

Gracia opent den liefsten glimlach, dien ik ooit ondervond. Kunnen ook vrouwen zoo zijn? Zonder terughouding, achterbaksheid, bijgedachte, inbeelding?

Wrevelig druk ik een herinnering aan Philine's hunkerende opzettelijkheid van mij weg. Een bijna lijfelijk ondervonden dringen.

- Wij mogen! beslis ik.
- Bovendien, vindt Josine ook, zijn wij met ons tweeën.

Zij lachen.

Ja. Ga ik weer dwaas doen? Cavalier seul met deze, juist deze dames? Dring ik mijn reisgezelschap op aan menschen, die samen hun wandeling maken?

Nogeens iets weg-elbogend, dat hindert, dat bij mij zijn wil als een kat, herwin ik moeizaam mijn feestelijk gastheerlijke stemming: vroolijk betreden wij het roze restaurant.

De saxophoon van een jazz zoekt insinueerend in zijzaaltjes weggescholen paren. De neger vangt onze kleeren op, een deftige maître d'hôtel, een maître d'hôtel als een auto, leidt ons een hoekje binnen, dat, zegt hij, voor ons is gereserveerd.

In den rozen zonsondergang van het lampje worden wij drie gebed als poppen in een doos.

Ik presideer aan het korte einde van de tafel; de vriendinnen, tegenover elkander, glimlachen in elkanders oogen. Zij weten iets. Ik voel mij feestelijk en achterdochtig. Terwijl zij in de spijskaart zoeken - de onvermijdelijke oesters met champagne heb ik reeds besteld - leef ik in zachte koestering van een bedreigd geluk.

Mijn beide dames hebben zich, in de garçonne-mode, voor overdreven manlijkheid behoed. Zij zijn lief gebleven om te zien. Zij hebben intelligente oogen, oogen van kameraden, die tegelijk vrouwen zijn. Geleerde jongemeisjes - Josine heeft reeds, meen ik, gedocterd - behielden zij de welgevalligheid, elkaar beminnend, voor elkander vrouw te blijven.

Ik laat mij bekoren door deze beminlijke vrouwelijkheid, die niet eischt als Philine, veinst als Jeanne, zich aanbiedt en terugneemt, of op meedoogen hoopt in smeekend wachten; zij hebben in haar nymphen-wezen ook een man meer te geven dan enkel oogst van mooizijn en van geest: haar zusterlijke gezamenlijkheid, of daar een land van schoonheid was, dat zij alleen bevolken.

Het ‘ewig Weibliche’ - o raadsel! - zou het in deze kuische onkuischheid zijn?

Mijn lieve gezellinnen hebben knabbelgraag haar keuze bepaald: het zullen, na de oesters, duifjes zijn, een vol-au-vent van champignons de couche, wat zoets, wat voor de tandjes, en wat ijs.

- Màg het zoo?

De gouden flesch ligt in het brekend zilver van zijn ijs, daar tinkelen kleine smeltmuziekjes. En nogeens insinueerend gaat de saxophoon overal rond, haalt uit de nesten der soupeurs dansparen weg; over het glad parket sleepen two-steppers in plechtstatiglijk gezwijg.

Een feest van parelmoeren oesters is onze tafel. Gelede vrouwenhanden tasten aan, robijnen monden slurpen, het broos geroosterd brood kneust knisterend in de vroolijke gebitten. Nogeens gelijkt het of dit festijn voor mij is aangericht, loutere schoonheid, Primavera, lust zonder verlangen.

Ja, ik weet. En ken mij zelf, een zwakke man. Zou zooveel luister kunnen duren? Alreeds, man, mensch

van ontledende rede, van zelden critiekloozen blik, sleep ik hindernissen aan, mijn eigen stroeve wezen is een stoornis. Hoe grijpen, in dit laag land, ons moddergoden bij de zolen! Was er een tijd... een oord... weelde die laafde, een zon die medeplichtig rees? Zwenkten daar blinkende lichtvisschen langs gouden, gewonden heupen? Rezen daar schoone menschen als irissen in het riet, niet meer door kleederen belachelijk onthoofd?

Mijn twee glanzende bruiden tooien zich met alle tintelende, blinkende dingen, de kristallen glazen, de glinsterende oesterschalen, al wat zij brengen naar den mond. Glijden haar lange witte armen, haar halzen blinken ín het licht, zij vieren feest, ja zij vieren gezusterlijk een festijn, zie toch hoe haar oogen over der witte tafel praal geluk uitstralen en ontvangen!

En ik, mag ik gastgever zijn, Lorenzo? Hoog op den berg een god, die lachend toeziet op het spelemeien zijner nymphen?

Dezen avond, bij het plotseling stil vereenzaamd huiswaartskeeren, glinstert een vreemde vreugde in mij na. Zelfs aan Philine kan ik zonder wrokken denken. Zij lijkt haar vratige zelfzucht te hebben afgelegd, ik meen haar eindelijk te begrijpen, in haar begeerte van alle schotels mee te nippen. Thans voor het eerst zie ik het al te bescheiden maal der liefde die ik haar toedroeg, een ontoereikende spijs voor haren honger. In de vernedering van mijn weten is groote vreugde, nu ik ten eersten keere mijn tekort erken. Kunnen, zóó

leelijke, onaanzienlijke wezens terwille, - mannen in jassen, mannen met kale hoofden en oogen van verwatenheid om zaken die zij doen, - kunnen voor hen wezens als vrouwen zijn, gespelen harer zusteren, zich verlossen uit den kringloop der vriendinnen om gezellin te worden van den eischenden, vernederende plichten opleggenden gemaal? Bruigomlijk naderen zij met bloemen, doch is iets walgelijkers denkbaar dan een zat, tevreden echtgenoot in aanzienlijkheid en zaken?

Mijn spelende nymphen zijn lachend van mij heengegaan, ik zou haar op de knieën kunnen danken.

- Zoo, sultan!

Blok schatert om Pregel's dikke geestigheid. Al zijn tanden zie ik glibberen in de lichten der lantaarns.

En samen hebben ze een manneschik om hun grollen.

- Wij hebben je wel gezien, grinnikt mijn compagnon. Jij stiekemerd! Jij stille snoeper! Als ik dat had geweten was ik ook van de partij geweest. - Niet, edelachtbare?

- En óf! juicht Pregel. Alles is wit in zijn gezicht, zijn tanden, zijn oogen. Hij heeft den hoed af, zijn kale kop glimt bleek-vettig als een meikaas.

- Twee! lolt Blok. Twee tegelijk! Dan waren wij toch ordentelijker.

Dom, zonder wapen, laat ik mij bij de armen voeren naar een bierhuis, dat zij weten.

Ik kom laat thuis, mij schamend om de verlangens mijner eenzaamheid.

XIII.

Juffrouw Joosten is over tijd. Zij heeft ternauwernood gegroet.

- Mórgen, juffrouw Joosten!

- Ja... mort zij, haar manteltje bergend in de hangkast... ik bèn wat laat.

- Ik heb geen aanmerking gemaakt.

- Kan me ook niet bommen.

Zoo'n woord staat haar vreemd. Het hoort niet bij haar.

Mijn gelatenheid ergert haar. Zij verwacht standjes. Zij lokt ze uit.

- Het kan me niet bommen! schreeuwt ze nog eens.

Heeft ieder mensch niet het recht, uit zijn humeur te zijn? Ook een tikjuffrouw, een - wat een woord! - ondergeschikte? Zij komt wel weer op dreef.

- Met het verkeerde been uit bed gestapt?

Het meisje weet geen antwoord. Goed dan. Ik laat mijn gelaat, dat opgezien heeft, weder vallen in het cijferwerk.

Zeg, bezig:

- De stukken voor Neumann liggen er nog. Denkt u erom? Die moeten vanmiddag weg.

Het is stil. Lang stil. Ik vergeet het weer, zoodat ik schrik van de machine, die razend aanvalt:

- Tktktktktk! - tktk!

Het ding, ook, is uit zijn humeur. Het werkt stug, ongeregeld. Wanneer de machine zin heeft, goed loopt, hoor ik haar niet. Thans hindert zij mij telkens door haar haperen, haar hollen, haar bedenken en hernemen.

Er komt dan toch weer rust. Zeer langen tijd zijn alle kantoorgeluiden wat zij moeten zijn. Zij zijn als dames in zijden japonnen. Zij zijn er niet. In zijn gewonen grijzen schemer hangt het licht; alles is aanwezig zonder zich aan te melden.

Ook de telefoon - verkeerd verbonden - gaat voorbij. Een hoofd steekt binnen, de deur zucht weder dicht.

Bus.

Hij ziet mij bezig, trekt zich terug.

En rust.

- Tktktktktk!...

Lang achtereen moet dat zoo zijn gebleven. O wel zeer lang, een ongemeten tijd van rustig en warmmakend werken.

Aesthetische geleerden beweren in ons vakblad, dat de stuw, waaraan ik bezig ben, ‘schoonheid’ gaat worden. Men vreesde doorsnijding van het bergland door een vaste, rechte betonnen ingenieurslijn. Thans, prijzen ze, krijgen de rotspartijen, de waterloop zelfs, nieuwen zin door iets erin van menschen.

- Nonsens! hoont Blok.

Hij heeft nooit anders gehoord als dat wij het land bederven. Hij is er tegen gelooid.

- Herinner je je het geschrijf over de sluis van Brigg? Wat waren wij? Vandalen! Gezeur van vereenigingen... geschrijf in de kranten... heeft ons vijftig mille gekost door gedwongen stilstand van het werk. Daar kwam vorst boven op: twee maanden geen mogelijkheid om op te schieten.

De sluis van Brigg is inderdaad een leelijke dikke betonbak geworden. Een badkuip. Ik had haar de gespannen lijnen willen geven van een schip.

Alles ging tenslotte volgens bestek, Blok kreeg gedaan dat onze schade werd vergoed.

Deze stuw houdt mij belangstellend bezig. Er zitten mooie problemen in van kracht en massa.

- Recht gieten, zei Blok. Damplanken, stutten, specie. Met klets hebben wij niet te maken. Wij hebben een naam voor stevig werk.

- De gebogen lijn is goedkooper, hield ik vol. Met dertig percent materiaal-besparing krijg ik iets dat niet log en stom als een dik beest in de omgeving ligt. Iets met een eigen vorm en een eigen wil, te midden van de zuivere afgeronde vormen der natuur.

‘Natuur is logica,’ zeggen mijn aesthetische vrienden. ‘En logica is schoonheid.’

- Misschien... twijfel ik. Dan zijn ook een vat en een voorhamer schoon.

‘Zijn ze ook!’

Het bevalt mij niet. Ik moet het nog eens uitdenken. Jonge waarheden hollen over de schreef.

Maar hoeveel vreugd geeft het mij, van dit werk iets te maken, het te adelen door zijn zuiver uitgebalanceerde spanningen! Zoo doende voel ik mij toch als kunstenaar bezield. Het geometrisch schema straalt van een kernpunt uit, de cijfers stapelen zich in edele verhouding, het zuinigst verbruik van grondstof verstrakt de lijnen tot hun machtigste wilsuitdrukking.

Warm, overgegeven, van zwarigheid ontlast, geniet ik in een primitief geluk. Iets van een voorstelling klaart zich in mij: van ook een zelfde noodzaak in de schoonheid der natuur. Mijn kloof, mijn dam zijn één. Millioenen jaren lieten van een spleet, waarin het water gudste, alleen in wezen wat noodzakelijk was. Noodzaak is eenige wet. Geen steen bleef die zich niet verantwoorden kan. Het water stroomt slechts waar het ruimte vindt, over tegenstand springt het, waar het die niet kan overwinnen daar schuimt het, en sjilpend slijpt het wat niet wil breken, stort waar plotseling de bodem wijkt. Millioenen noodzakelijkheden gaan samen. Gewassen groeien naar dezelfde wet, geen toeval wees de plek aan humus en vocht, de boomstam die te zwaar wordt, knapt op zijn juist oogenblik, de stronk blijft een volkomen evenwicht van krachten. Bladeren, gras, varens, bloemen, kruiden zijn noten eener loutere muziek!

En zoo, zoo wordt mijn stuw!

Blok hoont: ‘aestheet!’ Maar stopt driehonderd kubiekmeter gietstof in den zak.

Warm van geluk dicht ik mijn poëem van cijfers. Er vonkt een klok. Er is gehaspel in de teekenkamer. Een lang rinkelgeschel van mijn compagnon. Een deur slaat open en een deur slaat dicht.

- Tktktk! - juffrouw Joosten's nijvere machine.

Wat heeft ze?...

- Tkktktktktk!

Ik dicht maar verder.

Een lichte serre van eenzelvigheid is om mij. Ik ben in het midden. Neen, ik ben bijna lichamelijk in de dalengte van Jalons... hoog en massaal staan de gebouwen der gesteenten. Waar 't water, over zichtbare keien vloeiend, zijn bedding heeft verbreed, hangt een gemaal van oudsher aan den rotswand. Dit knutselwerk van menschen wordt thans gigantisch. Met Pees, den jongen ingenieur, heb ik de plek bezocht, de metingen gedaan. Hij, ginder, leidt de werken.

‘Vaak voel ik mij verdronken in die ontzaglijke grootheid,’ schreef hij, herinnerend aan ons samenzijn.

...waarom tikt juffrouw Joosten niet? Het nijdig spitten van de toetsen had mij eerst afgeleid: ik overwon de stoornis; nu slaat mijn inspanning als een leeg rad in de ruimte.

Korzelig vraag ik:

- Wat hèbt u toch, juffrouw Joosten?

Haar hoofd, in de gouden broei van haar haren, ligt op haar armen.

- Schéélt u iets?

Met schokkende schouders blijft zij liggen snikken.

Kribbig, om de verstoring, spring ik op.

- Maar zèg dan wat! Waar kan ik u mee helpen?

Ik kijk in een verstoord gelaat vol tranen.

- Helpen! Dat vraagt of hij mij kan helpen!

- Luister eens, juffrouw Joosten, u moet begrijpen, dat die toon niet past. Wanneer u ongesteld bent, ga dan naar huis.

...wat moet ik met dit opgewonden mensch...

- Ja, dat is maar het makkelijkst! raast ze. Ga naar huis!

- U bent onredelijk.

Ik ga weer zitten. Mijn werk ligt kapot. Maar wat ter wereld heb ik met die juffrouw te maken!

Dit malle zwijgen is vooral belachelijk. Wij zitten als in scherven. Moet ik nu naar haar toegaan, haar bij de schouders nemen en haar troosten?

Zij heeft mooi haar... Ja, mooi haar heeft ze... Ze is eigenlijk heelemaal niet leelijk...

Wat is dat idioot! Wat is dat van een opperste verdwazing!

Soms heeft Blok, ons samen ziende, insinueerende grappen over haar hongerende oogen. De ploert! De nonsens! Of ik door Philine's ontrouw en onze scheiding een vulgaire ‘homme à femmes’ geworden ben.

Maar zij? Waar haalt dat zenuwkind haar dwaasheden vandaan? En van ‘schoonheid’ gesproken... ziedaar nu weer een keten van noodzakelijkheden, die

voert tot - tranen. En daarom zouden tranen ‘schoonheid’ zijn?

Wie kan zoo werken! Daar ligt het sprankelend vuurwerk van mijn cijfers. Puf! uit. En ik ben anders niet als een firmantje in betonwerken, die een krankzinnige ruzie heeft met zijn machinetikster.

Misschien, waren daar niet de groote vensters der teekenkamer, en al die heerlijke controle, zou ik haar hoofd tusschen mijn handen nemen en...

Dat zou wat zijn! Ellende zonder eind. Ontslag... collage... Begeer ik dat nu toch...?

- Juffrouw Joosten...

Zij huilt.

- Juffrouw Joosten...

Wat wil ik zeggen? - En waarom huilt dat schepsel, waarom huilt ze? Iemand kan toch zoo maar niet, zonder reden, gaan huilen.

Ineens - wat gaat er nu weer in haar om - beukt zij met woedende klauwen op het schrijfmachien.

- Tktktk! - tktk!

De jongste bediende met de brieven.

- Dank je, Willem.

Had zij hem gezien?

Haar lippen zijn een smal, verknepen bleek streepje in haar gezicht.

- Tktktk!

Boort & Grootes - in baggerwerken - dringen op afrekening aan. Is de factuur dan nog niet weg? Die moet toch weg zijn.

Ik durf dat rare mensch niet vragen. Met ieder woord riskeer ik tranen. In godsnaam met rust laten.

Zoo blijf ik zitten met Boort & Grootes' brief. ‘Wij hebben de eer...

...ook die heeft de eer... iedereen heeft de eer...

De zonderlinge wereld, waarin iedereen de eer heeft!

Zij hebben de eer aan te dringen... enzoovoort.

Laat dringen.

- Tktktk!

Een koppig, een dom gelijk hamert zich uit in 't kort gespit der toetsen. Een vrouwelijk, grondeloos gelijk. Ik kan niet bedenken in welk opzicht ik mij vergrepen hebben moet. En onderworpen doe ik mijn best, het te verzinnen.

Nu zie ik het. Zoo is 't. Het is Philine, die daar zit, het is haar zwijgen, het is haar gelijk, het zijn haar tranen.

- Philine...

Niets.

- Zeg dan toch kind, wat is er?

Niets.

- Wat heb je?

Niets.

- Philine, als je zoo doet, niets zegt, niets verklaart, ga ik de deur uit.

Niets.

- Maar spreek dan toch. Maak het me duidelijk. Misschien ben ik zoo dom... het zal wel... leg het mij

dan uit. Ik wil aannemen dat ik ongelijk heb - in jouw manier de dingen te zien en aan elkaar te rijgen - dat is dan toch een reden te meer, mij tegemoet te komen, te helpen, in te lichten.

- Philine!

Niets.

Niets.

Niets.

- Tktktk!

Het is maar Juffrouw Joosten die daar zit. Máár Juffrouw Joosten. Met haar heb ik niet te maken. Haar ben ik geen verantwoording schuldig. Zij heeft geenerlei aanspraak op mij. En dat gemok komt allerminst te pas.

- Tkktktkk!

Als zich zoo'n schepseltje maar uitsprak...

... nu opstaan. Bij Blok binnenloopen...

Ik sta niet op. Ik loop niet binnen bij Blok. Toch lijkt het noodig dat ik opsta, binnenloop bij Blok. Het lijkt zelfs of het gebeurt.

Maar waarom zou ik opstaan, binnenloopen bij Blok? Met welke boodschap?

Het lijkt wel of ik een verzuim pleeg door niet op te staan, niet binnen te loopen bij Blok.

Ja juist! Boort & Grootes' brief. In baggerwerken. En of ze hun afrekening krijgen.

Zeker, geduld!

De brief zit op de pen geprikt. Als een soort futuristisch schilderstuk breidt zich op de tafel mijn becijfe-

ring open. Rotsen zijn er, boomen, de lucht, het fundament van een stuw, het water. Alle lijnen staan uitgespannen in mijn cijferfiguratie.

Jeanne zou daar een mooie theorie aan draaien.

...Jeanne...

En zonder overgang zijn ook de twee vriendinnen, Josine en Gracia, aanwezig.

Het was een aardige avond...

Woedend om Juffrouw Joosten, die alles bederft, die nu tergend staart voor haar rustend tikmachien, loop ik dan toch de deur uit.

Wanneer ik terug kom, leeg, overal overbodig, iedereen is aan zijn werk, laat juffrouw Joosten mij gaan zitten, dan zegt ze, schril:

- Mijnheer. Mag ik u even spreken?

Mijn hand wenkt naar den bezoekersstoel

- Het is niet langer uit te houden zoo.
- Wat is niet uit te houden, juffrouw Joosten?
- Dat weet u even goed als ik.

Bits is zij blijven staan achter de leuning van den stoel, dien ik haar heb gewezen.

- Druk u wat duidelijker uit. Ik kan u zoo niet volgen.
- Niet? zegt ze.
- Neen.
- O, destebeter.

Ja wat beteekent nu: ‘destebeter’? Mijn menschelijkheid, die meelijden had, verkilt. Ik ben alleen patroon.

- Ik zou wel wenschen, beste juffrouw Joosten, dat u ernstig bleef en aan het werk. Zonder die zenuwachtigheid.

Haat spant haar oogen. Slechts vrouwen kunnen haten. Slechts vrouwen kunnen haten en liefhebben - haar verbeelding gaat boven rede.

Superbe! keur ik. Superbe die blik. Nu vrouwentemmer zijn, om dit prachtig spel van redeloosheid met haar te spelen.

Maar ik ben een ruiter in het zand, Philine heeft mij afgeworpen.

Ineens staat Blok in de kamer.

- Pardon!

Hij wil heen.

- Blok!

Hij staat. Hij sart. De deurknop in de hand.

- Boort & Grootes vragen afrekening.

- Ja.

Weer sart hij. Waarom zeg ik hem dit? De brief ging door zijn handen, hij weet dus. Alle correspondentie komt het eerst bij hem.

...waar is juffrouw Joosten?...

- Tja! plaagt Blok. Ze is weg. Ze is weg hé? - En dan, met zijn vulgair pleizier:

- Zoo zoo! zoo zoo! ik kan je gelukwenschen, amice! Je vordert.

- Geen onzin alsjeblieft.

Hij kan niet ophouden. Hij begrijpt niet. Hij ziet niets van mijn drift. Zijn grappigheid moet eruit.

De handen wrijvend, dat ze zingen, dribbelt hij op z'n dikke beenen.

- Onzin? Wel! De vrouwen interesseeren zich voor je, kerel. Een leege man is als een leege stoel. Vrouwen hebben een horror vacuum.

- Doe me, verweer ik, tenminste het genoegen aan te nemen, dat ik op mijn kantoor...

Hij kijkt er mij eens op aan. Is 't waar? Zou het waarachtig waar zijn? En hij blijft vroolijk.

- O, treitert hij, een man als jij blijft buiten schot. Ik ken je karakter, old boy.

Zijn vuile gemeenzaamheid beklopt mijn schouder.

- Maar wat helpt het, man! Wat helpt het. De visch bijt. Je zit op de goede plek. Jij hebt die bepaalde manier van zijn - dat kan je niet helpen hoor - je bènt op die bepaalde, onbeschrijflijke manier - hè? - waaraan een vrouw bemerkt: die is het! Zij heeft een afzonderlijk orgaan daarvoor. De pot herkent het deksel. En wat je ook doet of niet doet, zóó is 't. Zóó is 't! - Gelukkige kerel.

- Dànk je!

- Jij goudzoeker, die niet vinden wil. Jij schalk! Jij collectionneur van vrouwenharten!

- Ik weet niet wat je bedoelt.

Hij lacht. Hij lacht om zijn eigen domheid. Hij vindt zich geestig.

- Wel, ik zou namen kunnen noemen, maar 't zijn mijn zaken niet.

- Dan zijn wij 't eens, zeg ik, en laat hem staan.

Juffrouw Joosten is terug gekomen. Blok wil nog wat zeggen. Hij had zoo erg nog wat moeten zeggen. Nu staat hij bij zijn deur.

- Tktktktk!

De jongen, met een telegram.

Iedereen ziet toe, als op een tooneel.

‘Philine’...

Philine!

‘Prego urgente mille lire, bacio’.

Bacio!

- Daar is dan nog een document, dat je zal interesseeren.

Ik duw Blok het telegram in de handen en vertrek.

XIV.

Slechts op de breuk glinstert het leven.

Ik ben de verwording ontvlucht. Pees, onze jonge ingenieur, heeft mij met het lorrie-treintje gehaald, tot diep in de kloof, waar zijn hut staat. Wij wonen daar nu samen. Wij wonen in blauw-drukken, becijferingen, staten, werklijsten, watergedruisch, het gulzig geklok der electrische pompen, die de fundeerputten droogslurpen.

Een hoos van rotsen rijst boven ons kleine huis. Smaragdgroen schuimen de kruinen in het kobalt der hemeldiepten. Wat is boven, wat beneden?

Pees' alarmeerenid telegram heeft mij verlost. Neen, gelukkig maakte hij zich te schielijk ongerust. Er is geen gevaar. Er is geen gevaar, wanneer wij er in slagen het laatste gietblok te leggen, dat als een sluitsteen onze stuwpoort toeknellen zal.

Ik leg hem uit:

- Geen zwaarte, geen massa... de lijn, de noodzakelijkheid, de spanning.

Taddeo zorgt voor het noodige. Uit zijn ruftigen rug-

zak pakt hij brood, een kluit kaas, het bloedig achterkwart van een geit, een fiasco oude chianti.

Bloed-fonkelend kraalt de wijn in de ronde glazen.

Taddeo drinkt mee uit een steenen blommetjeskom; wij hebben maar twee glazen. Hij heeft een gezicht als een nijlpaard: alles bek. Kleine oogen, kollend in een smal rimpelend voorhoofd. Daar begint dadelijk het stugge haar, het heeft de kleur van aluminium. Hij torst het kropgezwel aan zijn boezem als een zuigend jong.

- Salute, Taddeo!

Grinnikend steekt Taddeo de reeds leege kom naar ons uit. Hij heeft het vergeten. Hij is niet goed wijs.

- Salute, signori!

Dan gaat hij heen om hout te zoeken voor ons vuur.

Zaterdag, het werkvolk is naar huis, alle kroegen in den omtrek hebben het druk. Alleen in het grijze, met cement bemodderde machinegebouw klotst, kloddert, slaat, snuift, hamert bezigheid.

Daar binnen lijkt alles van zelf te gaan, als in een dier.

Pees heeft voorgesteld: of ik naar stad wilde?

- Ben je gek, kerel! Ik stik van steden. Ik stik van menschen.

Maar ik bind in, bezinnend:

- Neem me niet kwalijk, dat ik zoo uitval. Ik denk natuurlijk als een mensch alleen aan mij zelf. Heb jij, je leeft nu maanden in de wildernis, behoefte aan wat verkeer, wat leven om je heen, ga gerust.

En ik wek hem op:

- Neem een vacantie, Pees, nu de baas er is. Dat zal je goed doen.

Op zijn wijde beenen staat hij, te groote jonge kerel, en hij schroeft zich op:

- Dànk voor vacantie. Ik ben hier aan 't verboeren en het bekomt mij best.

Wij lachen in elkanders oogen.

Saam zijn wij de werken wezen kijken. Er is een langdurig droog zomertij geweest, de beken hebben niet veel water. Zonder onstuimigheid, helder alsof ze er niet was, spoelt de rivier over haar gladde keien. Ons cementwerk heeft hier en daar de rotsen geplombeerd, hun forteres sluit ons aan alle kanten dreigend in.

In gummi waterlaarzen doorplassen wij de rivier. Wat heeft hier alles onverbiddelijk zijn doel! Wat staan de dingen strak!

- Ken jij, Pees, zuiverder ingenieurswerk dan een boom? Zie hoe er, op de harde rots, nimmer een verder komt dan zijn aanleg. Geen leeft er boven zijn middelen, boven zijn kracht. Wat slijtsel zamelt zich vochtig in een spleet, de zaden wachten al en kiemen. Zaden zijn overal, maar al wat meer behoeft dan den toevalligen bodem, dien het vindt, dort af. Zoo komt geen struik, geen heester, geen stam, geen polletje van een primula of narcis boven de gestelde grenzen van zijn wasdom uit. Het lijkt of allen hun plek gekozen hebben, maar de plek koos hen. De plek koos hen, geen spruit gedijt tot plant wanneer de bodem niet de

sappen geeft. Hoe onverbiddelijk, maar hoe prachtig!

- Ja, zegt Pees ernstig. Je voelt het zingen. Het maakt rustig en herstelt. Soms zou ik wenschen, dat dit werk nooit klaar kwam.

- Je hebt nog lang genoeg voor de boeg, jongen! lach ik. Langer waarschijnlijk dan je lief zal zijn.

Zwijgzaam gaat hij mij door het plassende water voor. Ik ken zijn geschiedenis. Al zijn dwaze verwachting in een jonge vrouw. Als vrouwen vervullen wilden, wat wij van haar hopen! Enkel maar willen, enkel beproeven! - Hij leed geen ontrouw, geen verdrietigheid, alleen teleurstelling. Alleen ervaring, herhaalde ervaring, dat hij vereerde zonder reden. Niemand begreep, waarom hij met haar brak: het meisje was mooi, gevierd, van vermogende familie, een goede partij.

Boven ons, aan de helling, kleven de grijze dobbelsteenen der verlaten dorpen. Pees weet de namen, wijzend met den vinger, Taddeo heeft daarvan verteld: Taddeo was de laatst geblevene in een uitgestorven gehucht.

- Uitgestorven...?

- Er stonden twintig huizen. Op de terrassen was gras voor de geiten, er groeide een redelijke wijn. Naar hun eenvoudige behoeften, konden daar menschen leven. Juist leven. Menschen als schraal gewas tegen de bergen op, om bodem te zoeken voor hun wortel. Daar blijven ze dan tobben. Ze telen kinderen, klein van stuk, elke geboorte lijkt een waarschuwing: niet

verder. Misschien ook doet inteelt hen zoo krimpen, hen en de geiten, wier jongen, bij afwezigheid van nieuw bloed, gedurig schraler worden, minder rijk aan vleesch en melk. De huizen vervallen, de zonen, na hun militairen dienst, keeren niet weer terug. Met wantsenkoppigheid kleven de oude boeren aan hun rots. Geen vrouw wil daar meer heen, allen versterven ze, de een na den ander. Taddeo is niet goed wijs..

- Ik zag zijn monsterlijken krop.

- ...Hij is de erfgenaam van bijna alles daarboven en heeft ook nog wat grond benee. Misschien, wanneer ons werk gelukt, de stuw doet dienst, het water gaat omhoog, wordt hij een voor de streek vermogend man.

- Taddeo?

- Hij zorgt voor me als een kindsche moeder. Iedereen vertelt hij, dat ik hem rijk ga maken. Dan wil hij trouwen. -

- Trouwen! Taddeo?

- Hij ziet er als een zeventiger uit, hij is niet ouder dan veertig.

Ziedaar dan wel een afschuwelijk voorbeeld van mijn leer. Teniet gaat wat geen levenssap meer vindt. Nu wij, door ons waterwerk, de mogelijkheden gaan vermeerderen, dadelijk pakt zoo'n woekergewas weer aan, teelt voort.

- Ajakkes! Wie zal er aan willen! Aan Taddeo!

- Iedereen. Voor deze landen der armoe telt alleen vermogen.

Geruimen tijd plassen wij zwijgend voort, tot grooter diepte van het ijskoud water ons dwingt tot stilstaan. Zwellende naderen de rotsen elkander in een spitsboog; hun glinsterend druipvocht glijdt door de smaragden mossen; overal dorren de bloemvuurwerken der aloës. Het water wentelt om den korten hoek, het glimt, wielt, het schaaiert in wit licht. Daarginder schijnt het plotseling weg te vallen.

- Hierboven ligt onze eerste stuw, fluistert de jonge ingenieur, heimelijk alsof hij een vogelnest aanwees.

De daver slaat ons stil. Wij luisteren. Nu keeren wij getroffen weer terug.

In de hut zitten wij bij Taddeo aan. Als een hond schrokt hij het bloedig, half rauw vleesch, taai brood, aan groene schilfers kruimelende kaas.

Plotseling slaat het licht omlaag.

- De zon is achter den berg, zegt Pees. Laten wij buiten gaan, het is nog lekker voor een uurtje.

In een met stapelsteenen omwald klein weitje, sleepen wij lange stoelen. Zwijgende rooken wij onze sigaret.

Alleen de machine-keet kucht.

Na lange poos spreekt Pees:

- Menschen, die ongelijk te verwerken hebben, moeten naar de bergen. Tusschen hun gelijken stommelen zij, wonden zich aan alles. Hier ben ik veilig, in mijn spelonk. Geen beter kuur had ik kunnen vinden dan deze.

Behoedzaam laat ik het schuw wild van zijn vertrouwen naderen.

Hij bepeinst:

- Natuurlijk, de eenling, die niet past in de wereld, heeft ongelijk. Ik weet dat zeer wel. Zie in mij geen romantisch jongeling, bezig zijn menschenverachting te kweeken als een dierbare orchidee. Overgevoeligheid is mijn zwak, ik zie haar volstrekt niet als een deugd. Om te leven moet men durf hebben, en een huid, een dikke huid.

Dan:

- Ik zal u niet vervelen, mijnheer de Gouw, met mijn confidenties.

Neen, ik spreek niet. Ik spaar hem zelfs den hinder van mijn tegemoetkomendheid. Zwijgende steek ik hem het sigarettendoosje toe.

Wij rooken.

En hij moet het toch zeggen.

- Ook is het een zwakheid, gaat hij voort, niet te kunnen leven zonder menschen. Weinigen kunnen het harden. Zelfs Taddeo, hij leefde twintig jaar tusschen zijn druiven en zijn geiten, zelfs hij heeft het al dien tijd niet kunnen leeren. Zoodra zijn mogelijkheid zich opent, wil hij een vrouw.

...een vrouw...

...soms denk ik, hier zou ik het kunnen leeren. Alleen te zijn. In deze wijdte van bergwanden, water en zon voel ik mij vaak harmonisch en verlangenloos...

...het is nu stil. Een Zondag. Straks komen mijn menschen terug. Zij hebben hun bekomst geleefd aan herbergen en vrouwen. Verzadigd werken zij aan onzen beverdijk. Geen hunner ziet verder dan zijn weekloon en zijn werk. En mij ook overwint hun rhytme, zij geven het mij over, kameraadschappelijk marcheeren we in denzelfden pas...

...de stille maatslag blijft, duurt juist den Zondag over, wanneer zij weg om te brassen zijn...

...een enkel maal, verontrust, verlang ik naar hun terugkomst. Meestal ken ik de aanleiding wel: een brief, een krant. Iets van de wereld, dat zich met mij bemoeit...

- Zoo! doe ik opgewekt, wij hebben je nogal beklaagd. Die arme Pees in zijn eenzame bergspleet! Wij zeiden toen je noodkreet kwam:

‘Daar heb je 't, hij wil weg.’

- Niet vóór ik sterk genoeg ben, besluit hij, bijna fluisterend.

Blauwe avond, het licht verstilt om alle dingen. Forellen glippen in het schietend gewiel der rivier.

- Nu wordt het koud, wij gaan naar binnen, stelt de jonge ingenieur, zorgvuldig, voor.

Ik let op, hoe hij zich meester voelt, bestuurder van alles hier, ook zorgend, man van meer ervaring, voor mij, zijn oudere en patroon. Vertrouwend laat ik mij aan zijn leiding over.

Taddeo zendt hij naar zijn berghut; mijn dekens spreidt hij over het linnen veldbed uit.

- Welterusten.

- Welterusten.

Elk aan ons wandje van de kleine hut, gaan wij stil den weg onzer mijmeringen af.

Naar haar...

XV.

Morgen vijf weken sinds ik kwam.

Het water, plotseling door een wolkbreuk opgezet, heeft toch nog kwaad gedaan. Wij zelf werkten als polderjongens tot alles veilig was.

De dam ligt. Mijn dam. Mijn wil.

Pees, jeugdig opgewonden, heult met de aestheten: ik ben een kunstenaar!

Wij hebben als kameraden in het leed geleefd. Elkaar bij stukjes en beetjes alles uitverteld, en toen nog weer van voren af. Wij zwakke mannen.

Neen, hij is niet genezen. Wonden, die men zichzelf toebrengt, genezen niet. Alle avonden na zijn ‘welterusten’ legt hij zich tot het eender mijmeren neer.

Wanneer ik mij mijn hervatting van het zakenleven voorstel, huiver ik. Ik wil niet weg. Hoe zou het meisje Joosten nu zijn? Heeft zij zich werkelijk amoureus verbeten in haar patroon? Arm meisje Joosten!

Bus is nu toch ontslagen. Dezelfde reden. Blok heeft mijn afwezigheid gebruikt om hem af te danken. Zes maanden ontvangt hij nog salaris.

Mijn advies kwam te laat: de teeken juffrouw ont-

slaan. Zij heeft geen schuld, maar zij is de jongste. Zal zich gemakkelijker herstellen. Bovendien - neen, zij is niet van het soort, dat men behoeft te ontzien.

Met een beetje goeden wil hadden wij haar kunnen overdoen aan een bevriend kantoor. Jammer voor Bus! Ik wil toch zien, of er niet nog te plooien valt. Maar van hier uit mij bemoeien met de zaken... ik heb mijzelf, mijn nieuwe zekerheden te lief.

...Zekerheden...?

Philine dreigde op de thuisreis uit Sicilië hier te komen. Zij moest, schreef ze, toch langs. Het is de eerste maal, geloof ik, dat ik haar bepaald onheusch heb afgewezen. Heeft Pees gelijk? Is leven van-zich-af-slaan?

De arme jongen - hij kan alleen zich retireeren.

Ook Jeanne schreef. Zij schreef. Natuurlijk schreef Jeanne. Jeanne schrijft iedereen, het is geen onderscheiding een brief van haar te ontvangen. Zij schrijft periodiek. Gaat zitten, bedenkt aan wien zij haar hoogen nood zal uiten. Weet niet aan wien ze schrijft, - zou zij mij anders doorzagen over Pregel? Zij kan toch weten hoe het mij hindert, van hem te hooren. Dat kan ze weten, dat weet ze, maar ze schrijft. Ze rolt af als een kluw, aldoor zich zelf. Aldoormaardoor, aldoormaardoor, het zeurend spinnen van een rups. Moet ik ophaspelen wat de vlegel Pregel liet vallen?

O, het was een pikant geval! Over liefde hadden ze 't. En wat ik er van dacht, dat wou ze weten. Wat ik dacht over het ‘naturel’ der liefde? En of het in

haar ‘naturel’ ligt, ‘onnatuurlijk’ te zijn - begrijp ik wel - ‘tegennatuurlijk’ is dat misschien duidelijker?

Pregel beweert, stoutmoedig - o zoo'n oorspronkelijkerd toch! zoo'n schalk! - Pregel beweert: ook het ‘tegennatuurlijke’ behoort tot de ‘natuur’. Ha, ha, wat zal ik nu gaan zeggen? Daar zit ik, wat denk ik daar nu van? Hoor ik ze gnuiven? Hoor ik ze namen noemen, die er niet staan, maar die ik lees - ‘tusschen de regels’ heet dat? het lacht, het gnichelt overal. Zij wéét, doortrapte Jeanne, o, zij is knap genoeg, doch zij wil weten. Van mij! Ik moet het zeggen. Het jeukt, het brandt en ik alleen kan krabben.

Wat moet een braaf ingenieur-in-zaken met zoo'n uitrafelende blauwkous!

In lauwe avonden blijven de beekwanden frisch en sappig. Over den afgrond zwieren de blauwe veders der verwilderende olijven. Doornige aloë-spinnen kruipen geheimzinnig over de rots. Blauw kruid schuilt fonkel-oogend in donkere nesten. Is het er? Is 't er niet?

Komen daar nimfen aan de rivier zich drenken? Glanzen glippen - kunnen het flanken zijn? Het water murmelt, zoete vischjes springen naar een zoen.

Wie kent de geheimen tusschen licht en luwte!

Wij, twee mannen, staan luisterende stil.

Gaat nu gebeuren al wat sprook en heugenis verzekert? De blauwe hemel druipt als druiven. Hoog op de torens der rotsen tronen ontoegankelijke vogels.

Daar huilt een uil. De varens kreuken, de schrikkige ritsel vaart er door van een onzichtbaar bergkonijn. Veel gebeurt. Alles tegelijk. Een rijpe vijg valt diep, zoo diep, de put geeft geen geluid. Snipperen nog kapellen? Gonst een toevallige koelte door de dorrende kastanjes? Zaagt ge? Wat? Wat wilt ge dat ik zag? Niets, luister liever. Was dat een merel? Een schot? Schatert Taddeo zoo? Heeft hij geschoten of zien zijn wulpsche oogen de badenden in het water?

De jonge Pees is moeizaam geklommen over den berg van een dag. Een gedenkdag. Gedenkdagen zijn dwaasheid, men moet niet gedenken. Maar wie 't nu toch doet...? Van afgrond tot afgrond leek hij te storten, toch hield hij vol. Hij vorderde, hij rustte niet. En tegen den avond: ‘welterusten’ op zijn smal gespannen vouwbed, had hij het ruime uitzicht en zijn vrijheid.

Het meisje, zegt hij, is met anderen verloofd.

...met anderen...

Hoorde ik dat goed? Ik waagde niet te vragen.

- Verdomd! viel hij uit, ik zou de waarheid kunnen tasten en toch rampzalig zijn.

- Geloof jij, bracht ik te berde, om hem af te leiden, dat voor één man één vrouw geschapen zou zijn.

- Ja, dat geloof ik.

Er viel een stilte achter zijn schampere snauw.

- Maar voor één vrouw zijn alle mannen geschapen.

Misschien is daar toch beter waarheid dan zijn bit-

terheid meent. Laat ons licht-levend zijn... o, wie het vermocht!

Ik solde een avond met Jeanne's mallen brief. Ik schreef terug, in nimfen te gelooven. In heete saters, en Pan's hooglied op de rotsen.

O, wie het gelooven kon en dit geloof waar maken in zijn leven!

XVI.

Wij willen, ingewikkeld als wij zijn, teveel.

Zoo'n Pees verloor den sleutel tot zichzelf. En dan een zoekster als Philine... een verdwaalde als ikzelf...

Blok is een blok. Die heeft de waarheid in zijn zaken, zijn eten, zijn dik mingenot.

En Pregel, - hij is nu een groot man in zijn partij geworden - in zijn eerzucht.

Zelfs Jeanne, briefwisselende met een iegelijk, bezit een wentelende waarheid, een waarheid als een kwal.

De arbeiders aan de stuw werken naar onze aanwijzing, zij worden betaald, zij vieren Zondag. Meer zoeken ze niet.

Alleen Taddeo was een peuterige tobber; maar sinds hij kans ziet rijk te worden, naar zijn doen, leeft hij tevreden in zijn onsmakelijk trouwplan als een larf in een peen.

Pees plaagde hem met Amanda, onze werkvrouw voor driemaal 's weeks. Hij stak een spitsen, beslagen tong uit.

Amanda is een prachtig mensch met zingende heu-

pen, haar gelaat is een gouden amandel, haar oogen zijn paarlen, haar mond is een roos.

Op haar dagen worden de werklui feestelijk. Zij drinken met haar wijn, zij dringen om haar gunst.

Preutsch is zij niet.

Neen, Taddeo dankt. Zij is hem te gering, zij heeft geen centiem. Achter haar rug - zij is reeds niet meer te zien - braakt hij nog langen tijd zijn walging uit.

Blok schrijft: hij heeft mij noodig in de zaak. Als een schoolmeisje spijbel ik. Ik wil niet terug. Ik kan, antwoord ik sluw, hier nog onmogelijk worden gemist; hij moet mij het werk maar zenden.

De post brengt een rol teekeningen en cijferwerk, waar ik geen wijs uit word.

Ja zeker, ik moet terug.

Toch ga ik niet. Ik ga niet. Ik spijbel. Ik neem den tijd voor mijzelf.

En Pees, mijn zwijgende kameraad? Waarom zoekt hij geen meisje voor de hand? Ze zijn allen hetzelfde. Ze zijn wat een man van ze maakt - Maya.

Was hij een dichter, die verzen maakte, geen waterbouwkundige met zijn concrete taak, o zeker, hij zou er weg mee weten. Ontroeringen dichten naar de maan en vrouwengunst verbruiken als een grondstof. Zooals een vaardig timmerman planken verbruikt, magistraal, ongehinderd door hun eigenwilligheid, hun kwasten en hun was. Hem en zijn doel zou haar kleineeren dienen, en zijn gedichten zond hij haar uit ijdelheid als troost.

Och, arme dichter Pees!

- Waarom, vraag ik hem in een stillen mijmer-avond, waarom heb je geen vrouw genomen hier in je kleine huis? Wanneer ik weg ben, zul je 't doen, nietwaar? Ik wil je niet tot last zijn.

Hij zit te schemeren in zijn melancholie, hij antwoordt niet.

Kan ik meer zeggen zonder onbescheidenheid? Moet hij mij niet reeds grof vinden met mijn - ja, manlijk - advies?

Nu lijk ik Blok. 't Is om pijnlijk te lachen. Ja, ik lijk Blok: dat doet de afstand: Blok - ik - hij.

Welk een uiteengerammeld mechaniek ben ik! Ik kan alleen nog wentelen zonder nut.

Waarom zal ik Blok niet schrijven, dat ik kom? Vooruit! Alleen de domme bezigheden, die ginds mij wachten, geven mij houvast, spil en zin. Ik zal Blok schrijven.

Doch ik schrijf niet. Ik spijbel zonder vreugd, ik vegeteer. Ik leef met Pees in zwijgende gemeenschap. Ik zie het stoeien van Amanda met de werklui, Taddeo braakt zijn tong zoo ver hij kan.

De heerlijk onverschillige rivier spoelt zingend langs het weitje. Forellen springen. Een dikke kastanje volbrengt bedaard van tak op tak zijn geleden val.

Het groen raakt vermoeid, alle varens zijn reeds tot rul goud gedord. Langzaam nadert de kruidreuk van den herfst.

Pats!

In onze effenheid valt het projectiel van een plotselingen brief.

Zij schrijven beiden: Josine en Gracia. Een dialoog, zij stoeien over elkanders woorden.

Als alles uit is, heb ik dit begrepen:

Zij willen een vacantie in de bergen. Klimmen en tochten maken, veel lucht, veel melk, gezond worden. De prof heeft haar schandalig lang vastgehouden, zij stinken naar laboratoriumdampen...

...het staat er: stinken - wat een woord voor vrouwen!

En is er in onze buurt geen zindelijk, klein hotelletje? Boter, frisch brood, vruchten. Al wat naar buiten ruikt, ze snakken ernaar. Spartelen in de rivier - is het nog niet te koud? - ze willen ook forellen hengelen en springen, ze willen - dat is Josine - de wijde ruimte in haar armen houden.

- Is er een hotelletje, Pees, voor al die levenslust?

- In Flöschen.

- Wij kunnen ze hier nemen? insinueer ik. Wij laten - bedoel ik - een hut voor ze bouwen in het weitje.

Hij stemt niet toe. Maar zakelijk komt hij toch met een voorstel:

- Een mooie hut staat nog boven, bij Hochau. Zeven maal vier, demontabel.

- Prachtig.

- Die kunnen wij ook daarginder laten staan. Mochten de dames dat liever willen...

Ik regel alles als een feest.

- Neen, zeker niet, wijs ik af. Bij Hochau ligt de dam, die snijdt daar leelijk in het vergezicht. Wij zijn, wat ze ook kletsen, barbaren, Pees! Die keet halen we dus morgen uit elkaar, timmeren haar bij, geven het hout een lakje, zoeken de mooiste plek in onze eenzaamheid.

Zijn oogen verdenken mij van dingen. Ze glanzen even op, versmeulen weder in hun mijmering

- Pees, zeg ik toch, wij moeten elkander goed begrijpen.
- Zeker...

Meer bewust, herneemt hij:

- Er is geen misverstand, geloof ik.
- Die meisjes zijn kameraden van elkander. Ook van mij.
- Gaat mij niet aan... laat hij zijn activiteit weer zakken.

Maar nog eens - een grapje - beproef ik hem goed te doen begrijpen.

- Vrouwen als die twee hebben ons niet noodig, kerel. Wij mannen zijn een overwonnen standpunt. Wie eenmaal kraamheer geweest is, weet wel hoezeer overbodig. Maar zulke als deze, dit nimfengespuis, kan bepaald krenkend worden.
- Dus, stelt hij gelaten vast, morgen halen wij de hut.
- En bidden kracht om den smaad te dragen.

Zoo dan. Ik schrijf mijn brief: zij zullen welkom zijn.

Pees, met drie man, gaat er op uit - een klim, een gevaarlijke hijschpartij - om dat houten ding daar van de rots te halen. Langs de rivier sleepen ze de schotten stroom-af.

Ik kies toch liever de plek op eenigen afstand, om het werkvolk.

En allemaal aan den gang. Zelf knoei ik een rustieke galerij, breed, om in luie stoelen uit te liggen. Pees heeft nu ook plezier. Wij bouwen als vogeltjes in de Mei.

Drie dagen later: daar zijn ze. Pees heb ik naar het stationnetje meegesleept, ik kan, zeg ik, zijn hulp niet missen voor het transport.

Vroolijke electronen springen over. Het wordt een goeie tijd!

Onze nimfen beleven alles voor het eerst. Zij zijn gloednieuw. Zij zijn benieuwd. Zij hebben nog nooit een stationnetje gezien. Met klimrozen in tweeden bloei. Met een buffet en een krantenkiosk. Met blauwe platen van Rigi-Kulm, met gele van Graubünden. Nog nooit een kruier met slappen ronden hoed en een gekookten nek, een kruier, die een vènt is. Hij waagt zijn kans bij vrouwen, bij onze vrouwen, bij de dames. Zijn kooloogen lachen, doen lachen.

En iedereen vroolijk om zijn eigen reden.

‘Gasthof zum Hirschen’. De rots lekt. Het marktje. En de kerk die altijd net uitgaat. Dat is een nering hier! Boerinnen, ze lijken grijze nonnetjes. Boter. Kwarteltjes met hun bloote boutjes. En versche vijgen, roode en groene.

Om Pees, mijn jongen blonden Pees, die een hoofd grooter is dan een man, zetten ze groote oogen, die ergens aan denken en weer weg gaan naar wat anders. Wij hebben ons met een auto uitgesloofd - zij loopen liever na de beenverstijvende reis. Een voor een loopen we, zoo en weer zoo, nooit is er samenstel in onze groep. Dan moeten ze zoo noodzakelijk aan de vijgen. Waar is Josine? Pees heeft zich waarlijk met Gracia in gesprek begeven: waar is Josine? Waar is dan toch Josine?

Josine heeft een steegje gevonden, een steegje tusschen twee muurtjes.

Ik blijf, de impresario, met Pees.

- Hoe bevallen je de femmes savantes?

Pees geeft geen antwoord. Hij schijnt op een antwoord te moeten bezinnen. Zijn oogen blinken als amethyst. Hij denkt en kijkt ermee tegelijk. Hij leeft in zeven werelden.

Zou hij los komen, die jongen? Me dunkt het wordt wel goed.

Waar blijven nu de beloofde lorries?

Over ons lorrietransport zijn de dames onderricht. Een feestnummer. Een wonder. Waar zijn ze dan? De lorries zijn nog ver.

Het auto'tje rijdt met enkele bagage.

- Nog wel een uur voor we aan de lorries zijn.

Toch willen ze loopen om uit de kreuk te komen. De wereld is een kermis. Rare brooden. Klompen. Een opengespouwen kalf. ‘Gasthof zur Ruhe’.

- Hier koffie?

In een tros vergaderden wij voor het trapje van ‘Gasthof zur Ruhe’. Zullen wij? zullen wij niet? De waard komt ervan naar buiten. Wel koffie. Geen koffie. Wel koffie. Hoeveel neuzen dan, wel koffie?

Iedereen wil ineens verder.

En de waard ons nakijken, nijdig en beteuterd.

Klimmende weg. Trapjes om af te korten. Muurtjes, vermolmd van vetplantjes en varens. Bloemen anders dan bloemen overal. Weet iemand daar nog iets van? Pees slooft zich uit met een kliekje botanische kennis. Hij moet het weten, hij is het langst van allen hier. Maar een vergissing kost hem zijn crediet. Trouwens, het berggesteente wordt nu interessant. Iedereen is op de hoogte. En zwaar. Vakmenschen op excursie.

Kijk!

In een verrukte klap slaat Gracia de handen in elkaar. Van ginds heel hoog hangt het witte zijden kwastje van een waterval omlaag.

Josine pijlt een vingertje in de ruimte.

Groot, nieuw is de wereld. Vol wonderen.

Een kuddetje koeien bengelt ons dwaas troepje overhoop. Een bruine blijft staan, wandelt, verachtend en geducht, voorbij. Overal schudt het vee zijn zilveren klankjes van de dansende halzen. Een vaars blijft achter om wat te doen. Eindelijk een herdertje met een verslonsten tak.

- Is hij niet bang?

- Oei oei! roept het jong.

De vaars op een holletje. Tjinge tjinge tjinge.

En vliegen. Klevende vliegen. Hartstochtelijk zoenen ze onze handen, onze halzen.

‘Osteria bella vista’. Alweer een herberg en nu toch de koffie in dikke, druipende kommen.

Pees onderwijst de bergformatie, geeft de verre dorpen hun naam, heeft van cubisme verstand. Hij fonkelt. Ik voel mij vaderlijk toezien.

De Osta. Ze is nieuw, alles aan haar is nieuw, ruikt nog naar Vernis, zij is vandaag geboren. Wat taaltje spreekt ze? Wat draagt ze voor halsdoek, voor lap om het hoofd, wat voor schort met oranje strepen? Is zoo'n schort te koop hier in de buurt? En hoe oud zou ze wel zijn? ze is dertig, ze is vijftig. Haar handen - kijk, haar handen zijn van oud leer, oude handschoenen zijn het, verdroogd, verrimpeld. En leuke, groote sloffen dat ze heeft. En er bloeit nog digitalis in haar tuin, goudsbloemen, stokrozen zelfs, papieren bloemen, die alleen nog maar bestaan op een prentje. Een fleschkalebas hangt te zwellen in haar pergola - nóg een - daar heel ver in het verflenste bladerlicht nog een!

- Arrivederla! en allemaal handen.

Ons lorriespoortje is koninklijke trein. Dikke varenkussens, zelfs iets als een draperie over de ijzeren randen. Federico, het paard, draagt een gewei van takken voor de vliegen. Wij schikken ons als voor een pic-nic, wij twee mannen samen in de tweede wagen, omdat de dames samen in de eerste zitten.

Is Pees weer stil gevallen? Zijn oogen maken mij ongerust.

Hij bijt zijn onderlip en staart naar Josine.

Taddeo is er ook, hij heeft de bagage in de derde wagen gezet, zelf loopt hij op zijn sleependе zolen achteraan.

- Dat is Taddeo.

Hij grijnst verrukt.

- Is dat Taddeo?

En Taddeo is Amerika in het jaar toen de nieuwe wereld begon.

- Grüss Gott, Taddeo!

- Ciao! moet je zeggen.

- Ciao! ciao Taddeo!

Taddeo grijnst. Taddeo krijgt een hand. Nog een hand. De hemelsche zaligheid overstroomt hem.

Hij wil met onze vriendinnen trouwen, zoo maar met allebei. Een vrouw is trouwen.

Verrukt presenteert Taddeo zijn bruigomsarm en steekt zijn tong uit.

Achter het rommelend treintje loopt hij nu wat te pruttelen van zijn plannen. Hij meent het ernstig, zijn lippen prevelen cijfers.

Het paard klopt, of het mank is, met zijn eene losse hoef. Sepp, de Tiroler, er naast; wij noemen hem Cêpe, om zijn groen hoedje met het veertje.

- Ciao Sepp!

- Freilein!

Sepp is geboren. Sepp bestaat. Ook zijn bestaan is

verdubbeld - wat hebben de menschen allemaal vandaag? Hij heeft een roosje aan het topje van zijn zweep. Iedereen is blij met onze gasten. En Pees, herwaakt, weer aan het openbaren van het landschap of hij het had gemaakt.

Naast hem, mijn beenen toegevouwen op het stugge kussen, denk ik aan alles gelijktijdig, Philine, Jeanne, de zaken die mijn tegenwoordigheid vereischen, en wat de meisjes zullen vinden van de bergen, van al dat groen nog aan de sijpelende wanden, het smakkend hoefgeklepper van het paard en hoe de hut bevallen zal.

Wat ruikt dat!

Onze gasten zwelgen de lucht als een odeur, met open longen.

Ik zie haar met een vaderlijk pleizier, waarin toch iets is van onstichtelijke benieuwdheid. Hoe jong zijn allen! Ook Pees, die zijn tong terug heeft en zijn amethisten oogen.

Ben ik nu ook zoo jong? Of meer iets van 'n belangstellend sater? Pan-gastheer, te groot, te wijs, en ook te oud voor een actieve rol?

Ik barst haast in gejodel: holdrio ho! Welk een figuur! Maar ja, ik ben er, ik ook, ik werp mijn nummertje in dit ganzebord des geluks. Ik, chef der firma Blok & de Gouwe en al de rest, ‘uomo importante’ zegt Amanda, de werkster, met een oogje op mijn appetisante buik, ik zoetjes amoureuselijk ontstemd! Om welke vrouwen, de hemel vertroost me! Wel, ik heb

schik. Ik heb onstichtelijke schik in mijn belachelijkheid, in onze, ons aller kraaiende belachelijkheid.

- Rrr! rrr! rrr! rollen de wagentjes.

Onze nimfen hebben pret.

Sepp spant het paard af; Pees heeft hier - een vernuft-spelletje van hem: wij mannen der techniek hebben onze eigen geestigheid - het baantje als tobogan geconstrueerd. Een afloop, en een oploop voor de halte.

- Accelerando!

Als op ski's glissen wij omlaag. Taddeo blijft beteuterd en bedrogen aditer. In een pretje staan wij voor ons huis.

- Hier wonen we nu.

Goudvinderskamp - vacantiekolonie - jacht - frisscher, fröhlicher Krieg - leven!

De femmes savantes - haar lijsterkooi opgehangen boven onze hoofden, raakt van gekwetter niet stil. Waarom zijn menschen ernstig? Ernstig zijn: roesten, doodgaan, begraven worden.

Baden in het ijskoude stuw-bekken, forellen lanceeren, zwoegend klauteren over den hoogen zolder van onze vallei.

...Pees...

...Jongen waarom ben je zoo stil?

...Ja, ik weet wel...

Wanneer ik op hem let, glimlacht hij als een doovend vuur.

- Old boy! bemoedig ik, mijn hand op zijn schou-

der. Maar ik heb het wel zien haperen. Het instrument is weer ontstemd. Josine? Gracia? Mogelijk wel beiden. De ongeneeslijke blaag! Welk een raadsel, waar hij aan plukt en rukt, zonder te kunnen ontwarren. Hoe voel ik mij wetend, oud en wijs.

...Gracia? Een ochtend is hij alleen met haar op stap. Ernstig keeren ze terug, hun gezichten hebben de sphinx aanschouwd.

Dus Gracia... waarom niet Josine?

Weet hij dat zelf? Kennen wij Hermia en Helena uit elkander?

Nu heeft zij hem dan verteld van dat andere, het onverbrekelijke? Of enkel haar hand op zijn schouder doen rusten, zeggende: ‘Neen, mijn beste lieve jongen, niet dat’?

Zorgelijk blijf ik op hen letten. Zij zijn kameraden beter dan ooit te voren. Zij hebben samen een ernstig verdriet.

Allen gaan wij langs elkander met bedrukte gezichten, zelfs ik ben adolescent. Leven, wat kinderlijke dwaasheid!

Vandaag hebben de mannen weer Amanda, die onze wasch is komen doen. Aan de beek floddert zij schuim en leefpret om zich heen, alle vischjes komen snaaien van haar zeepsop.

Tonio, de machinist, gaf ik vanochtend de kans. Hij zag er zoo prachtig uit in zijn zwarte koordfluweel, een rakker van een kerel, saffraangeel, pezig, dun en sterk als staal.

Meer dan wel mag loopt hij van zijn vuren weg: al driemaal heb ik hem bij ons huis ontmoet. Ik zie hem aankomen, maar de berisping wil niet lukken. Waar haal ik het recht vandaan te berispen!

Morgen koopt hij voor de schoone Amanda een zwarte alpacca doek met roode roosjes en groene blaadjes. Hij gaat met haar dansen en de rest. Zoo'n zwarte, glimmende kater! Zie hem strijken aan zijn knevels: - als ik het hart heb, wat te zeggen, brutaliseert hij mij. Hij is in zijn recht, ha, wat is hij in zijn recht! Hij draait nogeens om mij heen in zijn begeerte om mij uit te lokken. Hij staat zijn mannetje vanmorgen. Laat niets hem te na komen. Tja, ik zie het wel, hij wil uitdagen, vechten, zijn kracht beproeven.

- Als iemand vandaag een oog slaat naar Amanda, zeg ik Pees, komt er moord en doodslag van.

Ik snijd midden in zijn gedachten:

- Waarom niet!

Onze gasten verschijnen niet aan onze tafel. Boven blijft alles stil. Zij hebben nog wel wat, heeft Josine gezegd en Gracia heeft hoofdpijn. Misschien gaan zij samen wat wandelen.

Samen.

...twee dagen...

...drie...

Tonio is uit geweest met Amanda. Hij heeft gevochten in de herberg.

Tonio's oogen blinken.

Met moeite hebben wij onzen machinist uit het

arrestantenhok gekregen; we kunnen hem niet missen. Er zitten twee weken voor hem op.

- Ik had den vent een por in zijn donder moeten geven, dat hij er niet weer bovenop kwam.

- Waarom, Tonio?

- Om tòch, zegt Tonio en keert zich onhebbelijk af. Er valt niet met ons te praten. Wat weet ik, cijfermeester, van zijn instincten!

Boven blijft het zoo, blijft het zoo. Stil. Nog een dag.

Ineens komen ze met valiezen en riembagage. Daar zijn ze.

- Wat is dat nu? Gaan jullie weg?

Pees ziet toe, zwaar zwijgend.

Geen handdruk. Geen woord.

Verloren blijft mijn jonge collega achter, wanneer ik het beleefd geleide geef van den gastheer, dien langen weg terug naar het stationnetje.

Thuiskomend, vind ik hem in donker.

- Welterusten!

- Welterusten!

Afkeerig haspelt hij zich in zijn gemijmer.

XVII.

...Juliaan Pregel...

Wat drommel heb ik met Juliaan Pregel te maken...

Hij wel met mij, zoo schijnt het. Hij heeft met mij te maken als een vlieg met een slaper. Hij is er. Is er met zijn pooten, zijn zes kleefpooten. Met zijn kribbelig zwartharig lijf, zijn waterige vliegvliezen.

Zijn vleugels zijn als kinderhersens, men kan er niet naar kijken.

Hij is er met zijn ongeduur. Hij moet wat van me, aldoor moet hij wat van me, hij kan niet leven zonder wat van me te moeten.

Ik ben zijn aas.

Want Jeanne, Jeanne schrijft over hem. Wat schrijft Jeanne?

Jeanne schrijft een langen, langen brief. Waarom aan mij? Waarom schrijft Jeanne aan mij, niet aan een ander? Ben ik aan de beurt vandaag? Heeft zij de stemming - wie ging vóór, wie volgt? - aan mij te schrijven?

Weerloos ben ik op dien afstand. Zij kan mij schrijven wat zij wil. Haar brief ploft midden in mijn lande-

rig besef - jaja, ik weet het immers wel, menschen laat mij toch met rust! - dat het werk hier voor mij is afgedaan, dat ik best naar huis kan, naar alles, alles terug.

Pees put zich uit in zijn dwaas, reden-loos verdriet. Het is iets zonder bestaan: een baak, en men verbeidt het keeren zijner flikkering, maar de lichtwachter is gestorven, zijn vuur zal niet meer schijnen. Niets kan hem troosten, wijl zijn verdriet denkbeeldig is, zelfs opgehouden heeft in negatie te bestaan. Herinnering, als een uit-gewerkte zalf, gaat steken en het verband verkorst.

De post brengt brieven, - vroolijke Postino! Zingende nadert hij, van hoog, van honderd treden, een bode, die weet dat hij goede boodschap brengt.

Maar hoe kan hij dat weten, hij zoekt alleen de fooi, die wij hem blijven schenken uit slapheid en uit hoop.

Verduiveld hoog daarboven, in het landhuis van een groot heer, die vergeten heeft, dat hij het bezit, woont met den tuinman een versleten gravin uit Lithauen of daaromtrent, niemand weet om wat reden van haar land vervreemd, een leeg insect en 't lijkt alleen nog levend, - die woont daar nog, zich voedende met brieven. Dank zij haar, zakt Postino zoo vaak er post is ook voor ons de steile zigzag af, wel zeker van zijn doel, zijn onmisbaarheid voor menschen van ons slag, gelijk een bakker of een slager, en dubbel daarvan verzekerd wegens onze idiote fooi.

Pees en ik zien elkander in 't gezicht, wij zeggen:

- Daar is Pepino!

- Ja, daar is de post.

En zwijgen plotseling of we elkaar beleedigd hebben.

Ik, zeer als een gevilde, hoop dat er maar niets voor mij zal zijn. Geen aanmaning van Blok, geen roman van Philine, gezeur nog altijd over dat teekenmeisje, na Bus weer in een onzer andere employé's verslingerd. Ik kèn het, ik kèn toch alles al. Eenmaal heeft juffrouw Joosten mij geschreven; zij durft, op dezen afstand, duidelijk te zijn. Wanneer ik terugkom, zal ik haar moeten missen bij mijn werk. Menschen hinderen elkander met hun dierbaarheden nog het meest van al.

Pees hoopt en vreest bericht van onze tweeling. Het wonder, dat zijn manlijke graviteit dit dubbelgesternte uit elkaar zal voeren. Hij hoopt en vreest... wie harer?

Inmiddels is Pepino reeds benee. Een geitensprong zijner naakte knieën en omwikkelde laarzenbeenen zet hem neer op het weitje voor ons huis.

- Dammi, Pepino!

- Signore! - Prego Signore - Signore, tante grazie!

Voor hem is het al weer uit. Hij heeft zijn fooi, een glas chianti, hij slaat het in zijn wijden mond als een baggeremmer om, hij veegt zijn knevel, hij is reeds weg.

- Salute, Signori - buon giorno!

- Giorno, Pepino!

De krant, - een stapel ligt nog in het bandje binnen -; een vaktijdschrift voor Pees.

Voor hem geen brief.

Als ware een ramp, die onvermijdelijk scheen, niet gebeurd, zoo kijkt hij. Hij kijkt naar de lila enveloppe in mijn hand.

- Jeanne... denk ik, geprikkeld.

- Een brief van een vrouw, denkt hij.

Laf loop ik er mee naar binnen. Wat heb ik te verbergen? En Pees hoor ik, op zijn spijkerlaarzen, het pad opknerrelen naar de machineloods, waar hij niets te maken heeft.

Jeanne schrijft:

‘Je zult er van opkijken: Juliaan gaat trouwen!

't Is er ineens, geen sterveling wist ervan. Everdine de Latere van Saemsfoort, - oude adel, veel geld.

Wat zeg je? Heb je nooit anders van hem verwacht? Ja, Pregel weet te leven. Hij bouwt zijn carrière naar een plan. Geld, goede parentage, dat hebben allen geweten die hem kenden. Maar een snoes van een freuletje, nog geen twintig, ik zeg je: een bééldje!

Geen onzer kende haar. Gister, op een intiem fuifje, werd zij ons voorgesteld: Dorry Jonkers - je kent haar niet - Toos van Galen - haar heb je ontmoet, denk je nog wel eens aan haar? - Josine en Gracia. Zij zijn vol van den heerlijken uitstap daar bij jullie en verzoeken de groeten. Er waren nog meer menschen, die je niet interesseeren. Als jij bijtijds terug komt

- is 't alhaast niet drie maanden? - nood ik je op de bruiloft. Maar je moet haasten. Juliaan zegt: vóór den afloop van het kerstreces, met huwelijksreis en al. Wat zal hij pronken in de Kamer als triumfante bruigom!

Had je het van Pregel - je màg hem niet, daar heb je ongelijk aan - gedacht? Rijk, goed geparenteerd, van adel zelfs, maar ook: zoo jong, zoo'n schàt! We waren allen gecharmeerd van haar.'

Pees komt terug. Hij hoopt dat ik nog iets zal zeggen.

- Sommige menschen, preek ik, aan het eind van de gezwollen stilte, sommige menschen weten precies wat ze van hun leven zullen maken. Waar halen ze de zekerheid vandaan. - Ken je zekeren Juliaan Pregel?

Hij licht het hoofd, laat het weer zinken. Hij schijnt niet te begrijpen.

- Kom kerel, spreek ik, opstaande, bemoedigend, het kan je ook niet schelen wat die Pregel doet en wat ik erover heb te kletsen. - Josine en Gracia zijn vol lof over onze buitenpartij. Zij laten de groeten doen, maar ik ben er niet zeker van of de bode wel opdracht heeft.

Volgenden ochtend komt de kaart: 'de heer en mevrouw'... wederzijdsche ouders hebben de eer...

Heer in den hemel, wie heeft er ooit van den heer en mevrouw Pregel gehoord! Zonderling dat zoo'n kerel ook ouders heeft. Ze wonen - wat dóén ze? - in Zwammerdam.

Tegelijk schrijft Blok. Boos ditmaal.

Ja, ik moet een eind aan mijn gelummel maken. Dan maar meteen.

Terug.

Naar alles.

Naar juffrouw Joosten, die ik niet houden kan. Naar de kwestie Bus... of hoe heet de gelukkige opvolger? Naar Philine's avonturen, zij is weer op weg naar huis.

Weten is een verkeerde gewoonte.

Aan het station drukken we elkaar de hand, Pees en ik, zwaar of wij saam hadden verkeerd in doodsgevaar.

XVIII.

In het glazen teekenkamerlicht zwemmen de aquariumgestalten der bedienden. Juffrouw Drees maakt blauwdrukken. Wiegelend met haar klein donker hoofd je, speelt zij het kind. Achter de deur van Blok, mijn deelgenoot in conferentie.

- Juffrouw Joosten...

Afwijzend, patroon, reik ik het bleeke meisje de lijsten, die zij moet copieeren.

Bij mijn binnentreden heeft ze gekeken, zooals Pees keek, wanneer Postino kwam zonder een brief voor hem.

Wat moeten menschen toch van elkaar! Geven we elkaar geluk? Zijn wij 't geluk voor elkander? Het eenige?

In Philine's Prima Novella - o Boccaccio! - heb ik daar meer beteekend, ik? En wanneer morgen-den-dag Pees en dit wezentje - ze is toch wel lief met haar bleek, melankoliek gezichtje - wanneer zij ‘elkander vonden’...?

Gister, aanstonds van den trein, hebben wij samen dik gegeten, Blok en ik. Hij was ook vol van Pregel, verwonderd mij reeds ingelicht te vinden.

Hij vrat gepreoccupeerd gebonden soep, tarbot, biefstukken met doppers.

Griesmeel. Kaas. Peren.

Ja, hij zat er mee in.

- Nu moet je eens luisteren, begon hij, ten laatste.

...Pregel...

...ja ik weet, hij is geen vriend van je...

- Ni cet excès d'honneur, ni cette indignité!

- Ik ben niet klassisch aangelegd.

Dom lachte hij.

- Pregel interesseert mij niet, stelde ik, toch gehinderd, vast.

Blok werd wijsgeerig.

- Ieder richt op zijn wijs het leven in. Zooals je het bedje spreidt, zoo moet je slapen. Ik voor mij, ik zou bang zijn, op zijn leeftijd... niet? - Maar als hij het aan kan, zoo'n jong, mooi ding, des te beter.

Koffie. Sigaren.

- Benedictientje? Fine?

- Graag kummel.

- Geef mij dan een citroentje, beval hij den bediende.

De bruine zaal vol afterdinner-rook en zwetserig rumoer. Mannen met roode koppen.

Aandachtig keken wij toe op 't schenken van den likeur. De kellner met zijn blaadje ging.

- Om 't je maar dadelijk te zeggen, kerel - wensch me geluk.

Hij stak een hand over de tafel, die mij, hetzelfde

oogenblik toen ik zijn bedoeling vatte, een vies voorwerp toescheen.

Zonder verstandhouding schudden wij elkaar de handen.

- Tja... zeide hij, langzaam zijn hand weer intrekkend. Mijn huishoudster; mevrouw Egelsteen.

Ronde, propere weduwe, die Bloks kamers deed en zijn wasch verzorgde.

- Je had een slechter keuze kunnen doen.

- Nietwaar? hapte hij tevreden toe. Op mijn leeftijd. Ik ben niet jong meer, een man van zekere gewoonten.

Een kleffe behoefte stalde hij dierbaar uit.

- Zes jaar hebben wij alle lief en leed gedeeld. Lief en leed mag ik zeggen. Nooit was haar iets te veel. Zij was bescheiden en eerlijk.

Mijn huis ziet er proper uit, mijn linnengoed is in orde. En zij bezit de zeldzame gave, er niet te zijn, wanneer haar tegenwoordigheid zou hinderen.

- Een zeldzame gave, gaf ik toe.

- Ja, ouwe jongen, hernam hij met onsmakelijke vertrouwelijkheid, jij weet wat een jongezellenhuis is. Er komt wel eens een meisje. Jou hoef ik niemendal te vertellen.

Tegelijkertijd grepen wij naar ons glaasje.

- Santjes!

- Proost!

- Was wir lieben!

- Op je goede voornemens.

Dwaas dronken we, twee houten poesjenellen. Opgelucht hernam hij zijn weduwnaarsbeklag.

- Zoo'n vrouw is eenzaam. Wat heeft ze aan haar leven. Vroeger was ze getrouwd met een wereldreiziger. Boodschap: of zij eens op het kantoor wou komen. Daar had je 't. Met man en muis, bij Formosa. - Tja.

- ...

- Wij verstaan elkander goed. En de wilde haren gaan er zoetjes aan bij mij uit.

- ...

- ...Ik weet niet of je me goed begrijpt, amice. 't Is ook een soort verzekering tegen ongeval. Een kind ben ik niet, toch heb ik eenige malen in mijn leven moeite genoeg gehad weer los te komen. Ja, dat is het risico der liefde. Sans lendemain, maar 't gaat niet altijd gemakkelijk.

- Het lijkt mij heel verstandig, stemde ik in.

Toen werd hij vroolijker.

- Je zult het niet gelooven, maar dat engagement van Pregel - bij alle onderscheid, begrijpt dat wel, hoed af - heeft ineens alle dingen hun beslag gegeven. Je denkt er niet over, plotseling is 't zoo ver. Zooals je, wanneer een van je tijdgenooten sterft, plotseling over den dood gaat tobben.

En somber-wijs daarop:

- Wij zijn allen ter dood veroordeelden, m'n goede man.

- Dat zal wel, ja.

Ik werd mij bewust van een onbegrijpelijken ge-

dachtesprong. Van Pees naar Philine. Wat moest dat? En Blok hoorde ik ergens berustend zeggen:

- Vóór je 't weet, zit je erin.

Weer stak hij zijn hand uit.

- En dus, je kunt me gelukwenschen.

- Dat doe ik van harte, antwoordde ik meer positief, nogmaals schuddend aan die als van leer gemaakte hand.

De weduwe en de dood - een paraplu zonder regen.

Maar deze zwaarmoedigheid had mij somber gemaakt, ik tobde over samenhangen, die ik niet bij elkaar kon brengen.

Gister was dat.

Vanmorgen heb ik Goos & Fenkel, die praten kwamen, aan Blok overgelaten, hij is meer koopman dan ik. De conferentie paukte op de deur. Juffrouw Joosten's machine hapert weer, de typen lijken in het lint te spitten..

- Tk!tk!tk!

Soms blijven ze steken en 't is of alles op iets wacht.

- Neem een nieuw lint, juffrouw Joosten. Dat ongeregeld getik is niet om aan te hooren.

Zij haat mij. Ik ontstel van haar gezicht.

- Rrrr! - telefoon.

- ...ja, Jeanne, ik ben terug - gister. - Bij mij?... ja graag - natuurlijk - vanmiddag dan.

...waarom... waarom...

- ...Nee... nee... volstrekt niet. - Goed, wij zullen nieuwe thee probeeren.

- Kan het niet kalmer, juffrouw Joosten? Ik hoor m'n eigen woorden niet.

- ...Zeker, Ja, ik stond er van te kijken. - Adieu dan. Adieu! -

Wat moet Jeanne, en waarom zeg ik haar niet af?

Voelt zij zich ook geinspireerd door Pregel?

Toch vind ik het niet eens onprettig dat zij op de thee komt, ik vind het onprettig juffrouw Joosten als getuige te hebben bij onze afspraak. -

Gaat ze nu eindelijk weg om een nieuw lint?

Gaat ze...

Bij de deur hunkert een tragedienne.

Af.

Is 't om te lachen? En als 't niet om te lachen is, wat dan? De conferentie buldert aan mijn deur. Wat gaan die menschen te keer! Straks komt mijn compagnon tevreden binnen, blakend van menschenkennis. En zouden Goos & Fenkel geen menschenkenners zijn? Zij doen toch groote zaken.

...Philine...

...wat moet Philine van mij?

Zij lijkt te leven om mij heen, iets hinderlijks dat men niet ziet.

Waar is ze op het oogenblik? Hoe waren haar laatste berichten?

...en weer die telefoon...

- Wat blieft u?... ja, hier De Gouwe. Daar spreekt u mee. Persoonlijk, ja natuurlijk. Wat wou u anders?

Mijn bank. Telegram van Philine, om geld. En aan

de bank, omdat zij mijn adres niet weet. Zij weet niet of ik weer tehuis ben.

- Waar vandaan?

- Waar vandaan, zegt u?

Omslachtig haal ik het telegram binnen, bij losse woorden en gespelde letters.

- Wààrvandaan zegt u?

Klinkt dat als - als ‘Jalons’? - Maar ik wil zekerheid.

- Wilt u spellen? - Dus: Jacob - Abraham - Lucas - Oswald - Nicolaas - Simon - ... Is het Nicolaas Simon? - Ja? - Zoo, kan ook Ulfert Simon zijn.

Neen, 't is wel Nicolaas Simon: 't is Jalons!

Philine...

En bij Pees.

Lachen nu. Schateren om de grap. Philine bij Pees - heeft ze daar mij gezocht? Of wist ze... wist ze...

Dit boompje verwisselen overal maakt mij duizelig. Is het nu mijn beurt niet? Doorsteken - ik ben zonder boom. Mis!

Maar ik speel immers niet mee, wat moet dat alles. Als een verbijsterd scheidsrechter draaf ik achter den bal.

Er is, telefoneert de bank, een brief onderweg.

- Afwachten, instrueer ik. Niets doen zonder mijn voorkennis. Begrepen?

- Ook geen geld zenden?

- Ook geen geld.

... - U kunt wel doorgaan, juffrouw Joosten, met uw werk.

- Ik dacht... ik wilde niet storen.

- Wanneer ik niet gestoord wensch te worden, juffrouw Joosten, zal ik u wel verzoeken op te houden.

Haar oogen knipperen.

Driftig verlaat ik de kamer.

Des middags, thuis, daar ligt Philine's brief. Lyriek over Palermo en Willem Wimpels. Uit. Mooi is 't geweest, echt mooi, het geld is op.

‘Stel je voor, van een Oostenrijker in het hotel heb ik moeten leenen om de rekening te betalen en weg te komen. Een lieve, sentimenteele man. Hij vroeg niets, was niet onbescheiden, kuste mijn hand. Wat een snoezige gewoonte! Meer scheen hij niet te willen. “Wir sehen uns noch,” zei ik.’

Zoo is ze weggegaan, belovend wat niet werd gevraagd, beleedigd om de fatsoenlijkheid van dien vreemden man. Hoe wist ze mij te vinden? Hoe vindt de rups juist het blad, dat voor haar vraatzucht is bestemd?

Zij schrijft ook over Pees. ‘Charmante jongen! - Arme jongen!’ En gaat verder te keer als een gravende mol. Alles moet tegelijk. Geld voor dien Oostenrijker - een eereschuld noemt ze dat - geld, geld voor alles. Pees wil ze noodzakelijk nieuw in de kleeren steken: zijn kamer opknappen, andere meubels, wat mooie dingen.

‘Hij zit daar zoo alleen in die kale rommel. Dat moet iemand ziek maken.’

Arme jongen!

Zij wil ‘wat voor hem zijn’. Heeft een ‘heilige taak’ aan hem. ‘Moederlijke gevoelens’ - ik ken ze. Ook benieuwdheid. Wat steekt er achter zijn harde zwijgzaamheid?

Neen, Pees zal niet spreken. Hij is fier en gesloten. Maar zij zal aan hem morrelen tot zij het slot geopend heeft. Zij zal zijn geheimen stelen.

Dat gaat een gistende geschiedenis worden.

Arme jongen!

Wat raakt het mij? Ik hoef niet voor de moraal van anderen te zorgen. Of voor hun rust, hun zekerheid, hun geluk. Wat zou ik daarvan weten. Hoe kan ik raden wat zij zelf niet raden. Ik zou Pees over kunnen plaatsen, maar met welk recht? En redt hem dat?

Geestig dat ik, ik zelf, deze rare rommel weer financieren moet. Kan ik niet weigeren? Een advocatenbrief: ‘Mevrouw, u hebt het u toekomende ontvangen, meermalen ontvangen. Wij moeten, zeer tot ons leedwezen ditmaal...’

Zouden zoo anderen doen? Blok? Met hoeveel omstandige zakelijkheid ombouwt hij zijn huwelijks-kasteeltje. Ja, Blok is een leeperd. Weduwe, goed van vet en van mager, degelijk bij de pot, handig met de naald, een weldoorvoede stoffelijkheid.

Philine's moederlijkheid - arme jongen!

Ook de bank - rrrr! rrrr! ja ja, schreeuwt u zoo niet - heeft een brief. Ik herhaal mijn instructies: niets doen voorloopig.

Op het kantoor terug, verneem ik: Juffrouw Joosten is ongesteld naar huis gegaan. Dat lùcht, De middag voor mij - maar al het werk blijft liggen. Ik zal mij moeten reppen om tijdig klaar te zijn voor de thee - o ja, de thee, - die Jeanne bij mij heeft besteld. Iedereen bestelt zijn deel van mijn bestaan. Luilekkerlandsvarken, het mes steekt in mijn rug. En wat ben ik voor die jongedame: een avontuur, niet eens dat: een tweede of aangesproken persoon, object voor haar bemoeizucht, adres voor haar brieven. Valt zij mij weer met Pregel lastig, wat zal ik haar afblaffen! Ik zal zwijgen over Pees - natuurlijk, weet zij alles van de nimfen. Delicatesse, zoo'n geval.

Ja, heb ik nog verplichtingen jegens mijn gewezen gasten? Wat moet ik? Haar opbellen, een briefje schrijven, bezoeken, haar noodigen bij mij?

Verlang ik toch weer naar de bekoring harer gezamenlijkheid?

Arme Pees, die sater wezen wou en het stel schenden.

De stomme rommel - wat doe ik langer hier! Niets weet ik te vinden en juffrouw Joosten is er niet om mij te helpen. Morgen dan maar. Of overmorgen... overmorgen is Zondag... kan het mij nog schelen?

Ik weet: na beurs komt Blok met zijn verslag nopens de conferentie met Goos & Fenkel. Het is verschrikkelijk gewichtig, maar dànk je, mijn hoofd staat er niet naar.

Mijn hoofd staat er niet naar, hoor je.

Als een schooljongen maak ik, dat ik weg kom. Laat de rommel rommel voor mijn part. Met Nieuwjaar zeg ik de firma op. Dat zal een grap zijn!

- Moet ik zeggen, dat u terugkomt? vraagt Koudijs, de nieuwe bureauchef, die Bus heeft opgevolgd.

- Neen, mijnheer Koudijs, ik kom niet terug. Zeg mijnheer Blok, dat ik om dringende redenen ben weggeloopen.

Laat Koudijs ijskoud liegen.

En toch ben ik weer niet tevreden. Iedereen beschikt over mij voor z'n particuliere reden en brengt mijn zaken in de war. Vlas ik dan op het weerzien dier bemoeiallige juffrouw? Ik weet niet meer. Verlossing, verwachting, ontevredenheid... en ik betrap mijzelf op neuriën langs den weg.

Maar dan gewichtig koop ik de onvermijdelijke bonbons - snippers en chocolade, daar houdt ze, meen ik, van.

...wat kan 't mij schelen of ze daarvan houdt...

...ook zoute en gekruide stengels...

- Wilt u het thuis bezorgd hebben? vraagt met een muizemondje het winkelmeisje.

- Dank u.

Ik laat inpakken in frutselend Japansch papier, lichtblauw met witte spinnewebjes. Een glinsterend gouden bandje erom; ik verlaat den winkel als een jeune premier.

Nog sigaretten - welk merk zal mijn gast behagen?

...en wat moet ik nu met Philine...?

Vanavond nog schrijven. Ze kan voor mijn part...

...en Pees?...

Arme jongen!

Ik kan toch ook geen rood licht ophijschen en adverteeren: ‘iedereen zij gewaarschuwd voor mijn gewezen huisvrouw Philine.’

Pregel, grappentapper in gezelschappen, deed schateren om een gescheiden echtgenoot, die den aanstaande zijner gewezen vrouw aldus zou toegesproken hebben:

‘Geachte Heer, weet wel wat u begint. Mevrouw X is een intrigante en lijdende aan gevaarlijke fantasieën. Zij kan meer geld aan dan een man in staat is te verdienen. Haar spilzucht zal zich recht verhouden tot uw inkomen en u geen respijt laten voor verlies. Ze is als de barde, die altijd wint en zijn cliënten ruineert. Die volgt! Want ge zult medeminnaars hebben meer dan aan uw tafel kunnen zitten en zoodra 't mevrouw mijn vorige echtgenoote invalt, haar zaken in 't civiel-rechtelijke te regelen, zal zij u vriendelijk laten opdraaien voor de eer van het overspel. Zij zal...’

‘U lastert, mijnheer!’ had de candidaat geschreeuwd.

En zoo begint elk van voren af. Zijn eigen verhaal, zijn eigen waan, zijn eigen wil, zijn eigen om-tóch. Zijn eigen ondervinding, die op dit stuk geen wijsheid leert.

Pees? Pees is niet te redden.

Arme jongen!

Ik zal alleen Philine schrijven over het geld. Zakelijk, enkel over het geld. En morgen door de bank het laten zenden.

Wat kan ik anders...

XIX.

Reeds is zij er, Jeanne, op mijn kamer.

Thuis als een poes, heeft zij haar schemerhoek geschapen, de divan opgetooid met kussens, gordijnen toegehaald, de lampekap laag getrokken, alleen een roode aura breidt zich over de broeische kleurenwoeling van het tapijtje.

In herfstbladkleurige zijde kwijnt mijn gast.

- Blijf liggen!

Zij was ook niet voornemens op te rijzen. Zij laat zich naderen, reikend de hand in arrogante genade voor een kus.

Ik laat het mij doen. Ik stal mijn lekkers en mijn sigaretten uit, smelt in verontschuldigingen wijl ik bloemen heb vergeten.

Maar neen, zij heeft er zelve meegebracht. Rozen, haast zwart, ze sintelen in den schemer.

- Wat is dat lief van je, Jeannette!

- Ik had al eerder voor je moeten zorgen, zegt ze. Je kamer zag er verweesd uit toen ik kwam.

Wij zijn er weer! Weer zorgen, weer die verdachte moederlijkheid. Ik ben niet verweesd, ik ben volstrekt

niet verweesd. Ik ben een kind tusschen te veel moeders. Ze troetelen mij ziek, ze praten mij verlangens op die ik niet voel, nooden die niet bestaan. Hoe heb ik als kleine jongen geleden onder een stoet beminnelijke tantes!

O die tantes! Komt iemand ooit onder de tantes weg!

- Misschien, beproef ik, wat zuur, de tante af te wijzen, misschien ligt die verweesdheid in mijn aard. Ze hoort bij mij als water bij de visch. Ik heb haar niet bemerkt, wezenlijk niet.

- Groote jongen!

Niets hindert meer dan die hoovaardige meewarigheid. Zij doet mij mijn gemis aan kracht beseffen. Is er dan anders niets als de karwats?

Onze eerste woorden zoeken als blinden den weg. Wij hebben niets voor elkander. Zij is gekomen om mij te verwennen en vindt mij stug, ontoegankelijk voor haar goede gaven.

Ergens een vlieg, die lastig begint te zijn, neurt het theewater.

- Neen, laat mij!

- Blijf toch liggen.

- Och toe...

- Als je maar zegt, waar je het theestel hebt gelaten. Ik kan wel. Ik doe het zelfs wàt graag.

Beiden zijn wij rechtop gesprongen.

- Mag ik je niet eens verwennen? kwijnt Jeanne.

- Kom, ik wilde juist jou...

- Wat flauw!

- Ik ben gastheer.

Haar lange pianohanden drukken mijn schouders neer. Ik zit. Ik ben een ding dat zit te wachten tot zij de thee heeft opgegoten en geschonken. Achter mij gebeurt het, een spel waarbij ik niet om mag zien.

Ik sluit mijn oogen in een vreemd verlangen, door mijn afwijzing heen, dat zij van achter naderen zal... haar handen zijn op mijn beide slapen... haar zoen, haar zoen is in mijn haren.

Zoo verlang ik het en vrees het..

Het komt...

Plotseling is het, zooals ik wist, dat het gebeuren zou, gebeurd. Mijn hoofd is in de koelte harer handen. Door het dunne haar van mijn kruin schemert aan, een insect dat naderbij dringt, ineens is waar het wezen wil, haar zoen.

Ik roer mij niet. Het is verwacht, streelend beschamend. Het vangt mij en het beleedigt mij. Ik heb er geen houding voor.

Neen.

Neen toch niet. Dit niet.

Zij niet.

Ik voel het vochtig plekje in mijn haar.

Driftig, achter mij, rinkelt zij met het theegoed. De kopjes dribbelen.

- Suiker?

De mond staat als een litteeken in haar zeer bleek gelaat.

- Jeanne...

- Alsjeblieft!

Mijn hand - wat zocht ze? - zinkt willoos. Er is voor dezen toestand geen woord, geen uitweg.

En ik zelf, in mijn radeloosheid, sla aan 't praten, aan 't praten over wat mij het meest tegen staat in de wereld: Pregel.

- Wat heb ik opgehoord, Jeanne, van je brief. Over Pregel meen ik. Haar vader is, geloof ik, oudminister.

Mijn gast laat langzaam de dikke melkdruppen vallen in de kopjes. Zij zit, zij zwijgt, zij roert met het zilveren spaantje. Dwazelijk blijven wij beiden, zij nu ook recht op den divan, lepelkolkjes maken in onze thee.

- Jij was de eerste; den volgenden dag ontving ik zijn kaart. Ik zal van iemand, die jouw vriend is, geen kwaad zeggen, maar...

...zij drinkt...

- ...maar wat bezielt zoo'n meisje...

Weer plooit haar mond zich dun en zuinig, als aan één kant wreed getrokken. Ik let op haar pink naast het kopje en op den ring daaraan; zij zet het neer en het blijft dansen met een klein penduleslagje in het porseleinen kelkje van den schotel.

- Hem begrijp ik, houd ik wanhopig vol. Voor hem is het een mariage de raison. Uit je brief te lezen, krijgt hij alles: een jong, fijn wezentje, relaties, geld. Maar zij...?

Jeanne zwijgt.

- Hoùdt zij, denk je, van hem?

Jeanne laat haar verveling blijken; ik zet taai door:

- Kijk, ik ben een ouderwetsch man. Hopeloos ouderwetsch, sentimenteel als je 't zoo noemen wil. Ik kan mij iets intiems als een huwelijk niet voorstellen zonder... nee, maak je niet boos over dat leelijke stroeve woord, je hebt gelijk, het is geen woord voor het begrip... laten we dan ‘verrukking’ zeggen. Desnoods, te goeder trouw: dwaling. Verdwaling. Hoop die geen kans op verwezenlijking heeft, maar eenmaal dan toch - hoop. Trouwens, in 't algemeen...

...ik wil het wegpraten, mij redden in woorden...

- ...trouwens in 't algemeen: wat ziet een vrouw in zoo iets onverhevens als een man? Geen gekheid: Titania en Bottom. Erger: een jas, een das, een leege meerderheid, gezwollen zelfverzekerdheid, ruwheid, gewoonte, routine... Wat is dat alles grof!

Jeanne is opgestaan.

...haar hand...

- Adieu! Ik heb nog afgesproken bij de meisjes.

Mantel. Hoed. Handschoenen.

Ik help en wacht.

Ik wacht.

- Adieu dan.

Kort, stug, mijzelf, wijs ik haar af.

Ik ben alleen. Ik ben niet alleen, ik ben een overwinnaar.

XX.

Commedia finita. Het zot blij-einde. Iedereen trouwt.

En ik...? Niais met verkeken kansen? Père noble, die wijsheid pimpelt uit den bruiloftswijn?

Blok, in een nieuwe jas, brengt mij met zijn aanstaande zijn bezoek. Ik weet: zij braadt een osselap als niemand. Terwijl ik thee schenk, heeft zij moeite mij de pot te laten.

O Pees, o goddelijke onvolwassen jongen! Hij schreef een brief vol schaamte en onbeschaamdheid. O zwijmelende Bacchus in mijn wijn! Hij wil zijn verhouding met Philine ‘regelen’. Richt zich tot mij, patroon, tevens tot alimentatie veroordeeld echtgenoot.

Ook zij, Philine schrijft: ‘Blijf ditmaal nu eens niet beneden de maat. Toon je op de hoogte van den toestand. Wij hebben je niet noodig, maar zouden zoo gaarne zien, dat je tenminste je figuur bewaarde.’

Pregel heb ik chrysanten moeten sturen op zijn receptie - dat vond Blok noodig voor onze zaken.

Jeanne boomt zwaar over een misverstand. Ook

over een candidaat-notaris, dien zij in Engelberg heeft ontmoet.

Mijn zegen, lieve vriendin, mijn zegen! Mijn zegen, lieve menschen!

Maar ik had vanmiddag een mal slottafreel met juffrouw Joosten.

Stilte en een glas gloeiende rozen op mijn tafel.

Stilte.

Ik raad van wie. Nu moet ik aangenaam zijn verrast.

Maar neen, ik ben niet aangenaam verrast. Ik ben een lomperd. Die bloemen hinderen mij. Zij hinderen mij voelbaar.

- Tktktk! - tktktktktktktk!

- Tktktk!...

- Neem u even op? Voor Schelm & Doeniet, Deventer.

...Bènt u er?...

'Wij hebben de eer de goede ontvangst te bevestigen van'... ziet u maar na. - 'In antwoord hierop...'

- U moet dat niet doen, juffrouw Joosten. Ik vind uw bloemen heel mooi en waardeer de vriendelijke bedoeling...

...haar potlood op den vloer.

- Wees nu eens redelijk, zeg ik, bukkend. U begrijpt toch waar dat onvermijdelijk heen moet.

Het arme kind slaat aan het schelden. Ik heb haar reden gegeven aan te nemen... zij heeft gemeend...

- U had geen recht iets van dien aard te meenen, juffrouw Joosten.

Ginds in de teekenkamer worden de schimmen aandachtig.

- Als dat zoo gaat, kan ik niet anders, juffrouw Joosten... Het zou mij spijten...

Blok valt verstoord naar binnen. Lacht wetend en verdwijnt.

En juffrouw Joosten, in een zenuwbui:

- Vrouwenbeul!

Waar heb ik dat rare scheldwoord meer gehoord?

In superieure kalmte ruimt de patroon zijn papieren, sluit zijn lessenaar, vertrekt.

XXI.

Van vijftig sollicitanten hebben vijf een briefje gekregen.

- Gaat u zitten. U bent...?

Nu lees ik den naam onder haar getikten brief. Berg van den Bossche.

Wij zien elkander aan.

- Hoeveel woorden neemt u op? En Engelsch? Wij doen veel met Engeland.

Therese. Therese Berg van den Bossche.

- Ik heb vijf jaar gewerkt in Engeland. In Chester, met mijn vader.

- In Chester...

Het woord blijft hangen of het nog niet uit was. Dit is dus Treesje. Treesje, die op mijn knieën reed, wanneer zij even mocht binnen komen bij de heeren studenten op bezoek.

Weer zien wij elkander aan, er moet toch iets gebeuren.

Ik ben een jongen en daar is professor met zijn hartelijke vrouw. Wij praten taai over het examen dat ons dreigt, maar 't is of de hooggeleerde alles eer

van mij weten wil dan delfstofkunde. De kinderen komen van school, Treesje en Dick, de jongen, die nu professor is. Als vrienden gaan wij weg.

Ziedaar dan Treesje - ze is prachtig. Zij kent mij niet, natuurlijk, maar is ze niet reeds mijn kameraad, de altoos gekende?

Ik heb het oogenblik verzuimd naar haar vader te vragen, die ergens proeven moet doen voor een Engelsche fabriek, en waarom zij zich aanbiedt voor vervelend werk - zij heeft het toch niet noodig? Nu zal ik haar toch moeten teleurstellen. Hoe kan ik, boeman, patroon, met haar in één kamer verblijven, brieven dicteerend aan Schelm & Doeniet en de rest!

- U bent dus, vraag ik, de dochter van den professor...

Haar wimpers alleen bevestigen.

- Ik heb nog bij hem gewerkt. Hij was mijn promotor. Gaat het hem goed?

Bevreemd ziet zij mij aan, alsof zij een heel ander gesprek verwachtte. En met iets van teleurstelling antwoordt zij:

- O ja, mijn vader maakt het best. Hij heeft in Engeland werk, dat hem zeer bezig houdt.

Achter haar woorden slaat de deur weer dicht. Ik kan niet verder vragen naar haar moeder, naar Dick, den knappen kop, voor wien zijn vaders stoel bleef leeg staan tot het hem na onderzoekingsreizen in Nieuw Guinea, behaagde, hem te bezetten.

't Is duidelijk dat ik haar niet nemen kan. Zij raadt

het en zij sluit zich. Voor den vorm, om verder te komen, neemt zij papieren uit haar taschje, die zij heeft meegenomen om haar bekwaamheid te bewijzen.

- Neen, dank u, wijs ik af. Ik twijfel niet aan uw capaciteiten.

- Maar...

Zij staat op. Een groote vleugelslag slaat gonzend door de kamer. Voor elkander staan wij in zonderlinge herkenning.

- Ik zal u nog schrijven, juffrouw Berg van den Bossche...

XXII.

Ik heb geschreven en zij heeft geantwoord. Wij hebben gewandeld langs de ritselende rivier.

Zij heeft Philine's oogen en den handdruk van haar moeder.

....

In godsnaam!